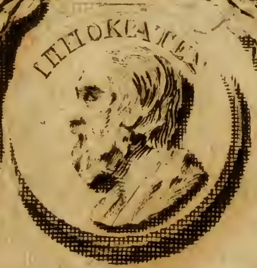
MAXIMILIANI STOLL

S.C.R.A.M. CONS. NOSOCOMII S.S. TRINIT. PHYSICI ORDINARII ET PROF. PRAX. MEDICAE P.O.

PARS PRIMA

RATIONIS MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO VINDOBONENSI

VIENNAE AUSTRIAE

SUMTIBUS CHRIST. FRIDER. WAPPLER

M. DCC. LXXXIII

PRÆFATIO.

Cum præſens libellus medendi rationem collegio practico Vindobonenſi uſitatam exponat, e re viſum fuit, brevem Noſocomii hujus practici deſcriptionem legentibus dare.

AUGUSTÆ MARIÆ THERESIÆ munificentia jam ante multos

annos Nosocomium practicum institutum fuisse, in quo medicinæ studiosi, postquam theoretica artis Hippocraticæ disciplina sufficienter imbuti fuerint, ad ipsum ejus, exercitium duce professore practico se accingant, abunde constat.

Hanc spartam qua laude vir eximius Antonius de Haen, et quanto cum emolumento rei medicæ gesserit, multa ab eo præclare scripta testantur. Eo defuncto gravissimam hanc provinciam ILLUSTRISSIMUS L. B. DE STÖRK, cujus tante in me voluntatis, dum spiritus hos reget

artus,

artus, mecum vivet memoria sempiterna mihi demandavit.

Vir hic in commoda studiorum, patriæ, cæsarumque natus, multa denuo promovendo studio clinico adjumenta procuravit: Nosocomium practicum aptiorem in locum transtulit, ut iisdem modo ædibus cum altero, quod SS. Trinitatis vocant, contineatur, et cum eodem in unum coaluerit. Hic ingens quotidie ægrotantium confluxus morbos, quoscunque volueris, seligendos, demonstrandosque suppeditat. Præterea illud etiam commodi medicinæ studiosi nunc habent, quod, ubi quamdam in Nosoco-

mio practico penes ægros pauciores cognoſcendorum, curandorumque morborum facultatem ſibi compararint, amplior ipſis perficiendæ artis campus aperiatur, atque ad reliqua ſpatioſa variorum ægrotantium quotidie huc affluentium cubilia perducantur, ut, quemadmodum novitii milites levioribus velitationibus exercitati ad graviores conflictus præparantur, ita et hi morborum ingenium in ægris paucioribus edocti numeroſiorem diverſimode ægrotantium copiam contemplando ſeſe ulterius inſtruant, ſibique, dum praxin alienis quaſi ſumptibus exercent, judicium quoddam practicum, atque inſignem in apte

judi-

judicando promptitudinem concilient, quibus dotibus comparandis, cuilibet fortunatam facere medicinam adlaboranti pernecessariis, sola librorum lectitatio neutiquam par est.

Ad hanc in arte difficillima facilitatem acquirendam alia quoque momenti gravissimi auxilia solers EJUSDEM ILLUSTRISSIMI PRÆSIDIS cura suppeditavit.

Cum enim multi ejusmodi morbis conflictentur, qui eos lecto non affigunt, hinc in eadem hac nostra domo statis quotidie horis, locove adventantium querelæ excipi, remediaque, quibus suæ dein quivis domi utatur. distribui gratis solent.

Cum

Cum aliquot centeni quotannis miseriarum suarum solamen hic quærant, nonne maxime opportuna perdiscendæ praxeos medicæ in quocunque morborum genere occasione fruuntur, qui quotidie huic pauperum conventui interesse voluerint?

Ut nihil superesset, quod animus vel avidissimus studiorum amplius desideraret, alia insuper quædam studia, præterquam quod ea in publico athenæo coram copioso quotidie auditore pertractentur, jussu ILLUSTRISSIMI NOSTRI PRÆSIDIS tanquam universæ quoddam qua late patet, praxeos medicæ complementum nostris etiam in ædibus exercitantur.

Ars

Ars enim obſtetricia etiam apud nos ab exercitatiſſimo hac in arte viro Raphaele Steidele chirurgiæ profeſſore penes machinas ingenioſe ab ipſo hunc in uſum excogitatas, et tandem ad ipſos parturientium lectos medicinæ ſtudioſis traditur. Qui vero non ſola theoria contenti ipſa artis exercitatione imbui volunt, eam hic occaſionem nanciſcuntur, quæ ipſorum deſiderio abunde ſatisfaciet.

Praxin chirurgicam, anatomen, operationes chirurgicas idem Cl. chirurgiæ profeſſor copioſam juventutem dexteritate inſigni, induſtriaque quotidie docet.

Copia

Copia quoque ſecandi cadavera omnibus iis fit, qui exquiſitiori ſtudio anatomen colunt, ſeque ipſos in arte diſſecandi exercere deſiderant.

Eadem quoque ILLUSTRISSIMI STUDIORUM PROMOTORIS vigilantia cavit, ne alia nobis adjumenta deſint, quæ ad artem facilius addiſcendam conferre boni quid quacunque ratione poſſunt. Hinc locupletiſſimus tam medicus, quam chirurgicus apparatus quotidiana incrementa ſumit: hinc ſelecta librorum ſuppelex comparata novis identidem acceſſionibus ditatur.

Sed

Sed etiam id ſingulare: æternaque memoria dignum eminenti, quo in ſcientias impenſe fertur, AUGUSTÆ NOSTRÆ ſtudio, munificentiæque debemus, quod exteris æque, ac indigenis iſto multiplicis comparandæ ſcientiæ beneficio uti gratis detur.

Nunc pauca de meo ſcribendi coſilio dicam.

Ut primum graviſſimum hoc munus mihi decretum erat, in id potiſſimum animum intendi, ut morborum popularium, eorum videlicet, qui *paſſim* affligunt, ſive omnium horarum non obſervato temporum ordine

ii ſint, ſive certas tantum anni partes ament, naturam, geniumque perveſtigarem.

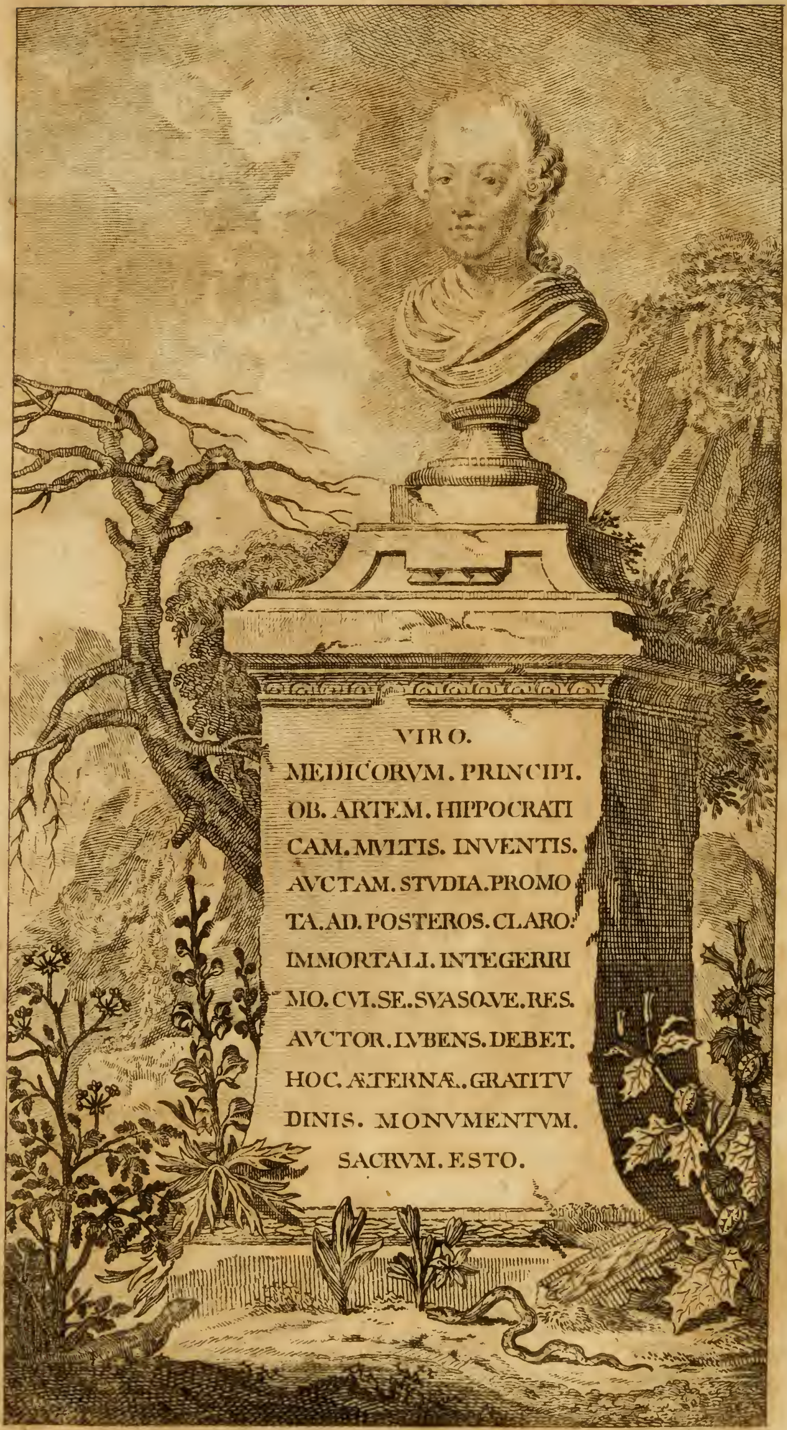
Etenim uſu cum meo, tum et aliorum experiebar, notionem non eorum ſolummodo morborum, qui frequenter perniciem inferunt, ſed illorum etiam, qui inter vulgatiſſimos, curatuque leviores a plerisque habentur, quive affligunt potius, quam enecant, nondum ita ex omni parte completam, adæquatamque eſſe, quemadmodum vulgo exiſtimant, et non pauci vel ipſos inter medicos arbitrantur.

Operæ igitur non exiguum pretium me facturum exiſtimabam, ſi, quæ

quæ ſedula horumce morborum contemplatione, et luculenta quotidie experientia doctus inadverſaria conjeci, publici nunc juris faciam, fidaque narratione, ac ſimplici ſtylo, quæ in tanto ægrotantium numero prodeſſe aut etiam nocere expertus fuerim, cordate exponam.

Votorum idcirco me compotem, fortunatumque reputabo, ſi opella hac mea, utut tenui, ac levidenſi, ad profliganda pernicioſarum opinionum commenta conferre boni quid, diſtinctioresque morborum quorundam vulgatiorum notiones communicare, atque ab omni vana hypotheſi

thesi alienus obſervata aliorum nondum fortaſſe ſufficienter comprobata fidarum obſervationum ſuffragio valeam cofirmare.

VIRO.
MEDICORVM. PRINCIPI.
OB. ARTEM. HIPPOCRATI
CAM. MVLTIS. INVENTIS.
AVCTAM. STVDIA. PROMO
TA. AD. POSTEROS. CLARO.
IMMORTALI. INTEGERRI
MO. CVI. SE. SVASQVE. RES.
AVCTOR. LVBENS. DEBET.
HOC. ÆTERNÆ. GRATITV
DINIS. MONVMENTVM.
SACRVM. ESTO.

A. Marcx sc.

JANUARIUS.

ANNI 1776.

Sub anni 1776. exordium nives multæ fuere; inde ad medium usque januarii conſtitutio aëris humida, adque minori cum frigore, quam pro temporis hujusce ratione. A 15ta menſis ad finem usque frigus ſicciſſimum obtinuit, quod magis identidem intendebatur, ut ultima menſis tempora ab hominum memoria frigidiſſima dicerentur.

Initio menſis variolæ malignæ non paucæ, morbilli benignæ indolis non infrequentes viſebantur. Febres, quæ ad medium usque menſem ſeroſæ fuere, circa ultimos januarii dies, rigidiſſima hyeme per omnem Europam

ſæviente, in inflammationes pulmonum, pleuritides, ac peripneumonias abiere.

FEBRUARIUS.

Initio februarii idem hyemis ſæviſſimæ rigor, at tribus, quatuorve exactis diebus ſucceſſit aura mollis, humida, dominante auſtro, quæ per totius menſis decurſum non interrupta perſtitit.

Morbi pulmonum inflammatorii non pauci, plures vero ex illo genere, qui ſub anni principium graſſabantur.

MARTIUS.

Menſis hic ut plurimum ſiccus erat, frigore, caloreque alternatim ſeſe excipientibus, calore tamen, ſi omnia ſpectes, prævalente. Febres catharrales innumeræ, peripneumoniarum, ac pleuritidum quædam ſpecies, quam curatius explicandam e re eſſe arbitror, tum, quod ea hoc anni tempore, quo Neſocomio ad ſanctiſſimam Trinitatem præficerer, mihi frequentiſſime contemplanda, ſanandaque in tanto adfluentium quotidie ægrorum ex plebe numero obvenerit, cum etiam, quæ ratio longe ſuperior eſt, quod illam needum ita adcurate deſcriptam,

aut

aut ſi deſcripta ſit, ejus tamen curandæ methodum necdum ſatis in uſum tractam, vulgatamque exiſtimem, ut idcirco actum agere videar, ſi quædam ex mea penu depromam.

Morbus, quem paulo fuſius perſecuturus ſum, eo etiam ex capite peculiarem attentionem meretur, quod ad illos pertineat, qui pauco interpoſito tempore frequentius recurrunt, et inter populum epidemice graſſantur. Accedit præterea, quod is ſub alterius morbi ſpecie medentibus imponat, et methodo non ſua perſæpe tractetur.

Ægri *hac pleuritides, aut peripneumoniæ ſpecie* laborantes varia ſymptomata exhibuere: precellerat per aliquot dies, quin et ſeptimanas catharroſa diſpoſitio, dejectus appetitus, os inſipidum, amarum, glutinoſum, ſudores nocturni: tandem acceſſit horripilatio, quin et intenſius frigus, minus tamen grave, quam in vera alias pulmonum inflammatione ſolet; ſucceſſit æſtus, oppreſſio pectoris, dolor vel in ſterno, vel in alterutro latere thoracis ardens. Ardor hic ſubinde totum thoracem occupavit, et inter reſpirandum, tuſſiendumque raro augebatur. Decubitus facilis in utrumque latus: hypochon-

dria frequenter tenſa, dolentia, præcipue dum manu contrectarentur. Dolor ac ſcrobiculum, et infra illud gravans, qui attactum ægre ferebat. Ructus amari, alvus aut obſtructa, aut liquidior, ac bilioſa. Facies cum virore pallida. Oculi triſtes. Dolor capitis gravativus. Sitis ſæpe nulla, et ſi tamen aliqua, minor tamen, quam pro morbi acuti ratione. Sapor oris amarus ut plurimum, in aliquibus nauſeoſe dulcis, vel et acidus, auſterus. Lingua alba ſubinde, mucoſaque plerumque tamen flavo vireſcente humore obducta, et prominentibus quaſi villis flava viridique materia tinctis hirſuta. Dentes ſordidi. Tumor ventriculi, et ſenſus plenitudinis in eodem. Anxietas circa præcordia. Tormina ſubinde. Lumborum dolor. Sputa glutinoſa, craſſa, tenacia, alba, in paucis vere vireſcentia, eaque ſtatim initio apparuere, quin et præceſſere. Urinæ croceæ, brevi jumentoſæ cum ſedimento imperfecte depoſito, furfuraceo, albo, lateritio, mixdoque: tales fuere ſtatim ab initio morbi. Vomitus quibusdam ſpontanei, levantes, bilioſi. Vomituritiones. Copioſus inſipidæ ſalivæ in fauces affluxus, nauſea, qua factum, ut ne aſpectum quidem alimentorum

fer-

ferrent. Pulſus ut plurimum non durus, et varia in variis celeritate.

Febris vel uno tenore continuabatur, vel vaga periodo exacerbabatur, absque certa lege, modoque.

Inter omnia hæc ſymptomata nullum erat, de quo magis querebantur, quam ardor in thorace, oppreſſio ejusdem, et ſpiritus difficultas. Fuerunt, qui ſolummodo de anguſta reſpiratione, et valida pectoris oppreſſione queſti ſunt.

Hæc ſymptomata erant pleuritidis iſtius, aut peripneumoniæ (quam *bilioſam* appellamus) ubi morbus cum nullo alio malo complicabatur. Pauciſſimi tamen inventi ſunt, in quibus omnes omnino ſuperius recenſitas morbi notas deprehenderes. Plerique paucis tantummodo characteribus, mali, quo laborabant, indolem demonſtrarunt. Conſtans in omnibus nota fuit, præter memoratos pectoris, reſpirationisque affectus lingua, et oris ſapor varia ratione depravatus, prout ſupra deſcripſi. Nauſeæ, et appetitus deperditus omnibus fuere, non omnes tamen bilioſa, aut aliena ructabant. Cardialgiam omnes querebantur, gravantem plerique, pauci oris ventriculi morſum: quidam autem

non-

nonnisi si manu contrectarentur, molestiæ quid circa ventriculum sensere.

Exeunte martio, et per totum ferme aprilem plures erant, quibus alia præter paulo ante enarrata accidentia accessere, dolores videlicet artuum inferiorum, superiorumque, item loci inter scapulas medii. Quibusdam carnes doluere inter articulos locatæ, his non affectis. Aliis articulorum rigiditas dolorifica fuit, non paucis mollitudo hypochondrii alterutrius doluit, dolore non gravante, non tensivo, sed acutissimo, ad inspirationes magnopere aucto, et tactum minime ferente. In his pleuritidi aut peripneumoniæ *biliosæ* rheumatismus jungebatur

Hoc tempore, mense videlicet ad exitum vergente; quibusdam, iisque non paucis præter superius dicta symptomata dolor vere *pungens*, acutissimusque, et sitis morbo respondens fuit, pulsus durus, et plenus, sputa aut nulla, aut sanguine striata. Hos præter morbum biliosum vere quoque pulmonum inflammatio tenuit.

Paucissimi in morbi principio ad nos devenere, plerique exactis aliquot primum diebus, ubi aut nihil omnino quod sæpius contigerat, aut quod sors, vel consilium obtu-

obtulit, remedium adhibuere. Multi unam duasve etiam ſanguinis miſſiones inſtituerunt eo eventu, ut *poſt momentaneum, brevique evanidum levamen* omnia ſymptomata exaſperarentur, et pectoris incommoda longe graviora redderentur cum pulſu celeriori, humili, repente, anxietatibus magnis, et calore intenſiore. A purgantibus, ſi fors uſi erant, aut nihil, quod frequenter accidit, aut parum tantum emolumenti retulerunt, plerique pejus habuerunt, et magis febricitarunt.

Hæc fere fuit morbi facies, quem tuto ac brevi ut plurimum methodo mox deſcribenda curavimus. Ubi facto examine conſtitit, morbum nulla vera inflammatione complicari, qualis plerumque fuit, curam ab emetico inchoavimus, quo copioſiſſima materies flava, plerumque viridiſſima ore rejecta eſt: alvus ſimul fere omnibus movebatur aliquoties. Apparatus hic bilioſus vomitu excuſſus, amariſſimus plerumque, ſubinde vero acido-auſterus fuit. Ferme omnibus paulo poſt vomitum oppreſſio pectoris inſigniter imminuebatur: quibusdam etiam prorſus evanuit, reſpiratio liberior, et ablata, vel plurimum emendata ventri-

culi

culi incommoda ſunt. Nulli certe emeticum propinavimus (et propinabamus longe plurimis) qui non cum inſigni levamine vomuiſſet. Non pauci, qui dolores acutos in hypochondrio alterutro ad attactum auctos querebantur, dato emetico liberabantur, ut adeo non omnes dolor acutus ad attactum auctus pro inflammatorio haberi debeat. A vomitu, atque etiam ante eundem decocto hordei cum oxymelle utebamur ad abluendas ventriculi, et inteſtinorum ſordes, atque operam dabamus, ut alvus poſt vomitum aperta diutius ſervaretur. Hunc in finem data eſt mixtura ex aqua hordei, aceto, melle, et ſale quodam medio, ut bilioſæ reliquiæ, quæ inteſtinis fors profundius inſederant, quam ut vomitu rejici quiverint, medicamento ſallino ſolutæ per alvum everrantur. Si hæc cautela neglecta fuerat, contigit, ut biduo exacto, aut eadem redirent ſymptomata, aut morbus intermittente exciperetur, eaque potiſsimum tertiana, quam ſalibus mediis præmiſſis, cortice peruviano profligavimus. Fuere quidem, ſed in tanto reliquorum numero perpauci, qui etſi cum effectu vomuerant, et magnam ſordium bilioſarum vim ore et ano ejecerant, id tamen levaminis non

non experiebantur, ut exſpectationi noſtræ plane ſatisfieret. Signum id erat, materiam crudam necdum ſat mobilem redditam parietibus ventriculi valentius adhærere. His mulſa cum aceto, ac ſale quodam, per unum alterumve diem exhibito denuo potionem emeticam propinavimus, quæ ferme ſemper ſuffecit, vix una alterave vice terno vomitorio interpoſitis aliquot diebus exhibito opus fuit.

Aliis hac methodo ſanatis cum et appeterint, et febre carerent, quædam ſpirandi difficultas remanebat, quam mixtura ex aqua fœniculi, oxymelle ſquillitico, et ſtibio diaphoretico non abluto ſuſtulimus, motis hac ratione ſputis copioſis, aquoſis, paucis kermetem præſcripſimus, pluribus ejusdem loco refractam admodum tartari emetici doſin in aqua quadam conveniente ſolutam, qua de re alibi erit commodior differendi occaſio.

Cum obſervatio nos doceret, ægros ex hoc morbo reconvalescentes facilime relapſum pati, præcipue, ſi paulo plenius, quam debilis ventriculus ferret, nutrirentur, cavimus, ne in regulas diæteticas peccetur, atque ſtomachicorum remediorum ope vires coctrices, quas morbus, atque ipſa morbi

medi-

medicatio fregerant, firmavimus. Usi sumus maximam partem elixirio stomachico temperato, et tinctura rhei aquosa, æquis partibus, ni fors febris intermittens, quam morbo coronidem non raro imposuisse superius diximus, corticem peruvianum una exposceret.

Semper cavebamus, ne non hos solum, sed neque cæteros quoscumque ex Nosocomio dimitteremus, priusquam ex integro pristinum robur recuperassent. Hinc eos paulo diutius, quam adversa ipsorum valetudo exigere videbatur, retinuimus, imperfectum tatummodo, aut fere nullum beneficium rati, si, quos morbus acutus non sustulit, longa infirmitas consumeret. Hac methodo usi sumus, quotiescunque morbus simplex, ac nullo alio permixtus fuerat. Perpendere nunc juvat ea, quæ nocuisse deprehensa sunt, cum non a juvantibus solum, sed quam maxime etiam a nocentibus instruamur.

Sanguinis missio præ cæteris nocuit, nisi fors inflammatio comes esset, quo de casu infra erit dicendi locus; hac enim instituta pectus opprimi validius, spiritus difficilius trahi, pulsus fieri humilis, celerque cœpit; caloribus supra modum adauctis. Puella

14 annorum hujus rei documento nobis fuit: laboraverat hæc, paucis ſeptimanis antea, vera pleuritide; ſanata e Noſocomio discesſit, at poſt carnes intemperantius commeſtas riguit, æſtuavit, vomuitque aliquoties bilioſa. Altero mox die ad nos delata tuſſim, pectoris gravitatem, et ſpiritum ſummopere difficilem conqueſta eſt. Præter peripneumonicas hasce affectiones aderant oris amaror, ructus, nauſeæ, cartialgia, febris multa. Præſcriptum vomitorium eſt, cui, ut tutius operaretur, modicam venæ ſectionem præmittere plaucit. Verum miſſo vix ſanguine delirium ferox, et febris valida ſequebantur. Dato emetico, multisque bilioſis vomitu rejectis mens rediit mox, et affecti pectoris ſymptomata una cum febre multum mitiora, continuato ſalium mediorum uſu, et reliquiis morbi ad alvum determinatis paulo poſt penitus abſtergebantur. En *Delirium bilioſum*, ubi fomes in hypochondriis latet, ore et ano exturbandus.

Non pauci ad nos venerant, qui, aut proprio marte, aut amicorum, ut fit, conſilio, morbum medicamento purgante ſollicitarunt: nocuit ferme omnibus; exacerbationes enim graviores inde redditæ, aucta thora-

thoracis incommoda, febrisque ſunt: profuere pauciſſimis, atque iis fortaſſe, qui crudo apparatu non ventriculi, ſed inteſtinorum laborabant, ubi materies mobilis facta, facilius pharmaco purganti, quam vomitorio auſcultabat.

Qui morbum motis ſudoribus aggreſſus fuiſſet, neminem ſcio, etſi facile quis perſpiciat, quantum noxæ prava hæc methodus intuliſſet. Opinio, que febres acutas ſudoriferis pernicioſo plerumque cum eventu tractat, magnam partem inter noſtros etiam eos, qui ex plebe ſunt, eviluit.

Contigit non raro, ut motu febrili a collecta reſorptaque primarum viarum ſaburra producto, ſanguis inflammaretur. Sic vera inſuper inflammatio jungebatur, vel pulmonum, vel carnium muſculoſarum, vel membranarum, tentinumque in articulis præcipue. Ortum hinc eſt malum complicatum vera ſcilicet vel pleuritis, vel peripneumonia, vel reumatismus, vel arthritis morbo bilioſo ſociata, quam ob cauſam ſæpius unam, rarius duas ſanguinis miſſiones inſtituere oportebat, donec diſcuſſa phlogoſi emeticum daretur; quibusdam, et forte pluribus, licet ſanguis extractus ferme ſemper cruſtam pleuriti-

riticam exhiberet, veraque ſimul inflammatio adeſſet, cum exiguo tamen, eoque brevi evanido levamine ſecta vena eſt, fors quod inflammatio ſecundario primum nata tolli non poſſet, niſi prius cruda materies ſub præcordiis collecta, a qua motus humorum citatior, eorumque phlogoſis oriretur, breviſſima, qua id fieri poteſt, via ejiceretur. At repurgato ſyſtemate gaſtrico, ſive phlogoſis perſeveraret, ſive etiam augeretur, ſanguinis detractio inſignem effectum, et levamen conſtans attulit. Subinde venæ ſectiones, et emeſes alternabant, prout vel inflammatio, vel affectio bilioſa pr&valebant. Non obſervavimus, ſtata periodo, et certo dierum numero hos ægros judicari, nec peculiari criſi obnoxii erant, id ſolum obſervatum, ſputa, quæ initio ſtatim apparuere, fuiſſe primum glutinoſa, tenacia, dein aquoſa, copioſaque ad finem morbi usque, quo ſenſim cum levamine minuebantur. Nunquam vidimus ſputa illa *puriformia*, *coctaque*, qualia maturum catharrum, aut inflammatos pulmones ſolvere ſolent. Quidam intra octo dies ſanabantur, quidam vero intra ſeptemdecim, vel et viginti.

Vidi-

Vidimus et varias morborum ſucceſſiones, mutationesque, quidam enim ex pleuritide ſimplici bilioſa jam ſanati, aut tales propemodum futuri in *veram ac inflammatoriam pleuritidem* inciderant, ubi venæ ſectiones, et decoctum hordei cum melle, atque aceto fere ſemper ſuffecere. Cataplasmata emollientia at locum doloris applicuimus bono cum ſucceſſu. Lateri dolenti nunquam appoſuimus veſicans, cumque eo in morbis vere inflammatoriis aliquoties uteremur, ſemper febris incitabatur magis, inflammatio augebatur, atque in univerſum cum canonem ſecuti ſumus, ut, ubi diluendum eſſet, ubi laxandæ partes ſolidæ, earumque ſtricturæ ſolvendæ, ubi frenadus humorum exorbitantium motus, a veſicantium ſtimulo caveremus; hinc factum eſt, ut ſanguinis miſſio, remediorum refrigerantium facile princeps, inflammanti cantaridum vi rariſſime jungeretur (in rheumate vero, utut inflammatorio, et febrili, præſentem cantharidum opem ſæpiſſime mirabamur. Sed ea de re paulo poſt). Eximium e contrario auxilium veſicantia præſtitere, quotiescunque *vera debilitas*, ſolidorum inertia, indeque natæ ſtaſes aderant, quo in caſu præter reme-

remedia cardiaca, roborantia, ſtimulantia, antiſeptica, excitantem veſicantium ſtimulum in ſupſidium vocavimus. In vera pulmonum inflammatione abſtinuimus pariter ab intempeſtivo, prematuroque remediorum ſputa moventium uſu, qualia in ſtibio diaphoretico non abluto, aliisque Antimonii præparatis habemus. Sedulo diſtinguebamus duplicem pulmonicorum ſtatum, eum videlicet, ubi cruda inflammatio remedium quodcunque movens vetaret, atque eum, ubi fracta phlogoſi vires ægrorum tum ex morbi diuturnitate, cum et remediorum debilitantium applicatione languebant, et materies ſputorum in pectore coacervata a dejectis vitæ viribus protrudi non poterat: hic moventia, incitantiaque profuere, præcipue ſtibium diaphoreticum non ablutum, et ſolutio tartari emetici ea doſi exhibita, ut nec vomitum, nec alvum moveret. Plerique pleuritici judicabantur ſputis mucoſis, aquoſis, et intermixtis coctis. Vidimus paucas quasdam pulmonum inflammationes, easque pergraves poſt novem aut undecim dies absque manifeſta evacuatione cum conſtantia, ac ſecuritate ſolutas.

Ali-

Aliquoties vero pleuritis in principio diarrhæam ſibi junatam habuit: hæc, utut ſymptomatica fuerit, nihilominus morbum redididit magis tolerabilem, ut adeo non omnis diarrhæa ſymptomatica pleuriticis periculoſa habeatur. Credo apparatum crudum in inteſtinis ſtabulantem vehementiori illo paroxysmo, quo pleuritis plerumque orditur, emotum ad alvum ruiſſe, molimine naturæ perquam ſalutari. Fuerunt etiam, qui in gravi illo aſſultu pleuritidem inchoante, biliosa cum emolumento vomuerunt.

Una, alterave vice, in graviſſima pulmonum inflammatione pulſum mollem, debilem, celeremque deprehendi, ubi nihilominus venæ ſectio inſigne levamen attulit, ſanguine craſſam tenacemque cruſtam exhibente, et pulſu paulo poſt aſſurgente, plenioreque.

Puellæ ſecundo pleuritidis die orta parotis morbum ſuſtulit, quam dein, cum alvum quotidie fluentem redderemus, et herbæ aromaticæ cum camphora tumenti loco apponerentur, inſigniter minuebamus. Pertinacis tumoris reliquias emplaſtrum de cicuta penitus diſpulit.

Qui initio vera pulmonum inflammatione eaque, quam Sydenhamus *eſſentialem* appellavit,

avit, ac ſimplici laborarunt, rariſſime in eundem morbum relapſi ſunt, aliquoties autem in pleuritidem illam ſpuriam, bilioſam, quam dato ſtatim emetico in herba ſuffocavimus.

Aliam morborum ſucceſſionem obſervavimus ubi *bilioſa* pleuritis in *malignam* vertebatur. Malignam nos vocabamus illam ægrorum conditionem, ubi vis vitæ admodum dejecta, pulſu arteriarum et cordis vere debili proderetur. Si evacuatio ſanguinis aut ab ægroto ipſomet, priusquam ad nos veniret, aut et nobis imperantibus inſtituta male ceſſerat, ſique materies ex primis viis intra humores circulantes reciperetur; ſi, licet multa affecti ſyſtematis gaſtrici ſigna adeſſent, emeticum nihilominus non conduxerat, ſi pulſus acceſſerant celeres, debiles, quosve vel leviſſime premens digitus faciliime elideret, ſi mens vacillaret, et vires ſecretrices languerent, *malignitatem* adeſſe, et letalem partium ſolidarum, fluidarumque diſſolutionem inſtare judicabamus.

Malo præcipiti in ventum præſidium eſt in decocto corticis cum camphora, in infuſo radicis ſerpentariæ virginianæ, contrajervæ, angelicæ; hic quoque in ſubſidium vocata

veſicantia ſunt, quæ torpidam languentis vitæ vim concitarent, atque id facerent artubus adplicata, quod cardiaca ore aſſumpta. Miros certe effectus ex hac medendi methodo vidimus. At in perpaucis hic *pleuritidis bilioſæ* in *malignam* tranſitus obſervabatur, atque in iis potiſſimum, qui ex longa infirmitate, aut hereditario vitio debilitatem adferebant utrique huic morbo idoneam.

Id adhuc notaſſe expedit, nos ſanguini emiſſo, atque in vaſculis ad id aptis ſervato, ſive is diſſolutior appareret, ſive compactior, ſive cruſta tegeretur, aut etiam ea careret, rei utpote ſupra modum fallaci, parum tribuiſſe, etſi non inficias eamus, ſanguinem, prout is ſub ſenſus cadit, confirmare noſtrum judicium ſubinde poſſe, quod ex notis multo certioribus de morbi conditione ferebamus.

Hac tempeſtate rheumatiſmi febriles graſſabantur, qui vel inflammatorii, vel bilioſi fuere, vel ex utrisque componebantur. Habuimus quosdam, qui acute loborabant absque ſignis ſordium primas vias inquinantium. His ſitis multa, febris valida cum pulſu duro, qualis pleuriticorum eſſe ſolet, manuum, genuumque tumores dolentiſſimi fuere: dolor vago more artus extremos, malleolos, genua,

femur

femur externum a lumbis, vel ab acetabulo ad caput fibulæ usque oberrabat, modo etiam musculos thoracis affecit, ut ideo pleuritidem mentiretur. Quibusdam dolor anginosus accessit. Venæ sectiones, emulsa cum nitro profuere, decoctum radicum altheæ cum Roob sambuci, itemque vesicantia, atque omnia ea, quæ aut alvum, aut sudores blande sollicitabant. At pertinax admodum nonnunquam morbus, difficillime vel indicatissimis remediis cessit, et tunc in longum protrahebatur: sanguis secta vena eductus crusta pleuritica maxime crassa, tenacique obtegebatur.

Feliciores fuere illi, quibus acris et biliosa materies maximam partem ex ventriculo resorpta, et ad corporis superficiem delata in vasculorum exhalantium orificiis hæsit, ibique vellicando dolores rheumaticos concitavit. His emeticum profuit, cui medicamentum salinum, ad alvum laxiorem servandam, subjungebatur. Quod si quid altius impactum hæreret, quam ut recensita hac methodo revocari ad alvum denuo posset, frictione aromatica instituta, aut vesicante facile discussum est. Profuere etiam repurgatis ventriculo et intestinis medicamenta sudorem absque tumultu moventia.

Qui *rheumatismo hoc biliofo* laborabant, mitius ut plurimum habuerunt, minus febricitarunt, nec femper emetico indigebant. Decoctum tamarindorum, aliaque hujus notæ medicamina juncto quodam fale medio exfpectationi medentis perfæpe fatisfecerunt. Hanc rheumatismi fpeciem aliis annis, atque alio anni tempore, præcipue cum in Hungaria medicinam facerem, frequentiffime obfervavi. Adulta enim æftate, atque initio autumni, quo morbi gaftrici biliofi dominium obtinent, *rheumatismus biliofus* frequentiffimus eft, in iis præcipuæ, qui ex morbo biliofo convaluere, fi forte durante morbo aut nulla, aut non fufficiens per vomitum, atque alvum biliofæ faburræ evacuatio fuerat inftituta. Poft dyfenteriam biliofam adftringentibus opiatisque præmature fublatam, poft febres autumnales præcoci corticis ufu fufflaminatas, præcipue vero, fi intempeftivis fudoribus materies verfus corporis fuperficiem fuerat determinata, frequentiffimos vidi rheumaticos dolores diuturnos et plerumque absque febre. Solventia, alvum leniter ducentia, frictiones, omniaque ea, quæ materiam hærentem in motum agunt, balnea mineralia, fucci herbarum antifcorbuticarum,

carum, gummi ferulacea omnem paginam absolvebant.

Sed missis his biliosas nostras pectoris affectiones ulterius prosequamur. Plurimi fuere, quibus res intra catarrhum constitit, qui a *peripneumonia*, *aut pleuritide biliosa* sola mali vehementia differebat, et hanc plerumque præcedebat. Eadem medendi methodus utrobique profuit. Hæc catarrhi species sæpius επικοινως aggreditur, hocque anno, uti et vere anni proxime elapsi totam ferme Europam pervasit. Hoc morbi genus anno 1580 universam Europam infestabat, atque pro novo morbo habebatur, quod remediis catarrho alias dicatis aut omnino non cederet, aut etiam exasperaretur, atque non paucis funestus evaderet.

Descriptionem ejudem habemus a Boekelio factam, qui eum *novum morbum*, seu *catarrhum febrilem* salutavit. Eundem fuisse, qui et prioris anni ver, partemque æstatis, et hujus anni martium et aprilem præprimis occuparat, descripta a Boekelio symptomata luculenter ostendunt, quamvis a vera medendi ratione, quam sibi hæc catarrhi species peculiariter deposcit, illius temporis medici aberrarint. Id solummodo discriminis

inter-

interceſſit, quod ille a Boekelio deſcriptus multos enecaret, noſter vero ut plurimum vitæ parceret. Rationem credo eam fuiſſe, quod catarrhus Boekelii febrilis ab ipſo, quo graſſabatur, anni tempore vitium traxerit, adulta videlicet æſtate, et autumno, quo cœlum gravius eſſe ſolet, et morbis quibuscunque in eandem tempeſtatem incidentibus ſeptici quid, malignique affricat. Præterea novus hic Boekelii morbus cum pluribus aliis complicabatur, qui illam anni partem communiter comitantur. At venæ ſectio raro profuit, quemadmodum etiam apud nos plerumque morbus majora inde incrementa ſumpſit, et in malignum mutabatur: eo quoque tempore omnes reliqui morbi plus malignitatis habuerunt, et pluribus, quam alias ſolent, funeſti evaſerunt.

Quoniam hoc loco de catarrhi quodam genere, quod a ſordibus ſyſtematis gaſtrici originem ducit, ſermo incidit, javabit quædam addere de illa catarrhi ſpecie, quæ prioris anni ver et initium æſtatis maculavit. Menſe Junio anni 1775 catarrhus populariter per omnem ferme Europam graſſabatur. Aderat inappetentia laſſitudo, os amarum, aut inſipidum, lingua alba, mucoſa, flava,

dolor

dolor ad ſcrobiculum, ſi manu contrectares. Tumor ventriculi, hypochondriorum tenſio, alvus aut tarda, aut frequentioribus, iisque exiguis ac biliofis dejectionibus moleſta. Urina crocea, ſubinde cum ardore miſſa, parca, cum ſedimento ex albo-rubente, furfuraceo, mucoſo, lateritio. Nauſeæ fere omnibus, vomiturltiones, tuſſis multa, ardor ſterni, oppreſſio. Variam medendi rationem experti ſumus, prout diverſam ſibi quisque ideam de ejus mali indole finxerat. At profuere lenia ſolventia, ſalina, alvum moventia. Quidam kermes minerale dedit, qui præter voluntatem vomitum movit, et ejectis ventriculi ſordibus catarrhum abſterſit. Verum cum hoc medelæ genus in hac mali ſpecie inuſitatum non ægrotis ſolum, ſed ipſis quoque medentibus videatur, atque ab ratione, aut potius ab eorum ſyſtemate abſonum, fit, ut una omnibus catarrhis plerumque methodus accommodetur, ſed eventu utique longe diſpari. Nihilominus ſat frequens hic morbus eſt, atque inter eos ſtipendia meretur, qui ſæpius ingruunt.

Clariſſimus Huxham deſcribit morbum maxime epidemicum menſe januario anni 1733 cum tuſſi valida, qui per omnia ferme ac-

accessit ad indolem catarrhi anno priori dominantis; profuere enim apud eundem clar. auctorem nonnunquam emetica, aut lenia cathartica, atque frequenter observavit, tussim oborta diarrhaea profligari. Hinc rheo, manna, et tartaro solubili usus est. Idem febrim catarrhalem epidemicam observavit mense novembri 1737 aitque, hanc febrim per plures jam hyemes magis, minusque grassatam esse, provenireque a crasso, udo, golidoque aëre spiracula cutis occludente, et eandem videri indolem habere cum febre *hyemaly* Sydenhami. Arbitror, epidemias has ab Huxhamo descriptas easdem quidem reapse cum hac nostra fuisse, propius tamen ad humorum phlogosin accessisse.

Petrus Forestus L. VI. obs. I. describit febrim autumno anni 1557 publice grassantem, gutturis dolore, et thoracis affectu stipatam: catarrhi instar morbus invaserat, cum febre admodum lenta, sed maligna, multisque necem inferente, quae postmodum aucta subitaneam quasi suffocationem, et respirandi difficultatem intulit, ut aegri statim suffocari viderentur. Inde etiam ventriculus, et praecordia laborabant, tussis fuit valida, febris quibusdam continua, plerisque ter-

tertianæ duplices, quotidianæ, erraticæ fuere. Quibusdam et oris, ac linguæ ulcuscula morbo provecto oriebantur. Hujus morbi fomitem intra præcordia, atque intestina conclusum fuisse testantur multa, præprimis vero, quod pectoris oppressionem, et gravia ventriculi incommoda, et sæpe intermittes febris comitarentur, quodve et eccoprotica sanarent, et contumax, longave ventriculi imbecillitas, curata febre, reconvalescentes affligeret, *cum hujusmodi accidentibus*, ait Forestus, *quæ in melancholia hypochondriaca adesse solent.* Idem cl. auctor L. cit. in scholio ad observ. II. describit anginæ malignæ, pestiferæque speciem symptomatibus peripneumonicis junctam, quæ tempore Joannis Tyengii, Amstelodamensis Medici circa principium anni 1517 quam, plurimis mortalibus adeo perniciosa fuit, ut, quibus intra sex, septemve horas apta remedia non adhibebantur, ante 16tam, vel 20mam horam subito morerentur. *Erat materia in illo morbo populari*, ita Forestus loco citato asserit, *ita furiosa, ut uno momento tantam anhelitus difficultatem, cordisque angustiam et dolorem in collo pareret, ut ægrotus strangulari mox videretur. Quibus symptomatibus rursus*

rursus cessantibus, moxque redeuntibus, cum materia adeo maligna, venenosa, et fluxa per musculos colli, tum pectoris uno ictu trajiceretur, omnes facillime curabantur, secta quam primum vena, ante sex horas a morbi invasione, et si eodem die medicamentum purgans propinaretur, licet id alienum foret a sententia omnium medicorum illustrium: Quibus hæc primo die non adhibebantur, subito suffocabantur.

Morbum adeo gravem, citoque perimentem materies generasse vedetur copiosa, mobilisque, quæ ventriculum, intestina, partesque ventriculo vicinas, aut cum eodem, ac intestinis communicantes imprimis occuparat, quo tamen denuo, præmissa sanguinis missione, dato purgante pharmaco cito, ac facile revocari, atque alvo eliminari poterat.

Libro eodem observatione 3tia catarrhi describuntur anno 1580 mensibus junio et julio epidemice ac catervatim grassantes, una cum febre admodum copiosa in fauces, guttur, ac pulmonem irruente cum vocis raucedine, et tussi valida, qui præmissa ad paucas uncias sanguinis detractione medicamentis leniter alvum moventibus curabantur.

Sed ad nostra redeamus. Etsi plerumque pectus afficiebatur, ea ratione, quam huc usque

usque narravimus; erant tamen aliqui, qui febre continua remittente laborabant. Ea triplicis generis fuerat, vel inflammatoria, quin aliquid biliosi mixtum fuerit, vel biliosa absque comitante phlogosi, vel denique composita ex utroque affectu. Rarissime vitium erat in solo sanguinis inflammatorio statu, quin non etiam aliquid vitiosæ materiæ in systemate gastrico hæreret. Raro quoque in hisce febribus continuis remittentibus accusandæ erant solæ primatum viarum ac ventriculi præcipue sordes: morbus ex utroque vitio coaluit, bile videlicet præcordia gravante, et sanguinis phlogosi, sed sic, ut pro varia corporum ratione modo illa dominium obtineret, modo hæc.

Hinc varia quoque methodo pugnatum fuit, quæ tamen omnis intra emeticum, et sanguinis missionem constitit, potuque diluente, mulso ita, ut modo emeticum venæ sectione, modo hæc illi præmitteretur pro ratione prævalentis vitii.

Cortice peruviano rarius usi sumus, nisi continua remittens in perfectam intermittentem fatisceret, quæ corpore licet repurgato, nihilominus persisteret, et virium debilitate aleretur. Securius tunc cortex dabatur, nec

tam

tam facilis erat in febrim relapſus; rejecto dudum mali fomite.

APRILIS.

Menſis aprilis ad medium usque frigidus, humidusque fuit, cui tempus ſucceſſit ſerenum, ventoſumque ad finem usque; manente frigore.

Pleuritides, et peripneumoniæ bilioſæ fuere pauciſſimæ, paulo plures bilioſo-inflammatoriæ; frequentiſſimæ vero illæ, quæ dolores rheumaticos artuum ſibi junctos habuerunt.

Multa reſtant, ad bilioſos illos, ſpuriosque pectoris morbos pertinentia, quæ hic commodiſſimum ſibi locum inveniunt.

Nomine pleuritidis, ac peripneumoniæ bilioſæ aliud recentiores intelligunt, quam veteres, qui cruſtam ſanguinis phlogiſticam ex albo flaveſcentem *bilem*, morbosque inde oriundos *bilioſos* appellarunt.

Nos crudum, plerumque amareſcentem opparatum in ventriculo, et ejus vicinia collectum *bilem* vocamus, cujus ſapor plerumque amarus eſt, ſubinde acidus, et auſtero-acidus, quin et dulcis, ſed dulcedine perquam nauſeoſa. Rarius fors a vera ſic dicta bile copio-

copiosius collecta originem trahit, et potius cruda undecunque nata colluvies est, quæ in convenientem sibi corruptionem ob languentem ventriculi facultatem, vel nimia ipsius humoris in corruptionem proclivitate transmigrat, ut hinc modo acida, modo austera appareat, prout eadem materies sibi relicta modo hanc, modo illam mutationem etiam extra ventriculum subiisset. Colorem, et saporem amarum persæpe a bile mutuat.

Crudum ventriculi apparatum, eumque acidissimum, austero - acidum, fauces exurentem, et quasi acidum vitriolicum spirantem, ac dentes stupefacientem sæpissime in febribus quibuscunque æstate adulta, et autumno inter Hungaros observavi, quin et non raro in memet ipso expertus sum. Hinc credo natam esse illam opinionem, quæ bilem *acidam* esse statuit, et morbis biliosis antacida opposuit; bilem enim appellitabant sordes illas acidissimas, bilis colorem, quo tingebantur, solummodo referentes.

Tempore verno colluviem hanc bili magis analogam, et ut plurimum amaram observavimus: ea hoc anni tempore raro crassa, tenaxque fuit, sed diluta, mobilis, et ut vomitu, absque præmisso solvente potu, et levi

ne-

negotio ejici quiverit, quam maxime idonea: id quod tempore æſtivo et autumnali rarius accidit, ubi bilis tenax craſſaque ventriculo firmiſſime adhæret, ut, niſi ſolvens medicamentum per unum alterumve diem propinatum materiam in primis viis collectam diluat, mobilioremque reddat, emeticum ſubſequens vix ullum effectum, aut ſaltem vix ullum levamen producat.

Origo ſordium harum ſyſtema gaſtricum gravantium varia eſſe poteſt: 1mo, alimenta difficilius ſubigenda, præcipue autem pinguia, quæ in loco calido: humidoque, qualis ventriculus eſt, citoranceſcunt, et ſi acidis jungantur, in peſſimam acrimoniæ corroſivæ, urentisque ſpeciem abeunt. Hinc enim eſt, quod laridum, cui quis vinum ſuperbiberit, longe citius et gravius vitium in ventriculo contrahat, quam ſi eundem cibum aquæ potor commederit.

Defectus fructuum horæorum, et univerſim vegetabilium recentium ad hujus crudi in ventriculo appâratus geneſin ſuam quoque ſymbolam confert, quin et materies perſpirabilis ad partes internas rejecta eandem ſaburam vel auget, vel commovet.

Bilioſa

Biliofa hæc culluvies genuina æftatis jam adultæ, et autumni foboles eft, experientia, et Hippocrate tefte, qui L. de natura hominis ait; *bilis autem per æftatem, et autumnum corpus poffidet, id quod inde cognofcere potes, quod homines fua fponte hoc tempore bilem vomunt, et in medicamentorum potionibus biliofiora purgantur. Manifeftum fit, et febribus et hominum caloribus.*

Quamvis morbi biliofi hoc, quo paulo ante diximus, tempore quotannis nafcantur, dantur nihilominus conftitutiones quædam in aliud anni tempus incidentes, quæ earundem morborum genefi favent, id quod hujus anni tempore verno επικοινως experiebamur.

Id difcriminis inter morbos biliofos veris, et adultæ æftatis obfervatur, quod illi fæpe phlogifticum quid fibi junctum habeant, aut excuffis licet fordibus in inflammatorios migrent, rarius in malignos; hi vero, quos æftas, et autumnus gignit, feptici quid malignique ferant, aut in malignos facillime mutentur. Major præterea eft materiæ ventriculum, et inteftina obfidentis mobilitas, fluiditasque vere, quam autumno.

Diverfiffimi fpecie morbi, morborumque fymptomata a materia aliena in hypochon-

driis

driis ſtabulante producuntur, quorum non-nulla percurrere juvat, ut, quibus notis hi morbi detecti, atque ab aliis quamdam cum iis analogiam referentibus diſtincti fuerint, quave etiam methodo uſi fuerimus, palam fiat.

Dolor capitis *biliosus* omnes fere morbos biliosos comitatur, graviſſimus ſæpe eſt, quaſi caput diſſiliret, quod æger manibus vel ſuis, vel adſtantium valide compreſſum minus dolere putat, idque leniminis efflagitat. Dolor hic modo occiput, ſubinde frontem, non raro totum etiam caput atrociter affligit, ſtatasque periodos, quibus acrius inſtat, obſervat. Subinde adeſt faciei rubor, oculorum quaſi ſcintillatio, ſed plerumque faciei color χλωρός, id eſt, cum virore palidus qui et album oculorum inficit. Lingua, fauces, ructus, pondus verdriculi, dolorque ejus, ſi contrectetur; hypochondria tenſa, elevata, dolentia, dolore acuto, gravante; borborygmi, flatus; levis, et ſponte orta diarrhæa materiam alienam circa præcordia hoſpitantem, et omnium malorum originem aperte loquuntur. His ſi alvum purgavimus, raro quid boni obtinebamus.

Morbus increvit pedetentim et ſero tandem aut mortui ſunt, aut non niſi difficillime

con-

convaluerunt. At ſi vena ſecta fuerat, omnia mox ab educto ſanguine in pejus ruebant: ſolum emetico-catharticum profuit, et conſtans plerumque, ac inſigne levamen attulit. Vidimus quosdam a miſſione ſanguinis mox delirare, quibus emeticum ſanam denuo mentem reſtituit. Vidimus affectus ſoporoſos, incipientem opiſthotonum, reſolutionem muſculorum faciei ex uno latere, balbutiem emeto-catharſi ſublatam, et cito ſecutos effectus mirabamur.

In mentem tunc venerat illud Hippocratis in coacis prænotionibus, ſcilicet: *in febre continua* (a poſteriori conſtat, de *illioſa* mentionem fieri) *quicunque voce deſtituti jacentes, oculis conniventes nutant, hi, ſi, poſtquam ſanguis ipſis ex naribus fluxit, et ubi vomuerint, loquantur, et ad ſe ipſos redeant, ſervantur.*

Sanguinis fluxum per nares Hippocrates requirit, ut facilius moveantur humores, et ipſe vomendi conatus innoxius eſſet, non ab illo ſanguinis per nares fluxu, ſed a vomitu morbi ſolutionem exſpectans. Hoc naturæ conamen et nos ſubinde imitabamur, et pauxillum ſanguinis detraximus, ut æger minori cum periculo vomeret: attamen maximam partem hac cautela opus non erat.

Recordabamur etiam illius, quod Galenus L. 5. comment. aph. 1. de juvene narrat, qui æruginem vomuerat: inter vomendum totum corpus convellebatur, et ærugine evacuata febris ſtatim, ac convulſio ceſſavit.

En hiſtoriam hucusque dicta confirmantem: vir 39 annorum, cellæ vinariæ curator die paſcha præcedente friguit, caluitque alternatim per octo continuos dies, quin tamen decumberet: tandem per gradus ſcalæ decidit, ut dorſum, et occiput graviter allideret: acceſſit dolor capitis, dorſi, lumborum, vomitus bilioſus cum pauxillo ſanguinis: ſecta dein vena melius habuit. Verum paulo poſt rediit dolor capitis adeo gravis, ut ad Noſocomium F. F. miſericordiæ transferretur. Dato ibi emetico bene habuit. Digreſſus inde per aliquot dies commode valuit, verum exactis octo diebus rediit idem capitis dolor cum tinnitu, ſuſurro, et quadam ſenſuum confuſione. Acceſſit reſpiratio læſa, ſputa mucoſa, viridia, lingua bilioſa, oris ſapor non raro amarus, nulli ructus. Moleſta cardialgia, hypochondriorum, et abdominis totius tenſio, alvus difficilis, pulſus celer, plenus, non durus. Veſicans ad nucham ponebatur, aliaque ſimul adhibebantur, quæ

ex

ex ufu eſſe videbantur. Animus erat locum veſicante eroſum diu apertum ſervare. Secta denuo vena eſt: ſanguis cum cruſta phlogiſtica. Omnis noſtra cogitatio potius in lapſum, quem paſſus erat, etſi nihil a chirurgo detegi poterat, quam in ſáburram primarum viarum converſa erat. Elapſo biduo quaſi incipiens opiſthotonus obſervabatur, oris ad alterutrum latus retractio, balbuties, confuſio ſenſuum, et magna in ſomnum proclivitas, pulſus celer, non durus. Datum emulſum purgans ex manna, et ſale amaro, fœces multas, ſed absque levamine eduxit. At continuo moroſus, confuſus, comatoſus, die, ex quo ſuſceptus erat, quinto, emeticum hauſit, quo plurima profunde flava, viridiaque rejiciebantur. A vomitu minus ſoporoſus erat, et alacrior. Sapor oris bonus, lingua adhuc biliosa. Minor cardialgia, minorque hypochondriorum, et abdominis tenſio. Reſpiratio facilis, indolens, ſed acceſſit tuſſis. Elapſis duobus diebus denuo emeticum exhibitum: copioſa denuo, flava, viridia, et pultacea rejecit cum inſigni levamine omnium ſymptomatum. Poſt emeticum datum eſt medicamentum ſalinum, quo alvus laxior ad abigendas reliquias bilioſas efficeretur.

Verum paulo poſt, die circiter 14to, ex quo ad nos venit, cum per omnia commode valeret, intermittente quotidiana corripitur, eaque mitiori, quæ cortici peruviano auſcultabat: is poſtea brevi ex integro ſanus diſceſſit.

Cauſa affectuum quorundam capitis, ac imprimis delirii cujusdam libro de affect. in hypochondriis ſtatuitur, ſic enim legitur: *phrenitis ubi apprehenderit, febris primum debilis detinet, et dolor circa præcordia, magis autem dextra ad hepar; quum autem quarta, aut quinta advenerit, et febris fortior ſit, et dolores augeſcunt et color ſubbilioſus efficitur, et mens percellitur.* Alvum curandam eſſe, ait auctor libri, acetum, mel, et aquam propinanda. Subjungitur poſtea: *ſit hic morbus a bile, cum mota viſceribus, ac ſepto transverſo inſederit.* Nos viæ compendio uſi bilem ore potius quam alvo ejecimus.

Huc aliqua ratione pertinent, quæ in viro quodam contigiſſe ſcio, qui caput graviter ad durum obſtaculum cadendo alliſerat, unde vertiginoſus, et capitis dolore vexatus tam diu manſit, donec æruginoſa vomeret: peracto vomitu bene habuit.

Duæ fœminæ ex fumo carbonum male mulctatæ, vertiginoſæ, nauſeabundæ, capite do-

dolentes manſere, donec dato emetico, bileque multum rejecta, mox a vomitu convaleſcerent.

Perſæpe hypochondria affecta, multaque bile turgida caput afficiunt: nonnunquam vero caput ipſum aut lapſu, aut alia ratione affectum efficit, ut bilis copioſior in ventriculum effundatur, quæ dein ob ſympathiam encephali cum ſyſtemate gaſtrico morbum capitis alit.

Perſcrutanti ſingulorum hucusque narratorum rationes, et eorum, quæ paulo poſt recenſebimus, id fortaſſe ſatisfaciet, quod prava materies præcordiorum, non eas ſolum partes, quibus circumſcribitur, ſed etiam remotius poſitas, et conſenſu quodam per obſervationes certo, etſi fors nondum ſatis explicato, inter ſe communicantes afficiat, aut ſi hoc diſplicet, id forte veroſimile erit, particulas ſaburræ reſorptas partem, ad quam delatæ hæſerint, vellicare, et quacunque ratione male afficere. Verum finita vomitorii actione effectus ſalutaris non raro citius ſequitur, quam ut alibi præterquam in ventriculo mali fomitem quæras.

Morbos pectoris a bile ortos ſuperius deſcripſimus. Supereſt, ut quæ de eorum frequen-

quentia, methodo curandi varia, ac periculo mihi constant, exponam.

Persæpe occurrunt gravissimæ peripneumoniæ, ac pleuritides, quæ et symptomatum anomalia, et temporis diuturnitate, quo durant, et efflorescentiis præcipue miliaribus supervenientibus clare ostendunt, quod non ex illa pleuritidum, aut peripneumoniarum familia sint, quam Sydenhamus satis certo curari posse asserit, dum vim curationis fere totam in repetita venæ sectionæ ponit. Eximius hic observator pleuritides suas raro in adultis citra jacturam 40 unciarum sanguinis curavit, at occurrunt haud infrequentes pleuritides, quæ facta licet duplo majori sanguinis impensa nihilominus adeo non mitigantur, ut hominem et gravius affligant, et demum jugulent.

Est, cur credam, pertinaces hasce pleuritides eas esse, quas nos *biliosas* appellamus, aut ex utraque *biliosa* videlicet et *inflammatoria compositas*.

Quod si simplex pleuritis biliosa, aut etiam composita, ita tamen, ut levior tantum, eaque secundario nata phlogosis sit, multum interim prædominante vitio, morboque bilioso, sanguinis missionibus sollicitetur, fieri necessario

debet,

debet, ut ſanguifero ſyſtemate depleto plus materiæ biliofæ in ventriculo, et inteſtinis hoſpitantis transferatur, visque vitæ debilitetur, quo minus inimicas materiæ alienæ particulas excutere valeat, et ipſius ventriculi robur plus æquo imminutum adhuc magis dejiciatur.

Certe longe plures hac medendi ratione interirent, etſi non pauci intereant, ni errores per toties repetitas ſanguinis miſſiones commiſſi aliqua ſaltem ex parte corrigerentur. Qui enim ita medicantur, languidam, dejectamque vitæ vim veſicantium, et epiſpaſticorum ſtimulo ſuſcitant, copioſo potu mellito, nitroſoque ſaburram diluunt: inde aptior reſorptioni redditur, totaque ſucceſſive in ſanguinis maſſam tranſit, ac demum per varia corporis colatoria lente difficulterque eliminatur, dum interim æger inter mille mortis propinguæ imagines miſerrimam vitam trahit, et ſi etiam vim ac diurnitatem morbi ſuperet, non niſi tarde eluctatur.

Qui vera, eſſentiali, ac inflammatoria pleuritide laborat, cito ſanatur, nique alia prava prædiſpoſitio adſit, cito priſtinas vires recuperat, ac recidivis minus ſubjacet. Huic enim nimium ſolummodo fibrarum robur ſolvere, ſanguinis copiam demere, ejus conſiſten-

ſiſtentiam æquo majorem diluere, et illum ſanitatis nimiæ exceſſum ad juſtam mediocritatem reducere oportet. At vero is, qui ob languentem ſyſtematis gaſtrici œconomiam ſordes diutius collectas circumfert, qui profuſo per repetitas venæ ſectiones vitali latice ad incitas redactus, per miſerrimum a veſicantibus petitum auxilium id obtinet, ut illud pauxillum relicti ſanguinis diſſoluti, impurique citatiori ſuo circuitu amiſſi quantitatem ſuppleat, vitæque tenuiſſimæ ſcintillam alat, næ is inquam aut nunquam omnino, aut non niſi longiſſimo poſt tempore, et exquiſitiori artis auxilio, naturæque benignitate ſingulari ad priſtinam ſanitatem redibit. Labefactata corporis compages eum relapſui aut aliis morbis diuturnis magis reddet obnoxium. Quot homines quotidie videmus, qui morbi acuti ſequelas tota ſua vita lugent!

Hæc methodus, quæ ſanguinis miſſione repetita, copioſaque, potu multo diluente, ac veſicantibus morbos bilioſos tentat, ſæpius ſpectata medicos non paucos deterruit, ut eandem deſeruerint penitus, atque arripuerint aliam.

Hinc ſunt, qui cum una alterave præmiſſa venæ ſectione morbum increſcere vident,

ma-

malignitatem clamant, atque ad antiſeptica confugiunt.

Tantam ſanguinis jacturam æger hac medendi ratione non patitur, ſed medicamentis ſtimulantibus, aromaticisque urgetur: qua re fit, ut, quidquid pravæ in primis viis materiæ hæret, id totum intra ſanguinis alveum adigatur, cum eoque circumductum per corpus gravia ſymptomata progignat, donec tandem attenuata, ſubactaque ſtimulantium vi ad corporis ſuperficiem deferatur, ibique difflata tenuiori parte, relicta in extremis vasculis craſſiori ſubſtantia, exanthemata, ac ecthymata producat, utique critica, ſed criſi perquam difficili.

Geneſin efflorescentiarum in ſordibus ſyſtematis gaſtrici quæri fere ſemper debere, multorum, atque etiam noſtris obſervationibus convictum videtur. En ideam miliarium pleuritidi, peripneumoniæve ſupervenientium.

Etſi hanc utramque morbis bilioſis medendi methodum merito reprobent, quicunque morbi notionem paulo diſtinctiorem habent, nihilominus non infrequentes nobis caſus oblati ſunt, ubi alterutra opus fuit. Contigit enim ſubinde, ut morbo bilioſo detenti factis

extra

extra Nosocomium jam aliquot venæ sectionibus ad nos deferrentur. Quod in primis viis alieni tunc restitarat, dato quidem emetico ejectum fuit. At multum interea ejusdem pravæ materiæ in communem humorum oceanum delatum nec emetico, nec purgante revocari denuo poterat. Potione multa diluenda erat absorpta saburra, omniaque corporis colatoria aperta servanda, ita tamen, ut alvus præprimis pronior redderetur ad excipiendum, quidquid recrementitii illuc deponeretur.

Quod si vires vitæ succumbere viderentur, vesicantium, et radicis serpentariæ virginianæ, contraijervæ, camphoræ etc. stimulos subdidimus.

Ita et hac methodo usi sumus, ubi phlogosis juncta primariam attentionem et medelam postulabat; cum enim inflammationi obviam iretur, increvere symptomata biliosa, bile dominium in toto jam corpore obtinente. Quo factum, ut emeticum quod ad initium inflammatio prohibuerat, serius datum nil amplius in bilem absorptam potuerit: hic spem in repudiata alias methodo posuimus.

Symptomata quædam difficiles nobis explicatus admittere sæpius videbantur. Sic

nulla

nulla ſæpe primarum viarum affectarum ſigna apparuere, quibus confiſus emeticum tuto exhibere potuiſſes: ſola aderat paulo frequentior alvi dejectio, pulſus naturali citatior, parum tamen, et mollitie conſueta: cæterum et lingua, ut in ſanis ſolet, et bonus aſſumptorum ſapor. Nullum circa ventriculum incommodum. Subinde facies ſolummodo prærubra, et oculi ſcintillantes erant. Hos ſi miſſione ſanguinis aggreſſi ſumus, graviſſime id tulere: at dato emetico ingens materiæ viridis, flavæ, nigricantis, pultaceæ, moles rejecta admirationem nobis fecit, qui fieri poſſit, ut tanta ejus vis tamdiu collecta circa præcordia morari queat, quin luculentius præſentiæ ſuæ ſignum det.

Habuimus hominem, qui excepto capitis dolore, tremore labii inferioris continuo, modica hypochondriorum tenſione, ac punctorio, ſed leviſſimo tantum dolore ſub infimis coſtis ſpuriis lateris ſiniſtri nil querebatur. Ternis per intervalla exhibitis emeticis pultem biliofam, eamque magna quantitate cum levamine vomuit.

Aliqui ructus acidiſſimos queſti materiam acido-auſteram, ac dentes ſtupefacientem vomitu rejiciebant. Saburram et odore, et ſapo-

ſapore acidiſſimam, auſteram, fauces exurentem, colore viridiſſimam, in Hungaria, cum adulta æſtate febres bilioſæ graſſarentur, ſæpiſſime vidi.

Apparatus crudus, rancidus, amarus, bilioſusque ab aſſumptis acidis vel aceſcentibus in acerrimam acido-auſteræ acrimoniæ ſpeciem degenerat: idque æſtate et autumno, uti ſupra notabamus, quo tempore vis coctrix magis languet, frequentius accidit, quam vere. At male inde *acidam* bilis naturam quis ſtatueret abſorbentibus ſolis corrigendam.

Conſtat per experimenta Pringliana, partes animales putridas, ſi vegetabilibus miſceantur, fermenti inſtar agere, et vegitabiles ſubſtantias in acido-auſteram acrimoniam convertere, unde ſaburræ acidæ in his origo explicatur.

Inde fors apta explicatio peti poteſt illius inter Damnonios epidemice graſſantis colicæ, quam cl. Huxhamus peculiari opuſculo deſcripſit. Alio quoque ſigno utebamur, quo morbos caſtricos a colluvie materiæ alienæ ortos a febribus inflammatoriis diſtinximus, ſi etiam reliqua fere omnia nos deficerent, urinis ſcilicet parcis, frequenter miſſis, profunde flavis, principio morbi ſtatim deponentibus.

Ga-

Galenus ait comment. 4. de victus rat. part. 43. *quibus principio urinæ et nebulosæ et crassæ existunt, hos annuentibus cæteris purgare convenit: quod si urinæ inter initia tenues fuerint, tales non purgabis: at si videatur, clysterem exhibebis.*

Multum interest, ut omnia morbi cujuscunque signa colligantur, quæ medentium memoriæ firmiter inhæreant; nam dum morbus primum nasci incipit, dumque nondum formatus, nondum luculentis characteribus insignitus sub ambigua adhuc pluribusque aliis communi forma delitescit, perdifficile sæpe accidit, morbi *solummodo inchoantis* speciem determinare, eumque mature, atque adhuc in herba suffocare.

Hinc nullum nec levissimum signum, quod ad diagnosin horum morborum *fieri primum incipientium* aliquid conferre potest, unquam negligi debet.

Idem persæpe languor corporis, eadem inappetentia, calorisque sensus præternaturalis observatur, sive aliquid pravæ materiæ systema gastricum afficiat, etsi ea vix ullum præsentiæ suæ paulo certius signum det; sive vero in systemate venoso, et arterioso sanguis vel phlogosi, vel plethora peccare inceperit. At

vero

vero etsi morbus utrinque sub eadem propemodum larva ingrediatur, non erit idcirco indifferens, an ventrem purges, vel vero sanguinem mittas. Magnum certe in utramque partem momentum afferes, quidquid feceris, et morbum vel adhuc in cunis jugulabis, vel ut præceps feratur, certo efficies.

Hanc morborum *fientium* diagnosin Baglivius inter *desiderata medica* reposuit, medicosque exhortatur, ut suam quisque symbolam pro locupletanda hac scientiæ nostræ parte conferat.

Hæc ratio est, quare minutiora quædam paulo scrupulosius subinde persequar, omniaque colligenda esse opiner, unde morbi aut complicati, aut latentis, aut inchoantis, incertique ideam, ut phrasi Balloniana utar, *venari* possimus.

Ardorem thoracis, oppressionem pectoris, tussimque, quam in pleuritide ac peripneumonia biliosa observavimus, duplici origine nasci posse supra innuimus. Scilicet vel ex resorpta, et ad pulmones delata materie aliena, vel ex solo pulmonum cum ventriculo consensu.

Id forte *de biliosis his thoracis morbis* aliqua ratione dici potest, quod Galenus de febre ardenti

ardenti ſcribit comment. 4. aphor. 55. *febrim ardentem fieri novimus, quando venæ exſiccatæ acres ac bilioſos humores ad ſe traxerint.* Nihilominus cum ſputum ſanguinis, quod etiam in hac bilioſa pleuritidum ſpecie ſubinde occurrit, ſtatim abſoluta emetici actione frequenter ceſſet, multum quoque conſenſus poterit.

Id in pueris tuſſi ſtomachica laborantibus frequens eſt, ut gravatus ventriculus pulmones crebra tuſſi ſollicitet, qua ruptis exiguis in pulmone vaſculis ſanguis prodit. Correcto ventriculo pulmo quieſcit, et ſputum ſanguinis ceſſat.

Hanc ſputi ſanguinei ſpeciem probe pariter diſtinguere ab illa oportet, quæ aut ſanguinis miſſione, et emollientibus, uti in inflammationibus pulmonum nonnunquam accidit, aut etiam roborantibus, uti in iis fit, qui ob laxos pulmones cruenta ſputant, indiget; cum utraque hac methodo, ea ſputi ſanguinei ſpecies, de qua agimus, incrementa capiat. Fit tamen, ut vera interdum pulmonum inflammatio cum ſpuria hac ſpecie complicetur, et ſputi ſanguinei ratio in natura, veræ phlogoſeos quæri debeat.

Lin-

Linguam, uti illam in omnibus morbis febrilibus magni fecimus, ſic in biliofis maximi, illius Hippocratici memores L. 6. de morbis popularibus ſect. 5. *lingua urinam ſignificat. Linguæ virides cum pallore. Bilioſæ bilioſum autem a pingui: albæ a pituita. Lingua concolor attingentibus ipſam humoribus, quapropter per hanc humores cognoſcimus.*

Obſervavimus in morbis biliofis a venæ ſectione levamen, ſed momentaneum haberi, morbumque paulo poſt validius urgere. Sanguinis miſſio fibras ab acri bilioſo vellicatas criſpatasque ad exiguum tempus relaxat: at ſi venæ, ut Galenus ait, *copioſiorem bilem attraxerint*, morbum augeri neceſſe eſt.

Mala ab attracta bilioſa materie oriri ſolita, quæve nec venæ ſectionibus, nec quocunque alio modo, niſi tempeſtiva emetici exhibitione tolluntur, libro de veteri medicina Hippocratico penicillo depicta videmus: *cum amaritudo quædam diffuſa fuerit, quam bilem flavam appellare ſolemus, quales ſtatim anxietates, et æſtus, et impotentiæ occupant! verum ubi liberati fuerimus ab illa aut ſponte, aut per medicamentum, ſi modo, tempeſtive quid ipſorum fiat, manifeſte et a doloribus, et a calore liberamur. Quanto autem tem-*

tempore eadem clevata fuerit, et cruda, et meraca, et intemperata, nulla arte neque dolores, neque febres ſedare poſſumus. Et quos quidem acuta, acrisque ac æruginoſa bilis affligit, quales mox rabies et morſus viſcerum, ac pectoris, et deſperatio! non ſedantur autem hæc, priusquam cadem expurgetur, et proſternatur, et aliis permiſceatur.

Momentaneum hoc a ſanguinis miſſione levamen in juvene bilioſa ſaburra laborante nos ſeduxit, ut morbum alia, quam oportebat, ratione, curaremus. En ejus perbrevem hiſtoriam: juvenis 18 annorum faber ferrarius 20. maji ad nos venit. Ante 5 dies veſperi laſſitudine, dolore lumborum, pectoris oppreſſione, dolore punctorio ad ſternum afficiebatur. Sitis multa, tuſſis nulla, frigus internum continuum, et extremorum calores querebatur. Caluit multum, ſi contrectaretur. Dolor capitis aderat, lingua multum bilioſa. Dolor in mulli parte hypochondrii ſiniſtri. Pulſus celer, fortis, plenus. Nulla alia conſueta bilioſa apparatus ſigna. Animus erat, præmiſſa venæ ſectione die ſequenti potionem emeticam propinare. Secta vena eſt. Sanguis bonus extractus cum inſigni levamine diutius, ac alias ſolet, perſiſtente. Emeti-

D cum

cum omisi, meque in diagnosi deceptum, morbumque, quem pridie *biliosum* declaraveram, nunc *inflammatorium*, ob insigne, et satis diuturnum a sanguinis missione levamen, argumento a posteriori, ut ajunt, desumpto, arbitrabar. Sumpsit potum hordeatum cum oxymelle. Verum cum exacto uno die symptomata pectoris multo gravius redirent, eadem usus medela sum, sanguinis scilicet missione, utut longe parciori, ac prima vice. Denuo insigne levamen, sed minus diu durans. Accedit sensuum hebetudo, stupor, abdomen dolens, præcipue hypochondrium sinistrum, gravissima pectoris oppressio, pulsus celerior multo, quam in principio. Mens sæpe vacillat. Datum emetico-catharticum est, quo multa flava, viridia ore, et alvo ejecta sunt. Post emesin mens nondum ex integro rediit, sed adhuc subdelirat, attamen rarius mitiusque, quam antea. Dedi tincturam rhei aquosam cum sale medio ea dosi; que alvum servaret apertam, etsi cavebam, ne fusior fieret, et vires ægri conveleret. Aliunde noveram, quantum boni afferre paulo laxior alvus soleat eo in casu, ubi morbus biliosus prava ad initium methodo curabatur, et cruda systematis gastrici materies sanguinem inquinarat, cum sordium bilio-

biliofarum, fi maffam humorum intrarint, aptiffimum colatorium alvus fit, quo fenfim reductæ commodiffime eliminantur. Mens interea rarius vacillabat; verum ingentem capitis dolorem querebatur. Oculorum pars alba rubebat ex integro: minor abdominis dolor, minorque oppreffio pectoris. Sed cum pulfus mollis, debilisque admodum evaderet, celeritate ferme naturali, lingua, antea biliofa, arefceret, camphoræ, radicis ferpentariæ virginianæ, contrayervæ et fynapismorum ftimulos fubdidimus, ut, quidquid extra terminos fyftematis gaftrici fitum eft, et, aut vifceribus infixum, aut circumductis humoribus permixtum, extricetur. His effectum eft, ut mens fæpius rediret, ac antea, pulfusque vegetiores redderentur, lingua humectaretur etc. Verum cum hypochondriorum medeorismus, dolorque intenderetur, datum denuo emeticum eft, quod copiofam bilem multo cum levamine excuffit. Ab emefi fecunda vice celebrata, fubjunctisque denuo cardiacis mens ex integro, et plena, tardo licet paffu, convalefcentia rediit.

Emetici vices purgans pharmacum fubire non poffe et obfervatio frequens, et ratio docet. Qui materiem alienam in ventriculo, et

partibus illi communicantibus ſtabulantem purgante aggreditur, aut nihil agit, aut morbum graviorem reddit: hæc enim cum ex ventriculo ad inferiora deturbatur, per longiſſimum inteſtinorum canalem circumducta, et vaſis reſorbentibus quam plurimis adplicata ab iisdem excipitur, et ſanguinem vitii hucusque expertem inficit.

Damnanda ergo praxis eſt, quæ adeo mollem medicinam facit, ut nunquam emeticum, utut indicatiſſimum, propinare audeat, ſed eccoproticis, veterumque minorativis, ſæpius, et per epicraſin datis morbum unico emetico jugulandum perſæpe cum periculo ægri non exiguo in longum trahit.

His antiquiſſima obſervatio ſuffragatur: bilem enim frequentius, tutiusque vomitu vacuari, Hippocrates L. 4. de morbis teſtatur: *quantum quidem in ventriculo, et veſicula ineſt bilis, quod quidem in ventriculo eſt, aliquando deorſum exturbatur, plerumque vero in primis diebus vomitur, aut in quatuor, aut in quinque.*

Nos a natura ipſa edocti in principio bilem emetico potius, quam purgante vacuavimus.

Huc faciunt, quæ L. 7. de morbis popularibus habentur: *ſubpurgandi ſunt ventres in mor-*

morbis, ubi purganda matura fuerint; inferni quidem, ubi considisse videris. Signum habes, si non anxii fuerint, neque capite gravati, et cum calores mitissimi, et cum post exacerbationes cessarint. Superni vero in ipsis exacerbationibus: tunc enim et hi elevantur, cum anxii et gravati supernis partibus fuerint. Propterea vero in principiis purgandum non est, quoniam sua sponte in his temporibus (vomitu scilicet) *expurgantur.*

Tutius ergo dari emeticum potest, quam purgans, cum illud in ipsis adeo exacerbationibus exhibere oporteat, hoc non nisi post illas. Propterea vero usum evacuantium in principio morbi superfluum putat, quod biliosa collectio sua sponte evacuetur. Verum ubi natura muneris sui velut oblita salutares hasce evacuationes non ciet, quid ni ars naturæ imitatrix id suppleat, ut idcirco in exordio morbi emesis tuto moveatur, que multoties alias cum emolumento ægri sponte fit.

Præstantiam emeticorum præ solis purgantibus cl. de Præval in præclara, etsi perbrevi dissertatione de *vomitoriorum usu in peripneumonia putrida (vid. T. II. Disputationum ab Ill. Hallero collectarum)* ita demonstravit, meamque mentem, cum serius in hanc

differ-

dissertationem inciderem, ea ratione expressit, ut integrum textum non possim non transscribere: *antequam facessant ægri vires*, ait cl. auctor, *nequidem exspectato morbi decremento, cathartica, cathartico-emetica, et ipsamet emetica cito et tuto exhibeamus. Pravis enim nondum evacuatis luxuriantibus fermentis frustraneum exspectaremus decrementum, in pejus rueret cunctando malum, et certo certius morti occumberet, antequam veræ et genuinæ methodo committi potuisset æger. Rite ergo præparatus lene catharticum hauriet? Esto, sed uberior, viscosaque nimis turget saburra, quam ut catharticis foras amandari queat, tempus urget, in promptu adest auxilium, cathartica emeticis stimulata (granis aliquot tartari stibiati) vel multa quidem aqua dilutas antimonii ipsissimas exhibeamus præparationes, quæ blande, et efficaciter purgant; in eo quippe casu excandesceret pectus plus æquo intensa et agitata sanguinis mole, si simplici leniori cathartico saburræ foras educerentur, hoc præsertim cœlo eliminatu difficillimæ.*

Pro vomitu concitando usi sumus solutione tartari emetici juxta normam in dispensatorio viennensi præscriptam parati: grana quatuor in libra aquæ solvimus, cujus quartam

tam partem ſingulo horae quadrante vomituri potabant. Poſt ſingulas vomitiones aquam tepitam bibebant, quo facilius atque majori cum emolumento vomant.

Multiplici prærogativa hoc medicamentum præ quovis alio gaudet: numerus vomitionum propemodum in medici poteſtate eſt, cum potio hæc per epicraſin propinetur. Præterea vim emeticam inde certius, quam a quocunque alio vomitorio, ac citius experimur. Radix ipecacuanhæ ſubinde effæta, aut ſi etiam recens ſit, non raro mucoſis ventriculi ſordibus involuta aut nullam, aut non pro dignitate, aut alium, qui non quærebatur, effectum producit.

Etenim radix hæc non raro nulla excitata emeſi purgantis inſtar verſus alvum ruit. In delicatioribus contigit, ut nauſeoſam radicem vix devoratam faſtidioſi rejicerent, et ſperato effectu fruſtrarentur. Tartarus vero emeticus aqua ſolutus, et hac methodo exhibitus etiam delicatiſſimis tuto datur: vis ejus ſolvens, attenuans pulchre quoque eo in caſu convenit, ubi mucoſa colluvies lateribus ventriculi firmius adhæret.

Cum raraſſime accidat, ut ſolummodo ventriculus gravetur, quin non et inteſtina aliquid

quid vitiosæ materiæ attraxerint, alia quoque is virtute præstat, cathartica scilicet, ut adeo hæc potio cathartico-emetica *choleram* quasi *artificialem* cum bonis ægrorum rebus excitet. Lipyriam febrim, quæ ex biliosarum familia est, non solvi, nisi superveniente cholera notavit Hippocrates. Id quod natura sui conservatrix salutari molimine nonnunquam sola facit, medicamento nos præstitimus cathartico-emetico. Eadem solutione tartari emetici refracta admodum dosi usi sumus sepissime kermetis loco. Kermes aqua non solubilis in mixturis pectoralibus nosocomii nostri minus commode exhibebatur; etiamsi enim vasculum, quo medicamentum continebatur, probe concuteretur, tamen inæqualis portio, et sæpe nihil omnino kermetis æger acceperat, donec cum ultima dosi mixturæ totam kermetis in fundo hærentis portionem hauriret.

Solenne remedium expectorans erat ex aquæ sambuci unc. v. oxym. simpl. et squill. ā ā. unc. j. tart. emet. gr. ij. Si commode æger ferebat, etiam grana tria addidimus, ut intra 24 horas totum absumatur, divisum in doses sex.

De præparanda ante vomitum materia id dico, nos plerumque, ubi emeticum requirebatur,

batur, absque prægreſſis ſolventibus id dediſſe. Tumultuarium hoc videri poſſet, atque inconſulto factitatum, ni obſervatio frequens nos docuiſſet, id utiliter fieri. Materies plerumque ex integro mobilis fuit, et ad evacuationem parata, aut, ſi quædam ſolummodo materiæ portio ſoluta, reliqua vero tenax, et glutinoſa fuerat, id ſaltem obtinebamus, ut, quod mobile fuerat, ejiceretur, reliquiæ vero ipſa vomendi actione, vi medicamenti attenuante, ſolventeque aptæ redderentur, quo repetita denuo vomitione vacuari quiverint. Id enim intendebamus, ut mali fomes quantocius, et cum temporis et laborum compendio excutiatur.

Nunquam, aut perraro, ſanguinis miſſionem emetico præmiſſimus, ac non niſi præſens aliqua inflammatio eam poſceret. Præſenti ſolummodo malo medebamur: nolebamus hominem, utut ſanguinis copiam, et robur fibrarum inſigne ex pulſu, aſpectuque metiremur, morbo bilioſo laborantem vel pauco ſanguine privare, ne magis eidem morbo, quem emetico curabamus, obnoxius reddatur. Non ſuffecerat, quod æger ſanguinis detractionem *ferre poſſit*, requirebamus etiam illud, ut *neceſſaria* ſit.

Uni-

Univerſim in profundendo vitali latice paulo parciores eramus. Non omnem caloris prænaturalis ſenſum, non omnem motum febrilem a ſanguine phlogiſtico, copioſo, orgaſtico naſci arbitrabamur, obſervationibus ita docti. Ventriculus, abdomen injuriis magis patent, quam ſyſtema ſanguineum, et ſi quid in hoc vitii ſit, plerumque id ſecundario ortum eſt, labe a ventriculo, et inteſtinis tracta. Sæpius in mentem venit illud Celſi L. 2. C. 10 ſanguinem inciſa vena mitti novum non eſt, ſed nullum pene morbum eſſe, in quo non mittatur, novum eſt.

In pleuritide, et peripneumonia bilioſa ſæpius morbo jam in melius vergente diarrhœa ſupervenerat, ægro perutilis, niſi fors nimium fuſa alvus vires convelleret, et ſputa ſupprimeret: moderatior ſummopere profuit; hac enim materies in ventriculo, et inteſtinis reſtitans, quæ nec vomitu ad initium rejecta, nec reſorpta ex integro ad vias ſecundas tranſiit, multo potu diluente aſſumpto mobilis facta alvum petiit, fortunato utique naturæ conamine.

Non eſt hæc illa pleuriticis ſuperveniens et ab Hippocrate damnata diarrhœa, quæ a pure in pulmonibus jam nato, et ad inteſtina

laben-

labente provenit, mortis prænuncia, aut quæ, dum inflammatio latius ſerpens vicinas pulmonibus partes corripit, vellicatque, liquidiores ſanguinis partes alvo eliminat, reſtitante interim cruore, et per vaſa difficilius moto. Hæc ægris perniciosa a viis ſecundis oritur, ſeſe in primas exonerantibus; illa ſalutaris reliquias biliosas everrit.

Alterum eſt, quod cum alvo hac laxiori plerumque obſervatur, ſputum videlicet craſſum, tenax, glutinoſum, cujus excretio æque utilis, ac neceſſaria eſt. Hinc alvum ſæpe reprimere oportebat, ubi uno alterove die copioſior fuerat, ne expectoratio ſupprimatur, pulmones a reſorpta materie liberans.

Dedi tunc optimo cum effectu ſingulis horis pulverem compoſitum ex grano dimidio kermetis mineralis, et quarta parte grani laudani puri triti cum pauxillo ſachari, vel etiam omni bihorio pulverem ex eadem laudani quantitate, et grano uno kermetis mineralis præparatum.

Hoc quoque tempore veſicantia egregios effectus præſtitere; vis enim cantharidum movens, glutinoſa incidens, attenuans, ſolvens, ſputa pulchere promovebat, quin alvum ſollicitarit. Nam cætera expectorantia alvo

per

per ſe jam nimium lubrica, antequam in ſanguinem recepta deſtinato fini ſatisfaciant, vim potius catharticam exerunt; verum cantharidum particulæ maſſam humorum, inſalutatis primis viis, ſubeunt, et ſputa promovent.

Hoc ſcopo ſi veſicantia adponerentur, locum veſicante tentatum nunquam permiſi epidermide ſpoliari, ſed ea relicta, et adpoſito ſiccante remedio deligatio fiebat, dein altera, quin et tertia vice, ac ſæpius, ubicunque commodum videbatur, aliud veſicans adplicari curavi.

Vim illam cantharidum, qua in totum corpus, atque etiam in pulmones agunt, unice ſpectans, diuturna loci ſuppuratione aut peculiari attentione ad locum, quo adplicentur, non egebam.

Quod uſum expectorantium concernit, non eſt eadem apud omnes lex. Nos equidem damnabamus praxin illam, quæ ſive in vera eſſentiali ac inflammatoria pulmonum inflammatione, ſive in hac ſpuria biliosa, aut inflammatorio-biliosa mox in principio morbi medicamenta moventia ex ſtibio non abluto, ex kermete minerali, aliaque hujus generis exhibet. Quamdiu enim e. g. in vera pleuritide phlogoſis manet, tamdiu ſola viget ſol-

vendi,

vendi, emolliendi, et maſſam ſanguineam minuendi indicatio: verum ubi primum morbi inflammatorii ſtadium præteriit, diſcuſſaque phlogoſi materies mobilis effecta ob lentorem, aut vim vitæ nimis dejectam ſputando educi nequit, pulmonesque ſuo pondere gravat, convenit, medicamento movente, attenuante, ſtimulante viribus vitæ debilitatis ſuppetias ferre, ut omnes ſecretiones, et excretiones, quæ ob morbi vehementiam, diuturnitatem, prægreſſasque copioſas evacuationes languent, admoto expectorantium ſtimulo reſuſcitentur.

Coctionem, criſinque die quodam decretorio peragendam, et quæcumque huc pertinent, ſi reſtricta magis ſignificatione accepten-tur, ut non quævis morbi ſolutio, quocunque tempore modove facta, criſis dicatur, ad morbos bilioſos attinere non putabamus.

Controverſiam de dierum criticorum veritate inde natam exiſtimo, quod alii in omnibus febribus acutis dies criticos quæſiverint, atque etiam in omnibus obſervaſſe putarint, etſi eosdem ſolum in aliquibus vere obſervarent: alii vero, cum in plurimis non obſervarent, dies criticos ad ſuperſtitioſa anti-

antiquitatis figmenta, conclufione latius, ac par erat, deducta, retulerint.

Morbi febriles, quorum materia, fomesque intra humorum circulantium limites pofitus eft, et circulationis legi fubjacet, *magna ex parte* coctionem, crifinque die critico peragendam admittunt, cum motus cordis et arteriarum materiam hanc alienam intra vafa fanguifera contentam fubigat, attenuet, et excretioni, quæ coctæ materiæ magis convenit, aptam reddat.

Attamen non omnis omnino aliena materies intra humorum circulum recepta, utut et fubigi, attenuari, expellique, id eft, *coqui*, et *critice evacuari* debeat, modum diesque ab Hippocrate defcriptos obfervare videtur.

Verior, et obfervationibus recentiorum ftabilita dierum criticorum doctrina erit, fi ea unice materiæ phlogifticæ in ipfo circulante fanguine natæ, nec aliunde receptæ adaptetur, ut ideo foli morbi inflammatorii certo dierum numero, certove modo judicentur.

In morbis gaftricis materies motui cordis, et arteriarum expofita non eft, fed iners in ventriculo ac inteftinis hæret, et vim vitæ fubigentem, attenuantem, expellentemque non experitur: hinc in fenfu faltem ftrictori

coctio,

coctio, critica perturbatio, et crisis in morbis hisce locum non habet.

Medicus ipsemet dato solvente, attenuante medicamento, quodve morbi materiem mobilem efficit, naturae coquentis vices subit, ac, dum fomes mali ad excretionem aptus evasit, exhibito aut emetico, aut emetico-cathartico *perturbationem criticam*, *crisinque artificialem* facit.

Quemadmodum igitur coctionis, criseosque negotium in morbis inflammatoriis a sola propemodum medicatrice natura provenit, ita in febribus gastricis id solius propemodum medici opus est. Is in febribus inflammatoriis naturae solummodo hinc inde succurrit, saepissime otiosus tantummodo molimimum ejus spectator est. In gastricis a crudo humorum apparatu oriundis parum natura facit medicus plurimum.

Restant aliqua, quae medentem subinde diu multumque suspensum tenent, in partesque trahunt varias, *biliosane* pleuritis sit, an *inflammatoria*, vel vero, an ex utraque *composita*, sollicite secum disputantem; non enim ea semper horum morborum ratio est, ut non multa inter se communia habeant, nec alter alterius persaepe speciem prae se ferat.

At

At gravem ex commiſſo in diagnoſi errore noxam ſequi neceſſum eſt. Ut ergo ſecura pleuritidis veræ a ſpuria diagnoſis inſtituatur, ſequentia erunt perpendenda.

1 mo quænam eo tempore epidemia regnet: equidem difficile id perſæpe accidit, niſi cui quam plurimi ægri curandi obveniunt. Hinc epidemias, earum augmentum, ſtatum, decrementum copioſior, plebis ægrotantis concurſus ad noſocomia quam optime docet.

Toto hoc verno tempore ſordes primarum viarum, febresque inde multiplices oriundæ prædominium obtinebant, etſi hæc ipſa anni pars inflammationibus alias infamis, biliofis non raro phlogoſin adſperſerit. Hinc regnante hac epidemia edocti ſtatum primarum viarum attentius obſervabamus, quas fere ſemper; quiscunque alius ſimul morbus fuerit, epidemico hoc vitio laborantes deprehendimus.

Hac occaſione non poſſum non deprædicare illorum induſtriam, qui non ſolum quovis fere menſe in adverſaria referre conſuevere, qua ſanitate uſi homines eo tempore fuerint, quinam dominium habuerint morbi, quinam orti de novo, quinam vero mitiores facti, quinam ceſſarint penitus, ſed et ſimul atmoſpheræ, in qua vivimus, ſtatum adnotant.

Quod

Quod ſi plures paulo attentius ſingulas hasce res conſcriberent, atque quasdam quaſi ephemerides componerent, brevi in immenſum, excreſceret obſervationum numerus, ex qua tam vaſta collectione quidam quaſi canones de diverſo atmoſphæræ habitu ad hominum diverſam valetudinem deduci poſſent.

2do. ut in diagnoſi pleuritidis vel peripneumoniæ bilioſæ non erres, ſymptomata ſupra recenſita in morbis hisce thoracis probe oportet memoriæ infixa habere.

3tio. multa docet præcedens valetudinis ſtatus. Pleuritis enim vera inflammatoria plerumque validiſſimos, et inopinantes aggreditur. Pleuritis vero ſpuria bilioſa lente progreditur, et a dejecto appetitu, ſignisque primas vias affectas denotantibus, longo antea tempore ſeſe monſtrat.

4to. frequentior in iis hic morbus deprehenditur, qui victu crudo, uti plebs infima ſolet, utuntur, quive ventriculo alias debili et imbeciſſi ſunt, aut a natura temperamentum bilioſum nanciſcebantur.

5to. ad diagnoſin ſecurius inſtituendam facit quoque hæc obſervatio, quod dolor in pleuritide, et peripneumonia hac ſpuria, inter tuſſiendum, reſpirandumque raro augeatur,

cum e contrario, qui vera pulmonum inflammatione laborant, non tuſſiant, neque reſpirent absque inſigni pectoris incommodo. Præterea tuſſis raro cruenta eſt in biliofa pleuritide, niſi illa validior ſit; ut ipſo tuſſiendi conatu aliquid ſanguinis exprimatur.

6to. in ſpuria pleuritide ſcrobiculum, hypochondria, abdomen, et lumbi maxime afciuntur, non autem æque in vera.

7mo. alvus diarrhœica biliofa longo ante morbum tempore non raro obſervatur; ſecus in vera pleuritide, niſi per acidens id fiat.

8vo. urina non ruffa, ſed flava, vitellinum colorem referens; biliofa, ſæpe cum ſedimento aut mucoſo, aut lateritio, vel ante morbum, vel et in ipſo pleuritidis biliofæ exordio obſervatur. In vera autem pulmonum inflammatione urina ruffa eſt, et parca, et absque ſedimento.

9no. febris pleuritidi veræ juncta *continua* eſt, cum levi ut plurimum ad veſperam intenſione absque intermixtis horripilationibus; at vero febris pleuritidis biliofæ comes ex familia *continuarum remittentium* eſſe ſolet, ubi aut ſtato tempore, aut et per incerta intervalla exacerbationes redeunt, ſive id quotidie, ſive omni tertio, quartove, ſive etiam eodem die ſæpius contingat.

10mo.

10mo. pulſus in vera pleuritide fortis, duruſque eſt, et ut Petrus Foreſius ait: *tactum ferrat;* at in exquiſita, non complicata bilioſa mollis eſt, et varia in variis celeritate.

Perpenſis hisce conſideranda quædam ſymptomata ſunt, quæ utrique pleuritidi tum veræ, cum et ſpuriæ, bilioſæque ex æquo conveniunt, ob eam rationem penitius pernoſcenda, quod letali cum eventu medentem ſæpe numero in errorem inducant. Ea fere ſequentia ſunt:

1mo. oris amaror. Oris amarorem in bilioſis fere ſemper obſervamus, non tamen ita, ut abeſſe non poſſit, magna licet colluvie cruda bilioſa primas vias gravante. Verum ſubinde in iis, qui bilioſo vitio non laborant, atque in *vera pulmonum inflammatione* hic oris amaror deprehenditur. Hinc ſerio monendum eſt, ne quis nimium præcipitata concluſione ex ſolo ferme amarore oris prædominantem bilioſam colluviem adeſſe ſtatuat, et funeſtam ægro medicinam faciat.

2dum. ſymptoma ſæpe anceps, et utrique morbo commune eſt vomituritio, vomituſque. Etenim non infrequenter accidit, ut pulmo vera inflammatione tentatus proximum diaphragma, ventriculum, et œſophagum in

confenfum trahat, ac vomendi defiderium, et ipfum adeo vomitum moveat. Hinc quemadmodum a caufa idiopathica in ipfo ventriculo exiftente vomituritio et vomitus fieri queunt, ita et ventriculus fympathice nonnunquam pulmonibus inflammatis afficitur.

3tio. ipfa bilis hoc vomitu fponte excitato rejecta necdum fufficit, ut de pleuritide biliofa concludam, fi cætera reclament; in omni enim propemodum vomitu, præcipue paulo vehementiori bilis in inteftina et ventriculum exprimitur, vomituque rejicitur, idque etiam in homine cæteroquin faniffimo accidit.

4tum. fymptoma fallax fæpe eft rubor faciei, genarumque, qui tam in vera pleuritide, quam in fpuria, biliofaque obfervatur. Eum obfervari in inflammatione pulmonum vera, facile captu eft, nec ulteriori explicatione indiget. Verum certa eft obfervatio Ballonii fæpius apud ægros noftros confirmata, eos videlicet, quorum ventriculum, et inteftina crudus apparatus obfidet, fubinde pallere quidem, virefcereque, perfæpe tamen fummopere rubore fuffufos effe, ita, ut et album oculorum rubeat. Eft quoque Hippocratis ipfius obfervatio, eos, qui facie rubent, aut fanguineos, plethoricosque effe, aut, quod

huc

huc pertinet, abdomen habere ſtercoribus, ut ait, veſtutis obſeſſum. Sed neque genarum pallor, et vireſcens faciei color uni ſolummodo bilioſæ pleuritidi convenit.

Etenim permulti ſunt, quorum pulmones vera, diraque inflammatio tenet, etſi vultu ſint pallidiſſimo, oculis ſemiictericiis, corporisque totius eo colore, quem græci non exprimendo alias vocabulo χλωρον appellavere, ac ſi diceres, ex pallido vireſcente. Serum enim phlogiſticum, quod cruſtam in patella flaveſcentem exhibet, ægros hosce hoc flavo-viridi colore pingit. Hinc cavendum, ne in diagnoſi nos color faciei ſeducat.

5tum ſymptoma in utraque pleuritide tam vera, quam ſpuria obſervari non raro ſolitum ſputum cruentum eſt. Etſi id frequentius pleuritidem, et peripneumoniam veram comitetur. Verum ſi in ſpuria pleuritide tuſſis aſſidua, validaque thoracem quatiat, ſi præterea vaſa pulmonum ex prædiſpoſitione quadam ſint paulo debiliora, laxioraque, ipſo validiori tuſſiendi conatu ſanguinis quid ex ruptis vaſculis excutitur, ea prorſus ratione, qua in tuſſi pulmonum ſtomachica vehemens motus, ſanguinem per os et nares ſubinde copioſe exprimit.

Vidi-

Vidimus hucusque, quibus notis in casu dubio medicus uti debeat, ut morbum pectoris spurium, biliosumque ab inflammatorio, *pleuritidem biliosam a vera et phlogistica* securius distinguat: dictum præterea est, quantum intersit, ut omnis in hac diagnosi error vitetur.

Verum nonnunquam adeo abstrusa mali causa, atque adeo complicata symptomata sunt, ut tot argumenta pro *spuria* pleuritide, quot pro *vera* pugnent. Hoc rerum statu dum medicus, quam partem, quodve consilium arripere debeat, dubius fluctuat, gravis quæstio nascitur, quid eundem moliri, aut potius non moliri oporteat.

In his angustiis medici officio: quod parens medicinæ binis vocabulis: *ωφελεεῖν*, *η μη βλαπτειν* (prodesse, aut si id nequeat, non nocere) totum circumscripsit, is probe defungetur, qui alteram solum ejus partem, *μη βλαπτειν*, expleverit. Pauca certe utrique morbo ex æquo conveniunt, eaque sunt:

1mo. potus copiosi cum melle, aceto, et pauco sale medio.

2do. frequens clysterum usus, ut intestina a præsente fors cacochylia liberentur.

3tio. mora ipsa morbum deteget, evolvetque.

4to.

4to. exigua venæ ſectio ad uncias iv-v-vj-utrique non raro convenit, nam et bilioſis ſubinde ſanguinis miſſio eatenus prodeſt, quatenus ſpatium majus in ſyſtemate venoſo, et arterioſo efficitur, præcipue ubi febris bilioſa valida eſt, ita ut mali quid ab ipſo hoc motu auctiore timeas. Conditio ſanguinis detracti, levamen aut nullum, aut momentaneum, morbo poſthac aut mitius, aut gravius afficiente, aliquid fortaſſe ſuggeret, unde novam poſſis indicationem venari.

Juvat potius hac indirecta quidem, et incompleta, quam nulla, aut ancipiti methodo uti.

Hæc, quæ de pleuritide et peripneumonia ſpuria bilioſa dicta ſunt, iis apprime reſpondent, quæ magni in arte viri, annoſa praxi edocti poſteros docuere. Ballonius *potiorem* pleuritidum partem non venæ ſectione, ſed iis curandam aſſerit, quæ gaſtricum ſyſtema purgant. Ita enim ait: *major eſt pars pleuritidum et dolorum lateris tum a congeſtione cujusdam excrementi in pulmonem, et thoracem, tum ob recurſum tenuioris humoris per orgasmum a ventre inferiore, quam a capite et partibus ſuperioribus, quod diligenter videndum, quoniam plerique non audent purgare et ſolvere ventrem,*

et

et ſæpe hoc plus confert, ac phlebotomia; imo tunc ſectioni venæ locus non eſt, niſi forte ſemel id ſit, præſertim ſi dolores lateris fiant hyeme a crudo et frigido humore, in quibus nequaquam ſectio venæ convenit. Et paulo poſt: *cum dolores vagabunde tenent nothas coſtas, et continuatione membranarum attingunt aliquando mammas, et partes ſterni anteriores, caute videre oportet, an propter ventris inferioris cacochyliam, a qua propter vapores elevatos dolores ſurgunt, ſenſio adſit doloris, an cauſa ipſa a partibus ſuperioribus pendeat, an vero in thorace ipſo ſit: vulgo ſecatur vena, undelibet ſit dolor, idque male. Quis enim neſcit, ſi dolor iſte agnoſcat cauſam in ventre inferiore, non modo non prodeſſe phlebotomiam, ſed etiam ſæpe nocere, quod attractio ſiat a partibus inferis, et ſi nondum adſit pleuritis, ea per venæ ſectionem acceleretur?*

Pulchre quoque notat hanc, de qua agimus, pleuritidis et peripneumoniæ ſpeciem inferius, dum ait: *plerique queruntur de dolore pectoris, unaque ventriculi, et ſeſe animam ducere non poſſe ajunt. Statim medicorum quorundam vulgarium opinione ad phlebotomiam concurritur, at nil, aut parum proſici, declarat rerum exitus. Etenim ſi vel cholera, vel diar-*

rhæa

rhœa ſuccedat, vel purgante ſollicitetur alvus, dolores cito levantur. Sic cacochylia, hypochondriorum obſtructio dolores facit, qui maxime adparent, et proferuntur in pectore ob conſenſum diaphragmatis, et quia in thorace communis eſt membrana et lateribus et diaphragmati parte convexa. Choleram Ballonio laudatam tanquam veram pleuritidis bilioſæ criſin antimoniali emetico ars naturæ imitatrix movet.

MAJUS.

Menſis hic frigidus; ſiccus, multoque perflatus vento febrium intermittentium præ reliquis ferax fuit: fuere et rheumatismi permulti, anginæ, pleuritides copioſæ.

Febres hujus menſis ut plurimum tertianæ fuere, ſolventibus et vomitu curatæ, ita, ut rarius cortice peruviano opus fuerit, niſi ubi repetitis evacuationibus febris nihilominus perſeveraret. Continuæ remittentes morem tertianæ ſervantes non paucæ viſebantur, quæ ſumpto ſolvente medicamento, et dein emetico, primo intermiſerunt, tandem vero penitus ceſſarunt. Plures habuimus continuas remittentes, quarum exacerbatio nulla certa periodo rediit, omni die, omni tertio die, atque etiam eodem die ſæpius.

Qui-

Quidam per tres, pluresque ſeptimanas de continuo fere, et nunquam intermiſſo totius corporis horrore, frigoreve querebantur, hos ſolvens quoque medicamentum, ſubjuncto emetico juvit. Inter continuas remittentes fuerunt quædam, quæ, licet copioſæ ſordes bilioſæ vomitu rejicerentur, idque etiam iterato, nihilominus nil remiſerunt. Id iis potiſſimum accidit, qui præviam debilitatem, aut imbecillem ventriculum ad hunc morbum afferebant, aut a multis jam ſeptimanis continuato horrore, anorexia, aliisque a ventriculo gravato oriri ſolitis ſymptomatibus conflictabantur, aut qui morbum viſceribus jam diutius inſidentem ſtulta, quæ inter plebem viget, opinione ſeducti vino et continuato quin et aucto corporis exercitio ſuperare contendebant, vel ſanguinis miſſione intempeſtiva vires potius quam morbum fregere. His ſupervenit linguæ ſiccitas, ariditasque, atque eæ affectiones, quæ malignitatem imminere demonſtrabant: nihilominus cortex cum camphora eos denuo in vado collocavit.

Obſervatæ quoque ſunt febres larvatæ, quarum binas ex adverſariis meis huc transferam: Chirurgus 22 annorum coryzam cum narium ſiccitate, obſtructione, ac dolore ad

radi-

radicem nasi a quatriduo passus ad nos venit, bono habitu plenoque præditus. Pridie horruisse, dein caluisse præter ordinem, sectam sibi venam fuisse narrabat. Mane, quo ad nos venit, commode habuit, pulsus erat celer, sitis pauca, caput grave, odor, saporque deperditus, lingua alba. Rubor ingens faciei totius. Datum est decoctum hordei cum oxymelle, jussusque est decocto emolliente tepido naribus attracto membranam Schneiderianam fomentare. Primo die a meridie apud nos peculiarem capitis gravitatem usque ad mediam fere noctem experiebatur largo sudore terminatam. Die sequente cum et pulsus, et habitus corporis sanguinis detractionem exigere viderentur, facta est venæ sectio; at a meridie circa horam primam frigus, inde dolor ingens, ac fere intolerabilis ad sinum frontalem sinistrum, qui sudore circa horam noctis undecimam finiebatur. Nares siccæ, nullumque aliud in corpore molestum symptoma. Die tertio stato tempore prægresso frigore dolor sævus in sinu frontali dextro rediit, stata itidem hora sponte desinens. Verum hoc die lingua modicissime biliosa fuit, os subinde leviter amarescens, ructus rari, sed non nunquam amari. Finito paroxysmo datum emeticum

ticum eſt, unde multa, flava, viridiaque vomuit. Paroxysmus poſthac nullus rediit. Longo poſtea tempore hominem ſanum atque ab omni febre immunem vidi.

Juvencula 24 annorum per tres ſeptimanas appetitum dejectum, frigora cum caloribus alternantia quæſta ſuo conſilio venam tundi curavit: at inde pejus habuit. Acceſſit et dolor capitis, qui a meridie in ſeram usque noctem multum exacerbabatur cum horrore, æſtuque horis promeridianis graviter affligente. Vomituritiones, oris amaror, ructus amari. Sumpto emetico vomuit plurima biliosa, alvusque mota aliquoties eſt. Die ſequenti a meridie rediit dolor capitis ad tempora, item ad verticem capitis cum frigore, ſudore frigido per totum corpus, mitior tamen multo, quam præcedentibus diebus. Cum ea ſumeret, quæ alvum redderent modice fluentem, cephalgia, quæ prioribus diebus ægram crudeliter affligebat, poſtea minus diu, ac mitius urgebat, tandem cortice peruviano compreſſa eſt.

Utraque hiſtoria primariam ſedem febrium larvatarum in gaſtrico ſyſtemate locatam eſſe demonſtrat. Quamvis hæc juvencula ſolo emetico curata non fuerit, paroxysmum tamen

tamen concitata emeſi mitiorem experta eſt. Quin ipſe cortex juxta mentem cl. Caſimiri Medicus nonniſi ea ratione febribus medetur, quod vi ſua roborante, nimiamque ventriculi et inteſtinorum irritabilitatem emendante agat.

Id inde etiam conſequitur, in febribus larvatis non ſemper in ſolo cortice quærendum auxilium eſſe; quemadmodum enim pleræque febres intermittentes tuto, et ſat cito alia methodo, quam quæ corticem peruvianum exhibet, percurantur, ſic et larvatæ pleræque hoc antifebrili ſpecifico non indigent, ſed aliis medendi modis ſat belle auſcultant. Nihilominus ubi febris ſub gravis periculoſique ſymptomatis larva deliteſcens ipſi adeo vitæ inſidias ſtruit, hoſtem a mœnibus propulſare, repudiatove omni alio incerto auxilio ad corticem peruvianum confugere oportet.

Varios rheumatismos obſervabamus hoc menſe: dolebant atrociter articuli majores, carnesque inter eosdem mediæ.

Non opinantes plerumque hic morbus corripuit, quin ulla, ut in podagricis ſolet, apepſia præcederet, aut ſtata periodo, legeve certa exacerbationes redirent.

Vi-

Vidimus rheumatismos, quibus nulla comes febris ibat, paucos licet. Plerisque febris jungebatur.

Dolor vertebras lumborum perſæpe occupavit, effecitque *lumbaginem rheumaticam*. Pluribus acetabulum doluit dolore per femoris externam faciem atque crus ad malleolos usque deſcendente. *Iſchias erat rheumatica.*

Eadem materies rheumatica palpebras, partesque oculo proximas, ipſumque oculum obſidens *ophtalmiam ſeroſam* aliquoties fecit.

Ex eadem origine fuere *coryzæ*, *hemicraniæ rheumaticæ*, *otalgiæ*, *odontalgiæ*, *genarum tumores*, *anginæ*, *branchi*, ſive *raucedines*, et defluxiones ad pectus, quas κατ᾽ἐξοχήν catarrhos appellant.

Sanavimus dolorem ventriculi rheumaticum, ſive *gaſtritidem rheumaticam*, itemque in alio ægro *rheumaticam enteritidem*.

Huc quoque pleuritides rheumaticæ ſpectant, quæ hoc tempore frequentiſſime viſebantur, reliquis anni temporibus σποραδες fuerunt.

In rheumatismo febrili cruſtam ſumme phlogiſticam in ſanguine detracto ſemper vidimus, eamque tam graſſam, ut vix aliquid cruoris, aut rubræ partis appareret. In quocun-

cunque alio morbo inflammatorio, utut graviſſimo, minor, tenuiorque cruſta phlogiſtica apparebat.

Plures deprehendimus differentias inter eam inflammationem, quæ rheumatismum febrilem, atque eam, quæ morbos, alios inflammatorios committit, ut alia idcirco nobis viſa ſit *inflammatio rheumatica*, atque itidem alia, quam *genuinam*, *veramque* appellare phlogoſin poſſumus.

Diſcrimen utriusque inflammationis *genuinæ* videlicet, et *ſpuriæ* multiplici obſervatione, atque, ut ajunt, a *poſteriori* demonſtrabatur, et novis identidem obſervationibus quotidie demonſtratur; nam

1mo. *rheumatica inflammatio* minus longe periculoſa, ut plurimum, eſt, et, niſi nobiliſſima viſcera occupet, raro necat: gravior letaliorque inflammatio *genuina* eſt.

2do. inflammatio rheumatica plerumque benigna reſolutione terminatur, etſi multum fortaſſe temporis a morbi exordio lapſum ſit, neque leges coctionis, criſeosque obſervat. Id in rheumatica pleuritide, materie non ſolos muſculos intercoſtales, pleuramque, ſed et ipſos pulmones occupante, conſtanter obſervavimus.

3^tio.

3tio. etſi encephalo, utpote viſceri, cujus integritas ad vitam ſummopere neceſſaria eſt, rheumatica inflammatio quam maxime inimica ſit, atque illuc delata plerumque cito occidat, alias tamen non ignobiles partes longe minori cum periculo obſidet, quibus *genuina inflammatio* non niſi maximo cum vitæ diſcrimine inhæret. Sic genuina interitis merito inter acutiſſimos morbos recenſetur, quæ intra paucas non raro horas enecat. Nos interim rheumaticam ventriculi inflammationem, item aliam inteſtinorum vidimus, longo utramque durantem tempore, nec gravibus adeo ſymptomatibus ſtipatam, ac tandem benigne reſolutam, etſi ſanguinem emiſſum cruſta adeo craſſa obtegeret, ut vix aliquid rubræ partis conſpiceretur.

4to. *genuina inflammatio* intra paucos plerumque dies concluditur, quocunque demum exitu finiatur. Raræ ſunt *veræ illæ ſimulque chronicæ* inflammationes, de quibus inferius erit dicendi locus. Verum *rheumatica* ad multas ſæpe ſeptimanas producitur, et oppido raro ſibi relicta intra exiguum tempus terminatur.

5to. *rheumatica* etſi ſubinde partem quandam peculiariter infeſtet, latius tamen ut plurimum diffunditur.

Fe-

Febrilis rheumatismi diuturnitas, dolorisque vehementia, et motuum omnium impotentia ægros multum excruciarunt. Curato etiam morbo ſubinde ſtupor artuum, minorque ad motum aptitudo remanebant. Unus, alterve licet apyretos dudum eſſet, atque artus moveret, quemdam tamen ad omnia rebellem doloris ſenſum experiebatur.

Varia eſt variorum in morbo ſumme dolorifico, tædioſoque medendi methodus, quarum plerasque in uſum aliquamdiu traximus, donec, quæ optima videretur, ſemper poſthac cæteris repudiatis retineretur.

Methodum antiphlogiſticam Sydenhami, qui eandem fere ac in vera pulmonum inflammatione, ſanguinis quantitatem detraxit, aliaque addidit vi refrigerante donata, etiam nos aliquoties ſequebamur. Verum vim medicationis hujus mali diuturnitas non raro eluſit, viresque ægrorum citius, ac morbum fregimus. Aegri per multas ſeptimanas immobiles decubuerunt.

Methodi hujus inefficaciam ipſemet Sydenhamus aliquoties expertus a repetitis ſanguinis detractionibus abſtinuit, aliamque inire viam ſtatuit, ut et ſanguini parceretur, atque, quod magis intendebat, ut certiorem,

 bre-

brevioremque huic morbo medendi rationem inveniret. Hinc copiosum lactis serum exhibuit, ut eo solo, et similagineo pane æger per multos dies victitaret.

Hac ratione dolentissimi rheumatismi cum exigua sanguinis jactura, et temporis non mediocri compendio tam ab ipsomet Sydenhamo, quam ab aliis quoque multoties percurabantur.

Gastritidem rheumaticam, itidem *rheumaticam enteritidem*, præmissa venæ sectione et sanguine summe phlogistico educto, solo lactis sero, et tenui diæta sat cito curavimus.

Eos subinde imitabamur, qui variis diaphoreticis multo liquido dilutis corpus replent, et regimine calidiori instituto morbi materiem per vasculorum exitus in superficie corporis positos eliminare annituntur. Verum morbi pertinaciam sæpe numero non vicimus.

Varia adhuc alia ratione rebelli malo mederi fategimus, verum morbus se ipsum potius tandem confecisse, quam remediis devictus videbatur.

Ubi topica materiæ rheumaticæ depositio erat, eaque parti cuidam firmius inhæserat, optimo cum successu vesicans quam proxime ad locum dolentem adplicabatur. Sic in *oph-*

thalmia

thalmia serosa, quam ad rheumatismos locales, sive topicos peritinere superius dixi, vesicans ad tempora positum votis respondit. Hemicraniam ortam ex retropressa ophthalmiæ serosæ materia vesicante penes locum dolentem adplicato curavimus, quem unguento digestivo, addito pauxillo saponis diu fluentem, erosumque servavimus.

Odontalgiam serosam, sive rheumaticam sanabat satis cito vesicans ad angulum maxillæ positum; hoc enim loco nervus maxillam subintrans, qui suos ramulos ad radices dentium dimittit, sero rheumatico vellicatus, lacessitusque cantharidibus adplicatis, liberabatur.

Anginas, utut graves, ortas a rheumate aut sinapismus, aut vesicans toti collo anteriori adplicatum insigniter mitigavit, et abolitam deglutiendi facultatem intra horas non multas restituit.

Dignus notatu morbus erat *pleuritis rheumatica*, sive symptomata sive methodum medendi spectes. Signa diagnostica collegimus sequentia.

1mo. plerumque præcedebant artuum sive superiorum sive inferiorum dolores lacerantes rheumatici.

2do. hi ipſi dolores artuum pleuritidem ſæpe numero comitabantur.

3tio. pleuritis hæc incepit ſubinde absque horrore, aut cum frigore non diu durante, et levi ubi vera pleuritis valido ut plurimum aliquod horarum rigore tragœdiam ordiebatur.

4to. ſtatim dolor lateris cum levi illo horrore ſe monſtrabat; cum e contrario dolor punctorius in genuina pleuritide primum poſt aliquot horas a valido illo rigore ſupervenerit.

5to. dolor in pleuritide rheumatica ad præcordia, ad abdomen, ad totum ſæpe thoracem, ad locum interſcapularem ſe extendebat; in genuina vero pleuritide dolor intra arctius ſpatium concludebatur.

6to. dolor pleuritidis rheumaticæ ſæpe ab uno loco in alium migrabat: ſtabilior is erat in genuina pleuritide.

7mo. attactum locorum dolentium perſæpe non ferebant in rheumatica pleuritide; contrarium in genuina.

8vo. plerumque in rheumatica ſano lateri facilius; in genuina vero eidem difficilius incumbebant.

9no. ſenſus oppreſſionis, difficilisque ſpi rationis aut nullus, aut perquam exiguus in rheumatica; luculentior in vera pleuritide.

10mo. lingua, fauces in rheumatica albæ mucoſæque ut plurimum erant; ſiccæ in genuina.

11mo. cutis magis arida, ſiccitas narium, oculorum ſquallor, urinæ ruffæ, perpaucæ, alvus exigua in genuina; nihil horum vero ſymptomatum, aut ſaltem longe minus occurrit in rheumatica pleuritide.

12mo pleuritides genuinæ ſæpe in initio *ſiccæ* et absque ſputo fuerunt: perraro ſputabant mucoſa, crocea, ſanguinea; pleuritides vero rheumaticæ rariſſime *ſiccæ* erant, ſed tuſſis tenuis, ſputaque mucoſa, glutinoſa, ſanguine ſtriata, idque mox in morbi principio. Sanguis in utraque pleuritidis ſpecie ſumme phlogiſticus, hoc ſolo discrimine, quod in pleuritide *rheumatica* cruſta fuerit craſſior ut plurimum, majorque, ita, ut parum, aut nihil ferme nonnunquam craſſamenti adparuerit. In *genuina* pleuritide cruſta plerumque contrahebatur fimbriis circumcirca aſſurgentibus.

13tio. pleuritis vera acutior erat, majorique cum periculo decurrebat, criſi diebus criti-

criticis peragendæ, et perturbationi criticæ ſubjecta; etſi vero pleuritis rheumatica ſputis et urina ſolvatur, nullam tamen certam legem natura obſervabat, juxta quam hæc morbi ſolutio contingeret. Non raro exortis ſudoribus ſolvebatur.

Sedes inflammationis rheumaticæ in hac pleuritidis ſpecie in pleura, muſculis intercoſtalibus, ipſis quoque pulmonibus fuit; hos enim ab inflammatione rheumatica affectos eſſe demonſtrabant ſputa ſanguinea.

Sectum nuper cadaver eſt hominis pleuritide rheumatica laborantis, cui portio materiæ rheumaticæ ad cerebrum, ejusque meninges delata phrenitidem, et mortem citam attulit. Si ex unica hac cadaveris ſectione concludi de ſtatu pulmonum inflammatione rheumatica laborantium quid poſſit, ſtatuendum erit, pulmones rheumatica inflammatione affectos, ſi in catavere diſſecentur, aliquam duritiem cultro opponere, minorem tamen, ac ſi vera, et genuina inflammatione laboraſſent.

Pulmones vere inflammati hepatis ſubſtantiam duritie in diſſecando æmulantur, coloremque læte roſeum exhibent. Præterea particula inde abſciſſa et aquæ injecta fundum

dum petit. Verum pulmo rheumaticorum in aqua aut omnino non ſubſidet, aut difficilius, tardiusque. Colore naturali eſt, ita tamen, ut roſeis hinc inde filamentis intertextus adpareat. Cura conſiſtebat,

1mo. in venæ ſectione una vel pluribus, prout circumſtantiæ exigebant.

2do. in potu emolliente, nitroſo, tepido,

3tio. in adplicatione matura veſicantium ad locum dolentem, vel etiam quemcunque alium; ſubinde ſola antiphlogiſtica methodus ſuffecit, quin veſicantium neceſſitas fuerit. Verum ubi doloris acerbitas (ea enim perſæpe multo gravior eſt, quam in genuina pleuritide) venæ ſectionibus non mitigabatur, veſicans latum ad locum dolentem, vel inter ſcapulas etc. adplicatum brevi dolorem omnem abſterſit. Vix tres horæ quadrantes ab admodo emplaſtro veſicante labebantur, cum jam doloris expertem ſe æger diceret. Hinc adparet, ab reſorpto veſicantium acri ſtimulo potius, quam a diuturna loci affecti eroſione levamen hoc fuiſſe repetendum. Num ſinapismi eadem vi gaudeant, necdum experimento conſtat.

In rheumatica pleuritide fracto morbi impetu, ſputis vero necdum ſatis attenuatis kermes egregios effectus produxit. In

In exhibendo kermes minerali, itemque in propinandis quibuscunque expectorantibus ex claſſe mineralium non præmature agendum cenſuimus. Rebus enim jam in vado propemodum poſitis, medicamentum expectorans maturius, ac par eſt, exhibitum, novos febriles motus venæ ſectione componendos aliquoties excitabat.

Hæc morbi curatio fuit, quoties is ſimplex, nullique alteri jungebatur. Verum evenit non raro, ut bilioſa ſimul colluvies adfuerit et *pleuritidem bilioſo-rheumaticam* produxerit. Hoc in caſu expendendum erat, quodnam in corpore vitium, *rheumaticum*, an vero *bilioſum* magis urgeat: unde modo huic, modo illi occurrebatur, et methodus pariter compoſita adhibebatur.

Pleuritidem rheumaticam cum *genuina pleuritide* complicari, atque in hanc abire aliquoties vidimus.

Litem inter auctores medicos de uſu veſicantium in pleuritide agitatam componi modo poſſe exiſtimo, ſi ea *veræ pleuritidi*, *eique adhuc crudæ* noxia dicantur; alteri vero *rheumaticæ* proficua. Atque id adcurata praxis conſtanter probat.

Eſt

Eſt fortaſſe, qui reponat, nunquam fuiſſe in controverſiam adductum, utrum veſicans pleuritidi rheumaticæ medeatur, id enim ab omni ævo in confeſſo fuiſſe; verum litem in eo verti, an in *vera, inflammatoria, et eſſentiali* proſit, aut noceat? ſed reſpondeo: eam, quam appello *rheumaticam*, apte quidem in ſcholis ab *inflammatoria* diverſam ſtatui, doceríque; penes lectos autem ægrorum ſæpenumero utramque non ſine gravi ægrotantium noxa confundi, cum et in *rheumatica* perſæpe febris valida, dolor laterix atrox, cæteraque ſymptomata tam accurate veram ac inflammatoriam æmulentur, ut error confuſionis facillimus ſit, et quotidianus. Sed an adeo difficilis cognitu utriusque pleuritidis ab ſe invicem diſtinctio eſt, ut exercitatis etiam in arte viris impoſuerit toties, imponatque quotidie? non dignoverint practici inflammationem ab rheumate? id equidem ita eſſe, ex ſymptomatibus utriusque morbi vix diſſimilibus, atque ex Sydenhamo, uti mox oſtendam, certo liquet. Etenim capite V. ad propoſitum noſtrum apprime faciente, quam facile utraque pleuritis pro una eademque habeatur, quid ex hoc errore detrimenti, quæ medendi indicata methodus ſit, luculenter

docet,

docet, ubi conſtitutionem adulti autumni, hyemisque ſubingredientis ſequenti ratione deſcribit: „cum tempeſtas placida ac tepens, „ imo vero æſtatis ſimillima, præter ſolitum „ ad poſtremos usque octobris dies perſeve- „ raret anno 1675, eam vero mox exciperet „ alia multum diverſa, frigida ſcilicet atque „ humida ſubito ingruens, tuſſes ubique nu- „ meroſiores graſſabantur, quam alio quovis, „ quod memmi, tempore, nemini fere parcen- „ tes. Quemadmodum tuſſis conſtitutioni opi- „ tulabatur in febre producenda, ita etiam fe- „ bris occaſionem ex tuſſi natam arripiens, „ jam pleuram ac pulmones haud aliter inva- „ debat, ac caput invaſerat vel ſeptimana illa, „ quæ harum tuſſium exortum fuerat prægreſ- „ ſa, quæ tam improviſa ſymtomatum muta- „ tio nonnullis, qui minus diligenter adver- „ terant, animum, anſam præbuit, *febrem hanc* „ *pro pleuritide eſſentiali*, *aut eſſentiali peri-* „ *pneumonia habendi*, licet eadem omnino illa „ maneret, atque fuerat per integram hanc „ conſtitutionem. — *Et quantumvis lateris do-* „ *lor punctorius*, *ſpirandi difficultas*, *color de-* „ *tracti ſanguinis*, *et reliqua ſigna pleuritidi* „ *familiaria*, *eſſentialem pleureſin ſubeſſe in-* „ *nuerent*, non aliam tamen medendi metho-

„ dum

„ dum postulavit hic morbus, quam quæ febri
„ hujus constitutionis quadrabat, ab illa vero,
„ quæ veræ pleuritidi conveniebat, abhorre-
„ bat admodum. „

Jam vero hanc Sydenhami pleuritidem eandem fuisse cum *rheumatica nostra*, methodum medendi æque eandem, Sydenhamiana cum nostris conferenti liquido constabit. Tota enim curatio apto regimine, una, raro repetita sanguinis missione, et *epispastico* nuchæ adplicato absolvebatur. Hac ratione *symptomata universa placide solebant evanescere, cum, qui morbum ferocius, atque hostili manu adgrediebantur, ingenti remediorum molimine bellum inferentes, vel suos ægros amitterent, vel saltem phlebotomia sæpius repetita, quam vel postulabat morbi genius, vel et tuto ferebat, eorundem vitam redimere cogerentur.*

Hinc rationes ex theoria ab egregio, plurimumque de re medica merito Trallesio petitæ veram utique pleuritidem concernunt; verum eas ad *rheumaticam*, utut æque periculosam, æque laboriosam, difficilemque, et sæpe non nisi ab oculatissimo a *vera et essentiali* internoscendam adplicatas refutat certa, indubitataque experientia. Nescimus equidem adæquatas rationes, quare febre licet et

hic

hic præſente, et ſubinde validiſſima, veſicans, ſtimulantiſſimum remedium, in *pleuritide rheumatica* dolorem tollat, febrimque: at vero ratiunculas noſtras, utut perpulchras, ſilere fida rerum aliter, ac ratiocinabamur, ſe habentium obſervatio jubet.

Sed quomodo cantharidum ſtimulus cum cruſta illa phlogiſtica huic pleuritidis ſpeciei præprimis propria, ut ejus craſſities ad ſigna diagnoſtica pertineat, concordat? quomodo acerrimum hoc, et ſummopere movens remedium cum febre convenit? Novimus has difficultates, quas aliis enodandas relinquimus, contenti utramque ſpeciem pleuritidis bene diſtinxiſſe, aptamque utrique medelam adhibuiſſe.

Pleuritides ab eximio Pringlio obſervatæ, curatæque præſentem in hoc morbo veſicantium opem indubiam reddunt. Sed has ex tribu *rheumaticarum* fuiſſe, ea, quæ ex ipſo præclaro auctore referam, convincunt. Etenim morbus hic anno 1743. in Belgio, tempore verno, noctibus adhuc frigidis, nebuloſis, ſole vero interdiu paulo magis calente, amænoque, alterna frigoris, calorisque commutatione, commoratione ſub tentoriis, loco videlicet humido erectis, in milites ſæviit.

Pluri-

Plurimi fuere pleuritici, et peripneumonici, nec multo minor rheumatismo laborantium copia, ut hinc ex ipſo æquali propemodum, et rheumate, et affectis pulmonibus decumbentium numero utriusque morbi affinitatem conſpicere liceat.

Præterea *dolor pleuriticus ſæpe adeo extendebatur, ut inflammationem viſcerum abdominalium mentiretur.* Pringle §. 4. edit german. *Veſicantia in morbi initio ſtatim poſt primam ſanguinis miſſionem, imo et priusquam ea inſtitua fuiſſet, modo paulo poſt ſubjungeretur, adplicabantur. Dolore hac ratione ſublato conſultum videbatur, alteram phlebotomiam celebrare, niſi fors obortus ſudor dolorem ſolverit, ubi nulla amplius remediorum neceſſitas ſupererat. Idem ibid.*

Hucusque recenſita cum mea hujus pleuritidis deſcriptione belle congruunt, morbique genium declarant, atque uſum cantharidum præſtantem tot inter ægros, obſervante egregio Pringlio, cuicunque demum hypotheſi contrariæ ſuperiorem faciunt. Id adhuc addo, cl. auctorem ſedem mali non in pleura, ſed in pulmonibus ſtatuere, ſectionibus Morgagnii et Halleri convictum.

En

En jam canones circa uſum veſicantium in pleuritide obſervandos:

1mus. veſicantia in pleuritide rheumatica, ferme ſpecifica ſunt debentque mox in morbi principio adplicari, præmiſſa ſanguinis miſſione, ſubinde et iterata.

2dus. ſuppuratio poſt excitatam viſiculam excitari non debet; hinc epidermis non auferatur. Medicamenta ſuppurationem excitantia dolores inanes faciunt, et febrim augent; non enim ſuppuratio, ſed ſtimulus veſicantium prodeſt.

3tius. vim cantharidum medicatricem experiuntur ægri, cuicunque corporis parti veſicans adplicetur. Præplacet tamen locus inter ſcapulas medius. Sedes enim hujus pleuritidis pulmo eſt, aut membrana pulmonem veſtiens, uti ſupra oſtenſum.

4tus. veſicantia *pleuritidem veram*, atque *inflammatoriam* exacerbant; hinc quamdiu phlogoſis viget, ab iisdem omnino abſtinendum.

5tus. neque inſtituta una alterave phlebotomia in pleuritide inflammatoria confugiendum mox ad veſicantia eſt. Atque ut paucis dicam, quamdiu aliqua adhuc inflammatio adeſt etſi ea ob celebratas ſanguinis miſſiones

a ſuo vigore multum remiſerit, quin imo, quamdiu vel prudens ſuſpicio, metusque eſt, ne denuo phlogoſis recrudeſcat, veſicantia pernicioſa ſunt.

6tus. quodſi vero fracta penitus phlogoſeos vis ſit: ſi præcedens ægrotantis conditio in ſtatum contrarium, nimia ſcilicet fibrarum elaſticitas tenſioque in laxitatem, humorum inflammatoria denſitas in lentorem oppoſitum frigidumque, eorundemque abundantia in penuriam abiverit: ſi præterea expectorandæ materie copia pulmones inundet, opprimatque, aut ejusdem visciditas eos infarciat, vis dejecto vitæ anacatharſi haud ſufficiat, veſicantia palmare auxilium ſuppeditabunt.

7mus. in *pleuritide, et peripneumonia billioſa* cantharides, antequam gaſtricum ſyſtema repurgatum ſit, nocent. Etenim ſudores noxios movent, alvum tardiorem reddunt, et materiam circa præcordia hærentem intra humorum circulantium territorium propellunt.

8vus. ſi vero vacuato ventriculo et inteſtinis tenax illud, viscidumque ſputum, uti in pleuritide bilioſa fieri aſſolet, difficilem anacatharſin faciat, potus largus, calidus mitiori

tiori ſtimulo aromatico armatus, et adplicata ſimul veſicantia omnem paginam abſolvunt.

Rheumatismos febriles ad lumbos ſæpe, ad coxam, et femur ſæpiſſime curavimus. Adeſt dolor ad acetabulum, et motus impotentia. Dolor hic per femur externum ad caput ſibulæ usque, quin etiam ad malleolum decurrit. Subinde et lumbi, et inguina dolent. Nonnunquam nullus dolor, ſed femoris ſtupor, et gradiendi impotentia vexat. Hoc in caſu ad caput fibulæ, ſive ad externam genu partem methodo cottuniana latum veſicans adplicabatur cum inſigni emolumento. Aliquoties veſicans acetabulo admovebatur. Dabantur lenia diaphoretica ex ſambuco et ſtibio diaphoretico non abluto; loca veſicantibus tentata diu fluentia conſervabantur: hunc in finem unguentum digeſtivum cum pauxillo ſaponis illitum eſt. Eadem methodus in lumbagine rheumatica profuit.

Aliam rheumatismi ſpeciem, ſuperius jam explicatam etiam hoc menſe, ſed multo rarius vidimus, ubi colluvies bilioſa ſyſtema gaſtricum occuparat.

Habuimus quosdam his artuum doloribus affectos et febrientes, qui omnes bilioſi apparatus notas exhibuere, ubi dato eme-

tico,

tico, et cacochylia biliosa rejecta dolores artuum illico evanuerunt.

Hanc speciem rheumatismi biliosam scilicet, á resorptis particulis acribus e ventriculo, et ad artus depositis, ibique nervos vellicantibus ortam frequenter in febribus biliosis, autumnalibus, diuturnisque observari tunc imprimis; quando eæ præmaturo corticis usu sufflaminantur; et materiæ debita præparatio, evacuatiove prægressa non est, supra jam diximus. Id adhuc præcedentibus addo, ægrum intempestiva corticis peruviani exhibitione curatum,. utut a febre liberum, chronicis tamen artuum doloribus, eoque morbo vexari, quem Sydenhamus *rheumatismum scorbuticum* appellavit, quemve ex nimis diuturno corticis hujus usu provenire arbitrabatur. Verum non cortex; sed usus ejus prœmaturus ante requisitam materiæ febrilis coctionem, et evacuationem hosce rheumaticos dolores genuit.

JUNIUS.

Mense hoc constitutio aëris moderate calida, siccave fuit: sed ventis frigidis ferme quotidie agitata, unde factum, ut quiescente vento corpora facile in sudores solverentur, eodem denuo revertente compressos.

Initio hujus mensis ad medium usque continuæ remittentes tertianæ, et quædam quotidianæ frequentes fuere, quæ fere omnes emetico, solventibus, et eccoproticis per epicrasin propinatis obedivere. Paucissimæ malignitatem minatæ cortice peruviano sanabantur. A medio fere mense ad ejusdem finem usque pleuritides, peripneumoniæve biliosæ rarius visæ sunt, copiosiores vero rheumaticæ: Rheumatismi universales, ischiades plures, ac alias, comparuere. Mense quoque ad finem vergente quibusdam morbo bilioso laborantibus petechiæ supervenerunt, quarum eruptio morbum neque graviorem, neque faciliorem reddebat.

Etsi veræ pulmonum inflammationes non hoc solum mense, sed et toto hoc verno tempore solito rarius viderentur, nihilominus cum pleuritidem bilioso-inflammatoriam, sive pleuritidem veram et essentialem cum vitio primarum viarum bilioso junctam, multarumque feracem observationum curaverimus, juvat ejusdem historiam referre.

Vidua annos 55 nata, quæ integra a longo jam tempore sanitate fruebatur, die 14ta junii circa vesperas horret per aliquot horas, dein æstuat, sitit magnopere: nox inquieta.

Al-

Altero die (15ta) mitius æſtuanti circa meridiem pectus opprimitur, latusque dextrum a coſtis ſpuriis ad mammam more pleuritico dolet. Tuſſitatio frequens, ſputa nulla, laborioſa reſpiratio, atque cubandi in latus dolens difficultas ſumma. Sanguis mox eductus ex brachio eſt: cruſta ſumme phlogiſtica, et oppreſſionis levamen, brevi tamen evanidum; rediit enim et dolor lateris, et oppreſſio pectoris paulo poſt. Ea veſpera denuo horruit mitius, minusque diu, ac pridie: æſtus: nox anxia.

Die 16ta mane eadem. Sputa nunc mucoſa, ſanguine tincta. Fit denuo venæ ſectio: ſanguis idem, et idem levamen. Veſperi horror. Nox, uti pridie.

Die 17ma mane eadem omnia. Ad meridiem dolor, tuſſis, et oppreſſio augentur. Sputa jam nulla. Veſperi horror, æſtus. Nox ut antea.

Die 18va ægra mitius per omnia ſe habere aſſerit: tuſſitat: ſputat mucoſa, flava. Latus non dolet, et facilius in latus ante dolens cubat. Levis veſperi horripilatio: nox quietior.

Die 19na ad noſocomium deportatur. Dolor lateris vix ullus, nullus oppreſſi pectoris ſenſus. Cubatus in omnem partem facilis.

Tuſſis rara: ſputa pauca, mucoſa, flaveſcentia: pulſus naturali modice celerior, ſubdurus; lingua bilioſa: ſitis multa: ſapor bonus: alvus hucusque facilis. Non appetit. Capite non dolet: moderate calet: animus præſens, et alacer: prompta reſponſio: actorum adcurata narratio, facilisque, quamcunque in partem vellet, converſio. Vis muſculorum quaſi mediocriter ægrotanti, aut ſanæ propemodum. Reſpiratio, utut ipſimet ægræ facilis videbatur, citiſſima tamen, et abdomine potius, quam thorace peragebatur. Inſtituta ſanguinis miſſio: ingens cruſta. Potus antiphlogiſtici, copioſi. Exigua emendatio. Nulla veſperi horripilatio. Somni turbati.

Die 20ma. nihil incommodi queritur. Omnia uti pridie: pulſus ſolum fortior, pleniorque heſterno. Reſpiratio citiſſima, ſolo ferme abdomine peracta: fit venæ ſectio: ſanguinis cruſta phlogiſtica tanta eſt, ut vix aliquid cruoris appareat. Levamen exiguum. Circa meridiem pectus ſibi opprimi queritur: genæ intenſius rubent: cita et parva reſpiratio cum intercurrente levi per intervalla animi deliquio. Hinc inde parvæ in pectore petechiæ colore roſeo conſpiciuntur. Denuo ſanguis mittitur a meridie, atque iterum veſperi,

unde

unde melior aliquantum refpiratio fiebat: fomni noctu longiores.

Die 21ma junii omnia, ut heri vefperi. Sed cum fpirandi difficultas denuo inciperet, pulfusque femper pleni, fortes, et fubduri, etfi magna identidem fanguinis copia demeretur, perfifterent, binæ hoc die venæ fectiones inftitutæ funt, et adplicatum ad pectus vefícans eft. Crufta phlogiftica eadem. Vefperi larga diaphorefis, et refpiratio multo quam hucusque melior. Somnus tranquillus, protractus.

Die 22da junii, cum diem morbi octavum agit, diaphorefis heri coepta continuat. Urina per totum morbi decurfum tenuis, atque ex ruffo crocea, nunc citrina eft. Pulfus, qui toto morbi tempore naturalibus non multum celeriores, pleni tamen, et fubduri fuere, nil modo vitii habent. Pauciffimæ petechiæ: alvus hodie fæpe mota fuapte eft. Sputa vix ulla, et refpiratio emendata: nox bona.

Die 23^{tia} continuat diaphorefis, alvus cocta, frequenter fua fponte mota, cætera ut heri. Nox bona.

Die 24ta larga diaphorefis, per omnia bene habet.

Die

Die 25ta junii mane nulla diaphoresis, oris amaror, sitis magna: a meridie alvus denuo sponte fluit: nox bona.

Die sequenti cum adhuc aliquoties sponte dejiceret, oris amaror, et sitis disparuere atque inde nil amplius molestiæ passa recuperatis brevi viribus a nobis sana discessit.

En periculosam pulmonum inflammationem vitio bilioso systematis gastrici stipatam.

Vere exacto sub exordium æstatis morbi inflammatorii sensim pedem quotannis retrahunt, desertamque ab iis stationem biliosi occupant. Hoc fere tempore, quod utramque hanc anni partem, ver scilicet, et æstatem nectit, mixtum quoddam morborum genus plerumque dominatur, ex verna phlogosi, et bile æstiva compositum. Medendum utrique malo est, sed illi promptius, quod gravius urget. Hinc omnem propemodum in solvenda pulmonum inflammatione operam consumsimus, crudam ventriculi colluviem, quæ modum non excedebat, copioso potu enervantes.

Transitum pleuritidis in peripneumoniam malum esse Hippocrates asserit, et assertum hoc observatio comprobavit. Cum enim inflammatio pulmonum, quæ et pleuritidi et

peri-

peripneumoniæ ex æquo convenit, altius, penetraret, difficilisque per hoc viſcus humorum circuitus ſanguinis a capite refluxum moraretur, rubueræ genæ, reſpirationem abdomen peregit immoto thorace, preſſumque ab accumulato humore cerebrum doloris ſenſum, præſente licet ejusdem cauſa, abſtulit. Hinc pleuritidem eousque intenſam, ut omnis moleſta ſenſatio, cerebro laborante, pereat, cum periculo in peripneumoniam abiiſſe Hippocrates jure dixit.

Mentis præſentia, alacritas inſolita, præteritorum exacta memoria, et narratio prompta cum inſolita quadam, etſi ad rem adcurate pertinente, loquacitate attentum medicum adeo non decipit, ut hoc ipſo *infido levamine* de graviſſimo periculo admonitus perniciem ægri jugulo intentatam univerſo artis apparatu quantocius avertere connitatur.

Infidum id levamen eſſe præcipue reſpiratio docuit, quam maxime, ac fere unice in morbis pectoris obſervandam Baglivius voluit. Hæc ſi prava fuerit, time ſemper, etſi omnia reliqua eventus exoptatos portendant.

Inito calculo ſeptuaginta ſanguinis unciæ iteratis venæ ſectionibus eductæ ſunt: copioſi

piosi potus ex decocto hordei, ex oxymelle probinabantur. Regimen universim frigidissimum fuit: nihilominus petechiae, etsi paucae, comparuere. An ergo petechialis eruptio soli regimini calido debetur, et prava artis pravae progenies est?

JULIUS.

Ineunte julio minor atmosphaeram calor, quin et frigus tenuit, ac pro hujus temporis ratione alias solet. Circa medium aër incaluit, at neque hic juxta morem aliis annis solennem. Ultimi mensis dies ejusdem principio respondebant. Fructus horaei pauci, insipidi.

Febris hoc mense inter infimam plebem saepius ac praeteritis mensibus apparuit, quam malignam, et petechialem ab efflorescentiis petechialibus, aut petechizantem appellant, ob id, quod, etsi aegros persaepe nullo exanthemate pingat, eadem nihilominus ratione decurrat, et iisdem caeteroquin symptomatibus stipetur.

Quae circa febres exanthematicas, aliasque congeneres observavi, in futura tempora rejeci, donec lectis, collectisque aliorum, quae huc faciunt, ac inter se, et cum meis comparatis observationibus, cum tam multi-

plex

plex hasce febres contemplandi occasio in eo populi ad hocce Nosocomium affluxu sese quotidie offerat, limatius quid dare potuero, quodve in tanta opinionum circa hanc rem, tamque ancipiti varietate in emolumentum artis, et miserorum mortalium cedere queat.

Pleuritis occulta sive latens.

Morbus est, aut potius morbi cujusdam gravioris fomes perpetuus, quem Baglivius pleuritidem, aut peripneumoniam *latentem* appellat. Hanc cum initio hujus mensis aliquoties, et fere solito frequentius viderim, breviter delineandam censui.

Cognitu non raro difficilis hic morbus est, quod characteribus formatae jam, veraeque pleuritidis aut peripneumoniae maximam partem destituatur. Febris nulla prorsus plerumque est; decubitus in utrumque latus aut facilis, aut non multum molestus. Tussicula rara, sicca, aut cum sputis paucis, coctis, mucosis. Lingua modicissime albescens, sitis nulla, oppressio pectoris non nisi in motu corporis, appetitus vigens, nulli febriles per intervalla motus, aut exigui Nihilominus malum hoc si negligatur, aut in formatam gravemque, et universaliorem pulmonum inflammationem ex-

exſurgit, aut, quod pluries fit, in pulmonum indurationes abit, atque tubercula producit, aut, quod æque frequenter contingit, in phthiſin terminatur.

Plures ſunt phthiſici ex neglecta exigua hac pleuritide, quam ex ſæviori graviorique pulmonum inflammatione facti, non quod major in phthiſin hujus morbi proclivitas ſit, ſed, quod aut prava tractetur methodo, aut curæ indignus habeatur, negligaturque.

Detegitur hæc occulta pleuritis aut peripneumonia

1mo. ex deſcriptis ſuperius ſymptomatibus.

2do. ſi æger modo in hoc, modo in alterum latus ſeſe convertere jubeatur, atque attendere, num quilibet decubitus æque ipſi facilis ſit: num fors uni lateri incumbens tuſſitare debeat: num anguſtiorem ipſi, difficilioremque fieri ſpiritum in hoc potius ſitu, quam in alio experiatur.

3tio. æger jubeatur fortius inſpirare, exploreturque, num is inter reſpirandum aliquid in pectore incommodi, aliquem dolorem punctorium, ardorem, preſſionemque ſentiat.

4to. data opera validius aliquoties in vario corporis poſitu tuſſitet, et attendat, num quid mo-

molesti, pungentis, ardentis, prementisque doloris sentiat.

5$^{to.}$ status ægri prægressus diligenter examinetur. Sunt enim morbi, qui hasce pleuritides occultas, et peripneumonias sæpissime post se relinquunt. Nam

1$^{mo.}$ post veram et essentialem pleuritidem, eamque debite curatam, judicatamque, nihilominus restitat nonnunquam aliquid in thorace incommodi, ea ratione, qua paulo ante dixi. Nulla interim febris adest, et perfecta adesse sanitas videtur, si exiguum illud molestiæ sensationis excipias, ob quam, postquam reconvaluerint jam ex morbo, data quacunque occasione relapsus denuo in peripneumoniam, aut pleuritidem fit; nam leve hoc post pleuritidem incomodum rarius ab adhæsionibus novis pulmonum cum pleura, frequentissime vero a superstite exigua phlogosi particulam pulmonis pertinacius occupante deduci posse videtur. Hinc ejusmodi ægri, etsi a morbo restituti, perpetuum tamen novarum pleuritidum fomitem intra thoracem fovent.

2$^{do.}$ post rheumatismos febriles, ac inflammatorios, post pleuritides, ac peripneumonias *rheumaticas* idem accidit.

3tio.

3tio. ſunt, qui prægreſſo catharro per multas ſeptimanas, quin et menſes levi alterutrius lateris dolore, ardore quodam, licet exiguo, oppreſſionis ſenſu, ſputis non purulentis, ſed puriformibus, coctisque vexantur, quin propterea decumbant. Hos levior hæc et occulta Baglivii pleuritis ac peripneumonia afficit.

4to. qui pulmones tuberculis obſitos habent, ſi quacunque ex occaſione incaluerint, vino, motu, ſole, atque circuitum humorum incitarint, his ſæpe unum alterumve tuberculum inflammatur, quin propterea vere univerſali totumque corpus prehendente corripiantur.

Diagnoſin ex hucusque dictis formare facile eſt. Eſt ſcilicet levis inflammatio particulæ ſolum pulmonis, quæ diu latere non raro poteſt, quin propterea noto quodam phlogoſeon exitu terminetur. Certum enim eſt, dari morbos inflammatorios *etiam chronicos*, phlegmonem *veram ſed chronicam*, quæ diuturno tempore cruda perſiſtit, antequam vel benigne reſolvatur, vel in ſuppurationem abeat, vel induretur, vel gangræneſcat.

Prognoſin quod ſpectat, id ſciendum, occultas hasce pleuritides, ac peripneumonias

vel

vel in morbum gravem, acutum, inflammatorium abire, vel benigne resolvi, si detegatur, et apta curatione tractetur, vel more aliarum partium inflammatarum in suppurationem verti.

Hæc vomicarum clausarum in pulmonibus frequentissima genesis est. Cura est antiphlogistica omni modo. Venæ sectio una, quin et plures subinde requiruntur, et emulsa nitrosa, potus emollientes cum oxymelle, et nitro. In pleuritide hac *occulta*, quæ a materie rheumatica illuc deposita provenit, vesicans ad locum dolentem applicatum optime convenit.

Pleuritidem *veram inflammatoriam*, *sed chronicam* aliquoties videre est in hominibus collo longo, corpore gracili, pectore compresso exiguove, genis roseis, fibra tenera, delicataque, ac summe irritabili donatis. Hic longissimo tempore cruda inflammatio persiat absque aliquo consueto inflammationum aliarum exitu. Tandem sputa cocta, non *purulenta*, sed *puriformia*, qualia concocto catharro solent, prodire incipiunt, copiosaque, quæ pectoris oppressionem, doloremque punctorium minuunt. Verum cum ea magna quantitate et diuturno tempore evacuentur, æger emaciatur, contabescit, moritur, quin unquam

quam vere purulenti quid deprehensum fuerit. His si emollientia, mucilaginosa præscripseris, facile ferunt, pectore non gravantur, interim aucta sputorum quantitate magis emaciantur. Remedia tonica, lichen islandicus, egregius alias in alia phthiseos specie, materiam expectorandam suprimunt, et pectoris incommoda augent. Balsamica, cortex, equitatio *hanc phthiseos speciem* brevi mortiferam efficiunt.

Qui descripto corporis habitu, tenui, delicatoque præditi sunt, multoties sanguinem sputant: hos iterato, sed parca semper quantitate missus sanguis, diæta vegetabilis, et antiphlogistica vivendi ratio ferme semper relevat, in multosque conservat annos, quos methodus roborans, adstringens, balsamica in phtisin veram, consummatamque, ac mortem malorum finem præcipitat.

AUGUSTUS.

Constitutio sicca, æstus magni, nullis, aut non nisi raris imbribus subinde temperati. Ultimi mensis dies sereni æque, sed quidam eorum perfrigidi fuerunt.

Fructus horæi paucissimi, immaturi, insipidi.

Diar-

Diarrhœæ multæ, dyſenteriæ non paucæ, choleræque viſebantur: menſe inclinante febres putridæ, petechiales, continuæ, quotidianæ, tertianæ.

Maximus hoc menſe ægrotantium numerus fuit, at morbi plerumque faciles, non diuturni: funera pro tanta ægrorum copia perquam rara.

Hoc tempore æque ex primis viis laborabant, ac præterito: attamen id discriminis inter morbos bilioſos hujus et præteritorum menſium interceſſit, quod, qui nunc ægrotarunt, vomuerint difficilius, vitellina, amurcoſa, glutinoſa, gluten ſcriniariorum, aut ichtyocollam æmulantia, et univerſim pauciora, non ex defectu materiæ gravantis, ſed quod ob ejus tenacitatem pars magna reſtitaret nondum mobilis, aut excretioni apta; pars autem alia, eaque non exigua, abſorpta infarciret vaſorum ſyſtema, maſſam circulantium humorum coinquinaret, et vaſculis infixa hæreret altius. Ob eam rationem repetita emeſi non raro opus fuit, quam per epicraſin exhibita ſæpius ipecacuanha movimus.

Id hoc menſe aliquoties nobis contigit, ut radix hæc, quacunque ratione exhibita, aut nullam, aut non niſi unicam civerit emeſin,

quia,

quia, ut opinor, ejusdem vis, ſtimulusve multo glutine obvolutus iners reddebatur. Id præterea eſt obſervatum, eos, qui dato emetico non vomuerant, ea ferme proportione pejus manifeſto habuiſſe, qua, qui probe vomuerant, ſtatim a vomitu levabantur. Circa finem menſis, relicta ob rationem recenſitam radice ipecacuanha, cujus vires hucusque periclitari voluimus, ſolutionem tartari emetici reſumpſimus, eventu, quem ſperabamus, exoptato.

Continuæ remittentes, quarum exacerbationes aut ſtata rediere lege, aut per incertas periodos recurrerunt, medicamentis ſolventibus, et interpoſita nonnunquam tartari emetici ſolutione, eaque ſæpius aliquando repetita, ſanabantur. Id ſolum peculiare hujus temporis febres habuere, quod et potentioribus indiguerint ſolventibus, et emetico validiori. Hinc quibuscunque ſpiſſum in ore gluten, lingua glabra, prærubra, præcalida, conſimili vitio præcordia laborare, ac morbum difficilius ſolvendum monſtrarat, remedia convenerant, quæ præter ſapones vegetabiles, ſalem quoque ammoniacum, glutinoſa potentius diſcindentem continerent. Solennis nobis formula fuit, quæ aquæ ſambuci

unc.

unc. v. oxym. ſimplicis et roob ſambuc. āā. unc. j. ſal. ammon. dr ij — iij. commiſcet, et partitis vicibus intra 24 horas propinat.

Hisce uſi continuo ſumus, niſi, quod intercalari tempore ſubinde data portio emetica fuerit.

Obſervatum hac tempeſtate eſt, neminem ægrorum noſtrorum aſſumpto hoc ſale de moleſto ad cardiam ſenſu queſtum fuiſſe, quod tamen vernis menſibus frequenter evenerat, ut tunc temporis a multo minori ejusdem doſi non raro ob ægrorum querelas abſtinere debuerimus. Major ſolidorum inertia, mucusque hoc tempore et copioſior, et tenacior ventriculi latera obliniens, obſervati phænomeni rationem, ipſiusque medicamenti incidentis, attenuantisque aptitudinem demonſtrat.

Plerisque, quibus vis vitæ ſufficiens, et ſubigendæ materiæ par fuit, hac ſola ratione profuimus. Verum ubi materiæ alienæ copia, aut tenacitas tanta erat, ut vires coctrices fors ineptis venæ ſectionibus, aut undecunque dejectæ, ſolo ſalis hujus adjumento eandem ſubigere, et per vias congruas eliminare non valerent, optato cum effectu radicis arnicæ pulverem junximus. Multæ rationes ſunt, alia occaſione explicandæ, cur in febri-

 bus

bus plerisque gaſtricis; meſentericis, putridis, malignis, quibus vulgata modo praxis corticem peruvianum opponit, radicem hanc a ſolertiſſimo Collinio, viro de arte noſtra egregie merito multiplices in uſus tractam, præſtantiſſimo, cæteroquin peruviano remedio præponam. Diarrhœas maligne febrientium diuturnas, quæve vires convellunt, hæc radix præ quovis alio medicamento fortunate compreſſit.

Salis quoque ammoniaci multiplex commendatio apud practicos ſemper fuit; isque in antiſepticorum non vulgarium familiam recipiebatur. Verum cum morborum horum autumnalium geneſin, præcipue paulo pertinaciorum, in craſi ſanguinis ſoluta, ſepticove fluidorum ſtatu reponerent, et effectum non neceſſarium pro cauſa reputarent, cumque inſuper non paucos hoc ſale adjutos, eos potiſſimum, quibus inciſum hocce remedio gluten fuerat, conſpicerent, concluſionem de vi ſalis ammoniaci antiſeptica formarunt.

Dyſenteria longe, lateque per urbem, ſuburbia, atque circumjacentem agrum hoc menſe graſſabatur. Morbus hic quosdam bene per omnia ſe habentes repente invaſit, ita, ut alvum primo bonam, dein cruentam mucoſam-

que

que ponerent. Ad finem menſis quosdam tormina, et alvus ſtatim cruenta, cum recte paulo ante adhuc valerent, quaſi ex compoſito et non opinantes corripuere. Quidam febrim per dies complures paſſi ſunt ex continuarum remittentium claſſe: tandem in dyſenteriam morbus convertebatur. Alii per multos dies tormina patiebantur: demum alvus ſupervenit dyſenterica.

Fuerunt, qui per aliquot dies laſſitudinem et dolorem urentem circa ventriculum queſti ſunt, dein eo ceſſante torminibus vexari circa umbilicum, ſuccedente paulo poſt alvo dyſenterica, ceperunt. Obſcurior febris in plerisque obſervabatur, quamdiu dolor abdominis, et tenesmus urgebat. At ſymptomatibus hisce evaneſcentibus, etſi cruenta, mucoſaque perſtaret alvus, motus tamen febriles nulli amplius advertebantur. Paucis et ante dyſenteriam, et ea vigente febris continua fuit, mitior ut plurimum, et per incertas periodos exacerbari ſolita. Dejectiones primæ fuere rariores, fæces vero copioſiores: aucto ſequentibus diebus dejectionum numero et tormina, et tenesmus æquis fere paſſibus increvere, at minor tunc excretorum itenditem quantitas fuit, et fæcibus ad initium bonis ſucceſſit varia

 colo-

colore et consistentia materies, æruginosa non paucis, quibusdam amurcosa, profunde viridis, mucosa, sanguini commixta. Morbo jam confirmato accessit mictus frequens, stranguriosusque: lotium parca quantitate singulo mictu missum, biliosum, ac saturate flavum fuit. Dolor abdominis quibusdam continuus, plerisque per intervalla solummodo recruduit, proxime secuturæ dejectionis nuntius. Abdomen dolens attactum paulo rudiorem non tulit. Paucissimi ingens solummodo pondus absque dolore circa umbilicum querebantur. Cardialgia morbi subinde prodromus, eo jam vigente aut nulla, aut multo minor. Lingua pura, aut parum abludens ab habitu naturali: sapor vitiosus, attamen minus ac tempore morbum proxime præcedente: et universim is oris et ventriculi status, qui sordes biliosas, acresque profundius sitas demonstraret, quam ut ejus præsentiam lingua, et fauces loquerentur. Nulli vomendi conatus: nauseæ nullæ.

Varia methodo huic morbo medebamur, et plurimos sanitati restituimus integræ. Unus, cum diutius jam extra Nosocomium decumberet, mortem occubuit dysentericam, atque alius in hydropem incidit. Morbum in quibus-

busdam pertinacem experti, animum omnem in partem convertebamus, ut breviorem, tutioremque medicinam faceremus. Tandem ſub menſis finem, atque per totum ſeptembrem, et ſub exordium octobris ſtabilem dyſentericis medendi rationem amplexi, quam plurimos intra non multum tempus, et cum conſtantia ſanavimus. Nunc, quæ ad initium auguſti acta ſunt, paucis referam.

Ipecacuanham primis, qui obvenerant, ægris propinabamus. Verum decantatum hoc antidyſentericum non ita profuit, uti binis conſequenter annis profuiſſe in Hungaria videram. Rationem hanc eſſe arbitrabar, quod materies morbum committens craſſa ſupra modum eſſet, parietibus ſyſtematis gaſtrici firmius adhæreret, aut ipſa fortaſſis materiæ dyſentericæ ſedes profundius in inteſtinis, atque ita ſita fuerit, ut ipecacuanha revocari, et per os rejici nequiverit.

In Hungaria, ubi radicem ipecacuanhæ eximie conduxiſſe dyſentericis decebam, oris amaror, vomitus, vomituritiones, anxietas, præcordiorum moleſta ſenſatio gravius multo ægros afflixerunt, quam in hujus tempeſtatis dyſenteria, ubi ventriculi læſi ſigna perpauca viſebantur.

Le-

Levioribus dyſenteriis, et ad quas ſanandas primis ſtatim diebus accerſebar, ſequenti ratione in urbe, et ſuburbio vicino medebar: ſcilicet injuncta tenui diæta æger omni hora, aut ſingulo ſaltem bihorio diu noctuque vasculum ſeri lactis ſumpſit, in cujus lb. iij. ſolutæ erant pulpæ tamarindorum unc. iij. adjecta exigua doſi liquoris anodyni mineralis Hoffmanni. Quibusdam infuſum rhei aquoſum cum emolumento dedi. Hoc remedium continuabatur per duos plerumque dies, quo tempore dolor abdominis, tenesmus, ſtranguria ferme ex integro disparuere: at eadem dejectionum cruentarum, mucoſarumque frequentia manſit. Contigit aliquoties, ut poſt numeroſas dejectiones liquidas dura tandem ſcybala ſubſequerentur. A veſpertino anodyno deſtiti, ni continuæ fors dejectiones omnem omnino ſomnum præpedirent, quod cum fieret, granum laudani exhibitum exiguam ſaltem ægro quietem refocillandis viribus adeo neceſſariam conciliavit. Tandem ubi a doloribus immunitas aderat, alvus tamen frequens æque ac antea eſſet, pulveres exhibui e mirobalanis, rheo roſto, et opii pauxillo compoſitos.

In

In quibusdam gravioribus dyſenteriis, alvo tenesmoidea, frequentiſſima, mucoſa, cruenta, torminibus ſtipata, gravibus plus emolumenti durante primo ſtadio mihi viſus ſum obſervare a pulpa tamarindorum, aut prunorum ſoluta in decocto hordei, omiſſo ſtimulo quocunque ſalino, omiſſa et ipſa, miti licet, tinctura rhei aquoſa. Alvi frequentia adeo quidem minuta non eſt, ut et augeretur, ſed omnis in abdomine, circa anum moleſta ſenſatio ſenſim diminuta, tandem disparuit. Lotium et libere, et absque doloribus mittebatur, fæces rejectæ cocti quid continebant, ut adeo primum dyſenteriæ ſtadium feliciter decurrerit, et malum medicamento roboranti, adſtringenti, mucilaginoſo, opiato, aut illi, quod ex omnibus hisce coaluit, poſtmodum cito auſcultaret.

Fuerunt, qui, etſi eorum dyſenteria a graviſſimis ſymtomatibus ordiretur,leniſſimis paulo ante recenſitis eccoproticis in decurſu ſtadii primi uſi, præter illam a torminibus, tenesmo, et ſtranguria immunitatem etiam id commodi obtinuerunt, ut alvus non ſolum absque doloribus, ſed et parcius, rariusque flueret, et redderet ſanis ſimiliora, donec eodem continuato remedio, nullis nec opiatis, nec

nec adſtringentibus in auxilium vocatis, res in integrum reſtitueretur. At hos nihilominus invigorante remedio, ſtamachicove contra facillimum in priorem infirmitatem relapſum præmunire oportebat.

Inter ægros fuere quidam, quibus alvus torminoſa uno alterove die moderate fluxit, atque æruginoſa reddidit; verum ſuapte fluxus alvi ſubſtitit, inteſtinorum cruciatu perſiſtente, dolore ventriculi gravante, urente: mictu parco, ſtrangurioſoque; oris amarore: jactitatione: atque ubi malum gravius urgebat; delirio quoque ſuperveniente. *Dyſenterias has imperfectas* datum emetico - catharticum, ſolutio ſcilicet tartari emetici intra breve tempus egregie certoque ſuſtulit.

Alii iisdem, quibus diſenterici ſolebant, ſymptomatibus affecti oris amarorem, cardialgiam, ventris tormina, mictum difficilem, ſed alvo aut naturali, aut ſuppreſſa, querebantur. *Colicam hanc bilioſam* ejusdem cum dyſenteria proſapiæ, jugis potus ſolvens, datumque antimoniale emeticum cito et tuto abſterſit.

Circa finem hujus menſis calculum ex veſica ſectione eximi curavimus, cujus hiſtoriam referre hic juvat.

Juve-

Juvenis 15 annorum filius militis a triennio circiter post emissum lotium ardorem in perinæo experitur, qui per octavam horæ partem a mictu durat, evanidus postea. At si stando, aut ambulando mingat, nullus post mictum ardor affligit, neque etiam, si super sellam perforatam, aut ita sedeat, ut inter sedendum nulla perinæi pressio fiat. Die 15tai augusti ad nos venit. A duobus fere mensibus arenulæ prodeunt, subinde et mucus *ductilis*, *aut materies mucosa* quidem, carens tamen ductilitate. Cum arenulæ solæ, tum et mucus ductilis cum ardoris per urethram sensu prodit. Ab hoc duorum mensium spatio et mictus solito frequentior est, et præprimis noctu molestus.

Aqua calcis cum æquali lactis copia et sapone veneto febriculam, mictum frequentiorem, stranguriosum excitavit. Hinc mutata mox medendi ratione, præcipue cum ab adplicato difficilius cathetere partium levis contusio accederet, præscriptum est medicamentum sequens:

R. Decoct. hordei adjecta,
liquiritia parati, lb. ij.
gummi arabici, unc. j.

Diæta

Diæta quoque maximam partem vegetabilis injungebatur. Die 29no augusti æger asserit, se raro jam, et singula vice plus lotii mittere, cum antea frequentius quidem, attamen parcius mingeret; ardorem in perinæo jam nullum sentiri, sed sensum quemdam ibi loci rei alienæ percipi, utut exiguum, nec multum incommodum, statimque evanidum, neque post singulos mictus. Exigui calculi sæpius sub usu medicamenti hujus mucilaginosi, et majores ac alias, sed minori cum molestia prodivere: quod si malum nulla posthac incrementa sumpturum esset, se hac sorte contentum fore ajebat, seque ad omnes aptum labores arbitrari.

Nihilominus cum hac ratione levamen solum temporarium conciliaretur, et æger, utut nunc doloris propemodum expers, tamen probabilius in priorem statum relapsurus erat, placuit sectione calculum eximere, quam dexterrimus hujus Nosocomii chirurgus dominus Sartori manu exercitata die 30ma augusti peregit. Usus eo cultro est, quem *lithotomum occultum* appellant.

Operationem aliquantum morabantur frusta aliquot confracti intra vesicam calculi, qui totus asper, et friabilis erat, si nucleum multo duriorem excipias. Fini-

Finita ſectione repoſitus in lectum æger toto reliquo tempore nil præter morem incommodi patiebatur. Victitabat juſculo tenui, decocto hordei, emulſis. Elapſis aliquot diebus oleribus cum jusculo carnium veſcebatur Die 26ta. ſeptembris nulla amplius per vulnus urina prodibat, idque penitus eo die coaluiſſe viſum eſt. Lecto quoque exemptus horam ſedendo exegit. Die 10ma. octobris prima vice lentis et exiguis paſſibus per cubiculum gradiebatur. Die 17ma. octobris ſanus diſceſſit.

Ad feliciorem operationis eventum plurimum contulit, quod eam æger non niſi probe præparatus ſubiverit, tenuiori diæta, ac vegetabili antea uſus.

Lithotomiam inſtituturis ſuadendum, ne ſi de præſentia calculi certi per catheterem facti ſint, ægrum poſthac frequentius adplicato cathetere vexent. Veſica inſtrumento frequentius irritata difficilius ſectionem ſuſtinet, et ſecta facilius, majorive cum periculo phlogoſin concipit.

Varia inſtrumenta ab artis peritis pro facilitanda lithotomia excogitata proſtant. At vereor, ne et hic ea optima ſint, quæ ſimpliciſſima. Scalpellum firmum firmo donatum

manu-

manubrio fors omni alii inſtrumento præſtat. Secabit enim, qui ſcapello utitur, quousque, et quantum volet, nec hilo plus, minusve. Sectionem viſus diriget, et firmior manus: nec alio, quo eandem perficiat, inſtrumento opus erit.

SEPTEMBER.

September ab initio ad finem usque perfrigidus fuit, ſiccusque. Febres continuæ, remittentes, ex putridarum, et biliofarum familia populum afflixerunt: minor tamen ægrotantium numerus hoc menſe fuit, quam præterito, etſi, qui nunc ægrotabant, diutius decumberent. Pauciſſimas intermittentes, quotidianas, tertianasque vidimus, et quartanas non niſi duas brevi et absque negotio præter indolem quartanarum hoc præprimis anni tempore, ſolis propemodum ſolventibus ſalinis cum conſtantia perſanatas.

Circa finem prioris menſis et toto reliquo per autumnum tempore, quo dyſenteriæ ſæviebant, aliam dyſentericis auxiliandi viam inivimus, quam cum tutam certamque experiremur; fere ſolam poſthac, rejectis aliis, ſequebamur.

Aegris

Ægris hisce, ut primum ad nos venerant, copiosum potum ex decocto hordei, et oxymelle simplici exhibuimus: die sequenti antimoniale emeticum, tartari videlicet emetici solutionem propinavimus. Mictus ante parcissimus, stranguriosus, tenesmi, tormina plerumque miraculi instar statim ab emetici operatione emendabantur. Alvus longe minus frequens brevi ita comprimebatur, ut post duos tresve dies medicamento indigerent alvum denuo molliter sollicitante. Finita emeto-catharsi solo ferme decocto hordei, cui oxymel et pulpa prunorum intabuit, utebantur, donec intra exiguum tempus medicamento invigorante contra relapsus præmunirentur.

Paucissimis post emesin rheo tosto, mirobalanis, atque opio in pulverem commixtis opus fuit.

Vir diligentissimus, atque egregius observator Collinius æque certe suis dysentericis sola arnicæ radice medebatur. Nullam is evacuationem, uti ex fidis relationibus accepi, instituere solebat, etsi humorum biliosorum copia non mediocri gravarentur. Ope radicis hujus materies dysenterica subacta, immutataque, atque in benignum humorem conversa nocere desiit.

Hanc

Hanc methodum etſi perutilem audieram, ob id tamen hucusque non ſum amplexus, eamque in futura tempora reſervavi, quod hæcce mea me hac tempeſtate nunquam deſereret.

OCTOBER.

Ut cæteræ hujus anni partes minus ſolito caluerunt, ſic et october frigidior, ac plerumque ſolet, et ſiccus fuit: circa finem nebulæ multæ.

Morbi chronici, hydropes, icteri, infarcta abdominis viſcera ob prægreſſas hac æſtate biliofas febres nos multum exercuere. Multi catharrum queſti ſunt, tuſſimque noctu præprimis permoleſtam, quam ſenſus in hypochondriis, ad ventriculum, vel et inferius in abdomine dolorificus et præcedere, et comitari ſolebat, ita, ut hoc abdominis dolore de mox adfutura tuſſitatione præmonerentur.

His antea febres fuerunt intermittentes; aut ſuapte, aut non ex arte curatæ.

Tuſſis hæc ad ſtomachicarum tuſſium ſpeciem pertinens remedia pectori alias dicata nequaquam admiſit, ſed ea, quæ glutinoſa potenter incidunt, ſolvuntque, ac ſoluta, rejectaque per emeto-catharſin materie, ventri-

culo,

culo, et inteſtinis robur addunt. Rheum, elixirium ſtomachicum temperatum, decoctum lichenis, et polygalæ profuerunr.

Quicunque intermittente, aut remittente quadam febre hoc menſe laborarunt, de ſpurio hoc pectoris affectu, difficili ſcilicet, reſpiratione, et oppreſſionis ſenſu, tuſſique multa querebantur. Sputa aut nulla prodiere, aut pauca, glutinoſaque.

Perdifficile nonnunquam nobis accidit, *verane*, an *ſpuria* hæc pulmonum affectio eſſet, an malum in ipſo thorace infarcto, inflammarique incipiente natum ſit, an vero a primis viis attractum: probe internoſcere, idque eo difficilius erat, quod hoc tempore utrumque ſæpe vitium, levior nempe pulmonum inflammatio, et bilioſum quid, mucoſumque a ventriculo oriundum una jungeretur.

Hinc conſultum arbitrabamur, iis, qui complicata, hac pectoris affectione laborabant, aut quos ea laborare ſuſpicabamur, pauxillum ſanguinis detrahere: eosque diuturniori ſolventium, et diluentium uſui addicere, donec, quam cœlum frigidius pulmonibus adſperſiſſet phlogoſin, difflatam exiſtimaremus, intra paucos ut plurimum dies evanidam. Interea vero, quod in tubo inteſtinali latuerat

vitium,

vitium biliosum, mucosum, putridum, sese luculentius exerere, pluresque præsentiæ suæ, et indubitatos dare characteres cœpit. Vomitorium tunc, quod in initio *propria* thoracis affectio prohibuerat, insigniter profuit, cui fortunate salis ammoniaci largiores doses subjunximus.

Frequentior multo venæ sectionis necessitas fuit hoc, quam elapsis mensibus, et, si ab ipsomet ægro, priusquam ad nos veniret, præter rationem instituta esset, minus nocuit.

Quartanas jam multo plures, quam priori mense habuimus non rebelles, solventibus salinis, sale imprimis ammoniaco, datoque emetico usum solventium interpolante, vel ex integro curatas, vel ita cicuratas, ut sumpto cortice cito et cum constantia profligarentur. Quasdam quartanas remittentes æque levi brachio, et eadem methodo persanavimus.

Observare mihi visus sum, eas quartanas, quæ aut remitterent solum, aut vix intermitterent, citius faciliusque dicta ratione curari, quam illas, quæ paroxysmos habuere breves, sed inviolabili lege modoque redeuntes, quæve intermedio tempore ægro nil, aut perparum incommodi reliquerunt.

Quar-

Quartanarum maxima pars priori adhuc menſe nata fuit, verum ægri poſt exantlatas primum aliquot acceſſiones noſtram opem implorarunt: hinc factum, ut, etſi ſeptember quartanarum præ aliis feracior eſſet, plures tamen menſe primum octobri nobis curandæ obvenerint.

Quotidianæ, et tertianæ febres nec numero, nec pertinacia eas ſuperarunt, quæ alios aliorum annorum autumnos infeſtant.

Dyſenteriæ pauciſſimæ hoc menſe, plures tamen immitis morbi reliquiæ comparuerunt, dolores videlicet, tumoresque, ac immobilitas articulorum. Accidit id in illis, quibus mala medicatio fluxum ventris ſtitit. Hic diverſa profuere. Materiem dyſentericam non raro male ſedula medicatio intra viſcera dato opio concludit; retentus vero fomes tunc ſanguinem ſubit, et aut corpus oberrat, aut articulis, locisque illis, ubi tardior humorum motus, vaſaque anguſtiora ſunt, profunde inſidet, maximeque ſenſiles partes vellicat.

Multi quoque hoc menſe, uti etiam proxime elapſo, fuerunt, quos tormina ſtranguriave cum oris amarore eum in modum vexabant, quo dyſenterici ſolent, ſilente alvo. Id mali, ſive colicam *bilioſam*, ſive *ſiccam dyſen-*

teriam malis appellare, eandem, ac ipſa vera dyſenteria, curam poſtulat, et ni ventrem probe vacues, ſed ſolis diluentibus, ac involventibus impugnes, tardam ægro, tædioſamque, et perſæpe inutilem medicinam facies, morbumque, qui modo in ventrem detonat, haud difficulter inde pellendus, ad articulos, locave exquiſitiſſimis perſæpe medicamentis inacceſſa convertes.

Morbus articularis non raro etiam febres biliofas excipit, eas duntaxat, quas cortex præmature ſilere juſſit, aut, quæ ſenſim ſuapte ſatiſcebant.

Nullam hic cortici remediorum principi notam inuſtam volumus, cum præmaturum ſolummodo ejusdem uſum incuſamus. Uti enim diutius ſolvendo, præparando, eliminandoque materiam febrilem, febris ipſa multoties alitur, donec, ſero licet, ad corticem confugiatur, ita e contrario inepti eſt, artemque ignorantis, audito mox febris nomine, nulla prorſus ad materiem febrilem reſpectu habito, largas corticis doſes ingerere.

Vidimus ex multiplici hac origine natas arthritides non paucas. Profuerunt lenia purgantia, ſalina, et, ſi morbus levior erat, ea ipſa remedia, quibus morbus, arthritidis genitor,

nitor, fi medicum fcientem nactus effet, procul dubio aufcultaffet. Verum, quorum articulis malum profundius infixum hæfit, iis remedia ex potentiorum folventium claffe deprompta profuere. Kermes minerale, fulphur antimonii auratum tertiæ præcipitationis, hisque nonnunquam potiora, aconitum, flammula jovis (vicina interea loca veficante erofimus) faturata chamædryos; et chamæpytios decocta fæpiffime votis refpondebant. Quibusdam malum adeo alte infedit, ut potentiffima remedia eluferit: his ternis, quaternisque confequenter diebus emplaftrum latum veficans ad eundem femper locum appofuimus. Poft aliquot dierum tormenta dolor omnis ubicunque, atque etiam extra locum veficante tentatum exiftens, aut corpus oberrans, orta diaphorefi larga, vel et puftulis prurientibus per totam corporis, artuum præcipue fuperficiem excitatis evanuit.

N O V E M B E R.

Menfe hoc varia tempeftas lufit: cœlum modo ferenum, modo pluviofum: nives: tepor: frigus; ita tamen, ut nulla aëris qualitas aut exorbitaret nimium, aut diutius perfifteret. Morbi longe pauciores ac reliquo totius

anni tempore, iidemque propemodum, qui præterito menſe, ſi dyſenterias jam modo compreſſas excipias.

DECEMBER.

Menſis hic ad 20mum usque raras pluvias, frigus tolerabile, nives copioſas habuit. Inde rigidum gelu, nives copioſiſſimæ. Hoc tempore lumbagines non paucæ, item tumor in alterutro genu ſummopere dolens, et motum impediens, cum, vel etiam ſine iſchiade. Quibusdam articulus humeri doluit cum immobilitate brachii. Multis glandulæ ſubaxillares tumebant, dolebantque, quæ ſubinde in ſuppurationem abivere. Plurimis, iisque potiſſimum fœminis, dolor noctu ingraveſcens femora, crura, pedesque per intervalla pervaſit: febricitabant plerumque, ſed moderate, et more vago. Tuſſes multæ, multoque plures, ac aliis hucusque menſibus.

Prout ab æſtivo, et autumnali tempore longius provehebamur, ita rarius, mitiusque ex primis viis laboratum eſt, ingruente frigidiori anni parte ferocientem æſtatis bilem comprimente. Verum per hoc tempus ſpiſſior facta humorum fere omnium indoles alios produxit morbos, atque alias, ac antea, corporis

poris partes occupavit. Sanguis et compactior, et ad vaſa frigore nunc magis conſtricta validius attritus phlogoſes non paucas generavit. Aquoſa humorum portio æque tenacior, vascula minutiora circa articulos, parteſque tendinoſas, ac glandulas locata difficilius permeavit. Facilis hinc explicatio eſt et rheumatum complurium, et inflammationum nunc ſeorſim, nunc junctis una viribus affligentium.

Numerus ægrotantium multo minor erat, quam per æſtatem: et, qui nullam infirmitatem chronicam ad hunc morbum attulere, facile convaluerunt. Funera, ſi qua fuere, ea morbis longis, phthiſi maxime, et conſumato hydropi debebantur.

Exanthemata σποραδην et rariſſime, et pauciſſima viſa hoc, et præcedente menſe ſunt, ac ea fere ratione ſenſim diſparuere, qua morborum bilioſorum dominium contrahebatur.

ANACEPHALAEOSIS.

Πολυμορφον morborum popularium genium per hujus anni decurſum ſæpius mirabamur, cum in alio alia ſit et morbi facies, et intenſio, duratio, et eventus alius. Nihilominus in tanto ſymptomatum luſu ejusdem epidemici

demici morbi, atque in ipsa diversarum epidemiarum successione mira quædam simplicitas obtinet, sive causam morbificam, sive vero genuinam methodum medendi spectes; illa enim varios ad speciem morbos sive potius unum solummodo morbum producet, sed qui diversissimos, atque alios in aliis mentiatur, prout vel aëris constitutio, vel corporis diathesis, quam quisque sibi propriam, atque ab alio diversam habet, *ejusdem* morbificæ causæ vires *diversimode* applicuerit.

Hæc vero paucorum remediorum, eorumque simplicissimorum usui, quem efficacem experientia docuerit, facile acquiescit, non, quod plura non suppetant, sed quod pluribus in tanta causarum simplicitate supersedere queamus.

Juvat nunc unico quasi intuitu totius anni ad finem modo perducti constitutionem contemplari.

Ineunte anno inflammationes pulmonum frequentes fuere: his pleuritides, et peripneumoniæ successerant a bile prognatæ. Denuo febribus biliosis intermittentibus, remittentibus, varia periodo, legeque recurrentibus æstas infestabatur. Autumnum proxime et præcedebant, et comitabantur dysenteriæ, bilio-

biliofæ utique profapiæ, febribus æftivis fenfim vela hoc tempore contrahentibus.

Sub initium hyemis febres inflammatoriæ denuo caput exerebant, morbique alii ad phlogofeon familiam pertinentes.

En per totius anni decurfum modo fanguinis, modo bilis prædominium, vel temporibus intermediis æquale utriusque imperium, junctasque vires, en a gemina hac origine multiplicem morborum faciem, fed non adeo multiplici remediorum fupellectile perfanandam!

Fortunate medebitur, qui remedii exhibendi occafiones fagax captat, quive repertæ indicationi potius, quam fpecificæ cuidam remediorum virtuti confidit.

SECTIONES CADAVERUM.

SECTIO PRIMA.

Sub finem aprilis anni 1776. ſectum cadaver fuit, cujus hiſtoria morbi, et anatomes hæc eſt:

Vir 40 annorum, opilio, cum præterita æſtate per Italiam pecudes ageret, vino italico, cum et itinere ipſo, et fervidiore cœlo frequentius æſtuaret, ſolito largius indulſit. Domum redux in Germaniam ſero autumno tuſſitare primum, pectore oppreſſo eſſe, et aſthmaticorum inſtar ſpiritum trahere cœpit. His incommodis per totam hyemem conflictatur absque remedio, ſi duas, tresve per tempus hoc venæ ſectiones excipias, quas ſemper inſigni cum levamine inſtituit.

Die ipſo paſchatis rigor horarum aliquot cum ſuccedente æſtu hominem corripuit; reſpiratio longe difficilior, oppreſſio pectoris major, quam *hucusque*, dolorque punctorius ad mammam dextram cum ſputo cruento accedit. Ter vena ſecta eſt, ſed quo morbi tempore, quæve ſanguinis miſſi quantitas fuerit, ignoro: id ſolum ab ejus uxore reſcivi, ſanguinem cruſta inflammatoria craſſa, tenacique contectum fuiſſe. Cæterum an ullum, et quale remedium fuerit adhibitum homini

ruri

ruri habitanti, et folius chirurgi curæ commiffo, non fcio. Negavit tamen uxor, quidquam fuiffe adplicatum. Die morbi decimo feptimo in Nofocomium defertur: refpiratio fumme laboriofa, dolor punctorius ad mammam dextram, pulfus celerior naturali, et in brachio affecti lateris obfcurior multo, mollis, non debilis. Sputa multa mucofa, pauca cocta: decubitus in latus dolens impoffibilis, fed talis, ut nec fupinus omnimode, nec etiam in latus finiftrum cubaret, Strepitus in pectore inter refpirandum quafi ferventis aheni. Sanguis illico miffus cruftam fumme phlogifticam exhibuit, unde levamen doloris punctorii fecutum, perfiftente eadem ftreperæ refpirationis difficultate; pulfus evolutior: fputa eadem.

Altero die denuo vena fecta, idque etiam quarto die factum, tum quod memorata inflammationis fymptomata perfeverarent, cum etiam quod recrudefceret pungens in latere dolor. Hoc die pulfum minus mollem, vere fortem ante venæ fectionem deprehendi; at a venæ fectione celebrata paucis horis exfpiravit die morbi vigefimo.

Cadaver pectore hirfuto, et mufculorum robore infigni ab affiftente chirurgo incifum fequentia exhibuit:

Pul-

Pulmo dexter ex toto inflammatus erat, portione suprema, præcipue qua dorsum respicit, excepta, quæ sana omnimode quartam pulmonis partem effecerat. Lobi, in quos pulmo dividitur, tum inter se, tum ad pleuram ubique validioribus cohæsionibus nectebantur, eamque illæsam, ac nullibi inflammatam. Dexter hic pulmo majori suo volumine sinistrum urgebat, presso sinistrorsum mediastino, et remoto sterno multum protuberabat. Ex sectorum bronchiorum orificiis albidus ac subflavus prodibat humor, qualem sputa mucosa, alba, intermixtis quibusdam coctis referunt. Pulmo sinister sanus, excepta parte ejusdem media dimidii fere pugni magnitudinem æquante, et inflammata. In corde, ac vasis majoribus polyposæ, et albæ ut plurimum concretiones erant. In pericardio plus seri collectum inveniebatur, quam communiter fieri assolet. Serum pariter in sinistro thoracis cavo repertum 20 fere uncias æquabat. Viscera abdominalia sana per omnia fuerunt.

In hac historia plura occurrunt, quæ nostram attentionem promerentur:

1mo. status ille asthmaticus per totam hyemem miserum affligens, quemque sola venæ

sectio

ſectio ſolabatur, nullas alias aſthmatis cauſas videtur admittere. Pulmones, qua parte inflammatio abfuit, omni modo ſani fuerunt, inflammati vero ſat luculenter demonſtrarunt, ſe ante hanc inflammationem omni alio vitio caruiſſe. Hinc aſthma hoc, quo per hyemem premebatur ex *continua et chronica inflammatione* profectum fuiſſe, indubitatum videtur. Conſtat enim, nullos dari certos inflammationis terminos, quibus elapſis ea noto quodam exitu ſolvatur, cum per multas ſæpe ſeptimanas, et menſes cruda inflammatio perſtet. Sunt, quos reſpiratio difficilior, dolor exiguus punctorius in latere longiſſimo tempore infeſtat, etſi omnibus cæteroquin muniis fungantur cum pulſu aut ſano, aut ab eo non multum abludente. Subinde ſola difficilior reſpiratio eſt cum pulſu naturali, tuſſicula, et pectoris oppreſſione: abeſt dolor punctorius, niſi, ſi fortius inſpirent, aut validius data opera tuſſiant, aut quacunque ratione curſum ſanguinis incitent.

Morbi hi *veræ pleuritides*, et *peripneumoniæ* ſunt, verum *chronicæ:* cumque ut plurimum absque motu febrili ſint, et ita affectos lecto non affigant, ac characteribus alias hosce morbos pulmonicus comitari ſoli-

tis

deſtituantur, *latentes* a Baglivio appellantur, quas magno ægrorum emolumento ſæpius detectas fuiſſe aſſerit, dum pungens lateris dolor aut validiori tuſſi, aut profundiore inſpiratione ſtudio facta ſeſe exſereret, aut quodnam in latus difficilior decubitus eſſet, exploraretur. Sed de his ſuperius actum abunde eſt.

2do. æger fuerat pleuro-peripneumonicus, dolor vividus admodum, etſi pleura nullibi inflammata deprehenderetur.

3tio. cum die morbi 20mo morbus crudus adhuc deprehenderetur, apparet nullum poſſe ſtatui dierum numerum, ultra quem venæ ſectiones non admitti queant, neque ubique obtinere aphoriſmum 8vum L. 5. *Quicunque pleuritici ſientes in 14 diebus non repurgantur, his ad ſuppurationem tranſitio ſit.*

4to. æger in ſtatu cruditatis ex eo moritur, quod pulmo inflammatus alterum ſanum comprimat, omnemque humorum circuitum ſuffocet. Largiſſimæ venæ ſectiones, quæ ſe invicem excipiunt, ſi primis ſtatim morbi diebus inſtituantur, ſuffocationem fors ſubinde præpedire valent.

Recenſet clariſſimus Morgagni L. II. epiſt. anat. med. XXI. art. 26. 27. 28. epidemicam pulmonum inflammationem, quæ hyeme anni

1738.

1738. nusquam magis, quam in quibusdam monacharum cœnobiis ſæviit, et plures, paucos intra dies, ſuſtulit. Cadaverum diſſectio exhibuit graviſſimam totius pulmonis inflammationem, qua ægrotæ brevi ſuffocabantur, ea præcipue, quæ laxioribus ac imbecillioribus antea pulmonibus fuerant.

Statum hunc morbi crudiſſimi, ubi pulmo alteruter infarctu inflammatorio turgens ſpatio ſuo contineri nequit, et in vicinium thoracis cavum protuberat, atque ſufflaminando ſanguinis per corpus periodum occidit, Hippocrates deſignaſſe videtur, dum de pulmonis ad latus prolapſu L. 2. de morbis ſic ait. „Si pulmo ad latus prolapſus fuerit, tuſſis te„net, et erectæ cervicis ſpiratio, et ſalivam „tuſſiendo rejicit albam, et dolor ad pectus, „et dorſum emergit, et incumbens pulmo im„pellit, et grave quiddam in pectore incum„bere videtur, et dolores acuti pungunt, et „ſanguis ſtridet velut pellis, et ſpirationem „cohibet, et ad affectum quidem latus decu„bitum ſuſtinet, non autem ad ſanum. Ve„rum velut grave quiddam ipſi de latere pen„dere videtur, et per pectus tranſpirare ſe „putat.„

Sub-

Subdit dein curam: *hunc calida multa bis in die lavato, et aquam mulſam ipſi bibendam dato.*

5$^{to.}$ pulmonis inflammati color læte ruber erat, conſiſtentia tali, qua hepar eſſe ſolet, atque ea gravitate, ut particula abſciſſa, atque aquæ immiſſa fundum petierit.

6$^{to.}$ in utroque ægroto, quin in aliis compluribus verum deprehendi effatum Hippocratis in coactis prænot. Aſſerentis: *quibus pleuriticis ſtrepitus ſputi multus in pectore eſt, et facies triſtis, et oculus morbi regii colore infectus, ac caligniofus, hi pereunt.*

7$^{mo.}$ ratio, quare in latus dolens cubare non potuerit, non adeo in propatulo eſt, niſi hanc hujus rei cauſam eſſe exiſtimemus, quod pulmo ſiniſter in medio inflammatus, atque ad latus hinc inde religatus, ſuo pondere dextrorſum premens pleuram abſtrahere connifus fuerit, ſicque moleſtiam intulerit.

8$^{vo.}$ quorſum referre cauſam doloris punctorii oporteat in pleuriticis, vel pleuro-peripneumonicis necdum videtur exacte conſtare. Id ſolummodo certum per obſervationes eſt, pleuram ea ratione abſolvi poſſe, ut dolor ab ejus inflammatione, utpote, quæ ſæpius abeſt, non ſemper repeti debeat, quamvis,

vis, ſi revera phlogoſi teneatur, ea ſic affecta citra acuti doloris ſenſum reſpiratorio thoracis motu diſtrahi nequeat.

Fors non inepte doloris cauſam ex arctis illis pulmonum cum pleura nexibus multoties explicare poſſumus, cum pulmo turgens, ſeque ipſo durior, majorque factus verſus alterum thoracis latus prominet, aut, ut phraſi Hippocratica utar, ad *latus prolabitur*, quod certe fieri nequit, quin ſimul nexus hi urgeantur, ac diſtrahantur, et pleuram ſollicitent.

9no. ſeri collectio primum hoc ultimo morbi tempore facta fuiſſe videtur; preſſis enim majoribus vaſis, et retardato ſanguinis per pulmones circuitu tenuiores particulæ per ramulos laterales elabuntur, aut verius, exprimuntur. Accedunt et aliæ rationes, ex quibus hæc hydrothoracis ſpecies explicari poteſt, quasve clar. Margagni L. II. epiſt. anat. med. art. 34 paulo accuratius perſequitur.

10mo. pulſus arteriarum obſcuri, humiles, contractique in latere aut unice aut magis affecto ferme ſemper obſervantur. Infida præterea indicatio eſt, quam tum in quocunque thoracis morbo, cum, et præcipue, in pulmonum inflammatione ex pulſu venamur.

Se-

Securior illa eſt, quam reſpiratio, majorve, aut minor morbi tolerantia ſubminiſtrat.

SECTIO SECUNDA.

Virum ætatis mediæ ſecui circa medium aprilem, qui nono, ni fallor, morbi pleuro-peripneumonici die ad Noſocomium delatus eſt: omni hucusque auxillo caruit. Reſpiratio ſtrepens, difficillima, elevatis ſummo cum labore ſcapulis ac thorace, ore, ac pinnis narium diductis, et erecta cervice peragenda. Ad lectum delatus, cum decumbere non valeret, inter maximos trahendæ reſpirationis conatus ſedens moritur.

Pulmo ſiniſter per totum inflammatus, et vicinæ pleuræ per multas fibras membranasque nexus magnam thoracis dextri partem oppleverat, et ejusdem lateris pulmonem ſanum per omnia arcte compreſſit. In cavo thoracis dextro aquæ ad duas facile libras repertæ ſunt. Vaſa cordis coronaria mirum in modum dilatata et multo ſanguine turgida viſebantur. Pleura ubique ſana etiam hic oſtendit, doloris pungentis ſedem in pleuritide, aut pleuro-peripneumonia male in ejusdem inflammatione quæri.

Vi-

Viden et in hoc caſu *pulmonis prolapſum ad latus*, et ſerum in cavo thoracis, quo latere is ſanus fuit, collectum. Vaſa coronaria ſolito longe ampliora facilem habent explicatum ex laborioſo ſanguinis per pulmones meatu. Cor ipſum poſt repetitas pulmonum inflammationes magis amplum, et ferme aneurismaticum non raro reperiri, captæ per anatomen obſervationes docent.

SECTIO TERTIA.

Piſtor 32 annorum prima martii ſæva pleuro-peripneumonia correptus ad Noſocomium defertur. Inſtitutæ quatuor venæ ſectiones ſunt, aliaque, quæ antiphlogiſticorum nomine veniunt, ea qua par eſt, attentione applicata. Melius inde, licet tarde, habere cœpit: manſit nihilominus reſpiratio naturali paulo impeditior cum diſpoſitione quaſi catharroſa. Acceſſit anxietas: pulſus celeres ſemper, et duriusculi: ſitis nulla: decubitus in latus dextrum, quod ſanum fuerat, impoſſibilis. Die morbi 19no dolore corripitur acutiſſimo in molli hypochondrii ſiniſtri parte: ſitis, febrisque urgent: facies hominis quaſi exſanguis, ac labia pallidiſſima fuerunt. Omnibus, quæ indicata videbantur, in uſum tractis,

 facta

factaque terna missione sanguinis summe phlogistici, qualis pleuriticorum esse solet, dolor, qui in abdominis latere sinistro, et non multum infra septum transversum hærere visus est, non longo post tempore disparuit. Mansit tamen pulsus celer supra modum absque exacerbationibus. Dyspnœa major: facies, et totum corpus tumere incipit tumore leucophlegmatico: in abdomine fluctuatio persentiscebatur. Hinc, atque etiam ex aliis, quæ præcessere, hydropis purulenti suspicio nata. Sudores nocturni copiosi, et alvus subinde citatior ægrum exercebant. Diarrhæa tamen facile pulvere myrobalanorum, et rheo tosto compressa fuit. Urinæ tum in dolore illo acuto, qui abdominis esse putabatur, cum et postmodum, citrini coloris, et fere naturales fuerunt. 7ma aprilis orthopnœa subito correptus, dum ex lecto in vicinum mundiorem reponeretur, vivere desiit. Prima morbi tempora, quæ ipsemet non vidi, fida narratione accepi.

Cadaveris tumore leucophlegmatico ubique tumentis thorax similiter ultra duodecim libras puris dedit. Pleura sana fuit, eique hinc inde laciniæ quædam adhærebant, quæ parietes sacci in pulmone nati, et in cavum

tho-

thoracis rupti ex parte effecere. Diaphragma tam alte in abdomen ex illo latere ab incumbentis puris copia pressum descenderat, ut dolor, qui abdominis esse putabatur, in thorace fuerit, atque inde ortus, quod saccus pure plenus ad ruptionem urgeretur, et divulsæ membranæ dolerent. Pulmones ambo, magis vero sinister, erosi reperiebantur. Abdomen duas circiter seri libras continebat, a qua tam exigua quantitate manifestam fluctuationem non facile repetere licet, ut adeo etiam hinc constet, quantum hujus fluctuationis sensui fidere quis possit. Sana omnia abdominis viscera reperta sunt.

Febris, qua detinebatur, uno tenore perseveravit, nullis, quæ sub sensus caderent, exacerbationibus stibata, et notis illis destituta, quæ alias febrim a pure resorpto natam produnt.

SECTIO QUARTA.

Die 26ta maji cadaver me, et aliquot medicine candidatis præsentibus ab assistente chirurgo sectum fuit, cujus hæc morbi historia est.

Vir 54 annorum a multis jam annis aurigæ officio functus die 13tia maji ad Nosocomium

defertur, queriturque urinam a quatuor diebus penitus suppressam. Adplicato mox cathetere multum lotii eductum est, sed obstaculum circa collum vesicæ repertum difficilem instrumento aditum fecit. Pus, ut relatum a chirurgo erat, nullum est animadversum. Quæ tunc ab ipso ægro, cum et ejus uxore post mariti mortem rescire poteram, narrabo.

Junior in Italia apud principem quemdam munus aurigæ faciens aliquot annos exegit: ibi se ægrotasse ex suppressa urina, et cathetere adjutum fuisse, uxori in hoc ultimo morbo fatebatur.

Ab illo tempore complurium cum utraque uxore (alteram enim jam duxerat) liberorum parens, potui, ut hoc hominum genus assolet, multum alias deditus, hoc tamen ultimo, quo vixit anno, vino moderate admodum, et ferme omnino non utebatur. Hoc etiam anno frequentiori mictu, eoque difficiliori, præcipue noctu, exercebatur, ut bis, terve præter morem de lecto surgeret, urinam missurus.

Initio martii ab equo ad partes genitales percussus magis conqueri de frequenti, et dolorifico mictu cœpit, itemque de urinæ stillicidio. Circa initium aprilis domi ex pleuritide diebus tredecim decubuit. Bis ipsi primis die-

diebus morbi vena secta est: cæterum præter mixturam quamdam a medico præscriptam nullo alio auxilio utebatur. Convalescere ex morbo videbatur, ita, ut denuo aurigæ vices subiret. Verum tussicula cum sputis flavescentibus et quædam non magna opressio pectoris ex morbo supererant.

Post initum maji mictus difficilior, et magis stranguriosus, ac ante hac, quin et subinde penitus suppressus ægrum torquebat: cerei tunc tenuioris auxilio, quem ipse ea methodo, qua olim in Italia usus est, versus abicem magis extenuaverat, ac oleo inunctum urethræ immiserat, lotium misit, educto cereo denuo suppressum.

Tandem ad nos delatus est, cum a quatriduo nullam amplius urinam misisset, et toto hoc tempore nihil potulentorum assumpsisset, ne, ut ajebat, urinæ quantitas accresceret. Febricitabat pulsu forti, duroque, siti multa, faucibus siccis, uti inflammati solent. Secta vena est sanguis eductis crustam phlogisticam, eamque crassam exhibuit. A venæ sectione urinæ libertas fuit: verum cum noctu denuo supprimeretur, sitisque urgeret magna, denuo secta vena est: sanguis crassissima crusta phlogistica tegebatur. Usus interea est de-

cocto

cocto hordei cum oxymelle, emulſo ſeminum frigidorum cum nitro. Atplicatum præterea eſt emolliens cataplasma ad perinæum, radicem penis, et ad pubem. Inde urina libere poſthac fluxit, ſed fluxu continuo ſtillante. Verum quarto die, ex quo ad Noſocomium venerat, diarrhœa accedit, nulla ratione comprimenda, etſi aliquoties rheo toſto, myrobalanis, laudano fuerit ſuſpenſa. Nullus ullibi dolor; animi indifferentia peculiaris: pulſus antea celer, fortis, durus, nunc humilior fit, debilisque, celeritate non nimia. Lingua pura ſiccesſere primum, dein arida, lignea fieri: acceſſit et is oris habitus, quem riſum ſardonium appellant, quive continuo perſeptem, octove ultimos, quos vixit, dies morbi perſtitit. Subdelirium, delirium, decubitus membris inordinate projectis. Varia data ſunt, quæ vi antiſeptica celebrantur. Rediit ſubinde mens per intervalla, pulſus non raro elatiores facti denuo ſubſidebant. Sinapismis, veſicantibus, aliisque excitantibus, antiſepticis morbum fruſtra tentavimus. Veſicantia fortiſſima binis vicibus eidem loco appoſita vix exiguas veſiculas hinc inde excitarunt. Die 25ta maji moritur.

Proximo die ſectio cataveris ſequentia exhibuit:

Tho-

Thorax fectus ex cavo dextro fudit libram propemodum aquæ pauco pure inquinatam. Pleura cum pulmone abfceffus non magni parietes effecit, quibus ruptis illud pauculum puris aquæ mixti profluxit. In finiftro thoracis latere pulmo ubique cum diaphragmate nectebatur, fi locum excipias, qui duas fere puris uncias intra pulmonem, et diaphragma conclufas habuit. Inter pulmonem et pleuram, qua illa locum fcapulæ objectum inveftit, pariter abfceffus latebat, puris uncias facile quinque contines. Idem cavum libram dimidiam aquæ dedit. Pulmones variegatia fuperficie, et fani cæteroquin reperti funt. In corde, et vafis ejus majoribus concretiones polypofæ,

Reclufo abdomine hepar folito longe majus, fed faniffimum, offendimus: lien duplo major, quam alias folet, fanus et ipfe per omnia, fed fi digitis paulo rudius contrectaretur, nimis friabilis. Ren finifter innumeris et exiguis abfceffibus plenus, folito longe major, et tubolorum bellinianorum, qui pure turgebant, is habitus, ut abfceffus potius viderentur: ita quoque interna renis fubftantia mutata reperiebatur, ut pus non aliunde delatum, fed ibi natum apparuerit. Socius ren, et in-

inteſtina nil præter ordinem habuerunt. Nulla bubonum veſtigia, aut cicatrices inventæ. Veſica carneis, craſſisque parietibus donata pauca granula, uti ovula formicarum, ſed rubra in fundo ſuo exhibuit, quæ diſciſſa pus fudere. Urethra e corpore exempta, diſſectaque oſtendit duos abſceſſus ruptos utrinque, atque in proſtata locatos, quorum dexter minor facile nucem moſchatam caperet, ſiniſter autem triplo major. Plures quoque in illa vicinia hinc inde poſiti abſceſſus perquam exigui, qui diſſecti pus bonæ notæ dederunt. Nullæ alias alibi excreſcentiæ, et canaliculi morgagniani frequentes viſebantur. Urethra verſus glandem prærubra, et quaſi inflammata apparebat. Teſtis dexter fere duplo major viſus ſecabatur, verum aqua intra eundem, et membranam vaginalem collecta eum tumorem mentiebatur. Caput ob temporis penuriam non eſt ſectum, neque uretheres, aut veſiculæ ſeminales examinatæ.

Plura ſunt, hoc in caſu notanda. Utut æger toties examinatus nil fateretur, quod ipſum gonorrhœa quondam laboraſſe demonſtraret, multa tamen ſunt, quæ hanc opinionem admodum probabilem reddunt. Videntur a longo jam tempore obſtacula in urethra latitaſſe a

male

male curactis, aut neglectis, ut fere fit, gonorrhœis nata. Hinc aliquando fit, ut, nisi diutius adhibito mingendi nisu, urina non prodeat, tot obstaculis, penes quæ transprimi debet, effluere prohibita. Sunt, qui per omnem vitam huic difficultati obnoxii vivunt, quin gravius quidquam inde unquam sequatur. At vero, si ea obstacula phlogosis prehenderit, seque ipsis majora evadant, canalem obturent penitus, necesse est.

De natura horum impedimentorum multum disputatum jam sæpe fuit. Cl. Brunnerus ephemer. N. C. cent. 1. observ. 97. excrescentes in urethra carunculas inter figmenta chirurgorum retulit, et naturam horum obstaculorum in quadam potius urethræ insigniori constrictione, ac coarctatione posuit; cum e contrario clar. Genselius eph. N. C. cent. 6. observ. 84. acriter pro carunculis contenderet. Verum cum per sectiones anatomicas constet, vestigia cicatricum in urethra reperta esse, cumque ora canaliculorum morgagnianorum, quo sedes gonorrhæarum leviorum verosimiliter locatur, inflammari, erodi, coalescere, atque communi illa lege, qua id omnes reliquæ partes possunt, luxuriante carne, nodosaque cicatrice repleri querant, non

video,

video, quid improbabilis, vel etiam ab observatis alieni hæc opinio habeat.

Urethram ſubinde ab exſtantibus obſtaculis liberam nihilominus in uno, vel in pluribus locis præter modum coarctari conſtringique, uti clar. Brunnerus voluit, non paucæ obſervationes probant.

At vero alterius naturæ obices præter ſuperius enarratos reperiri pariter extra dubium eſt, glandulas videlicet in urethra locatas, induratas tumentesque, quæ ſi propius ſphincterem ſint, impedimento ſunt, quominus exacte veſica claudi queat, ut adeo urina penes tubercula hæc utrinque continuo ſtillicido elabatur donec ejusmodi tumores altius asſurgant, et urethram ex integro obturent.

Hoc ultimo obſtaculorum genere, glandulis videlicet tumentibus, inflammatis dein, et accreſcente multum phlogoſi tandem ſuppuratis æger noſter laboraſſe videtur. Hinc ille mingendi niſus ad transprimendam urinam: hinc etiam explicatur, quomodo urinam penitus tandem ſuppreſſam tenuiori cereo immiſſo, quamdiu is urethræ impoſitus maneret, denuo evocarit.

Cereus immiſſus equidem urethram magis obturaſſe videtur, at vero preſſis ope cerei

tu-

tuberculis non ita exacte canalis obstruebatur, quin non utrinque via restaret, per quam urina se subducere poterat.

Hoc adjumentum a cereo vel specillo quocunque etiam illi experiuntur, qui carnes habent excrescentes, et urethram obstruentes.

Quibus vero urethra constricta, coarctaque, præcipue si tortuosum ejus iter sit, nihil ab hisce specilis auxilii habent, nec etiam a candelis vi medicamentosa, absumente, erodenteque imbutis, plurimum vero non raro incommodi, irritata enim urethra fortius stringitur: urina tenuissimo filo, et stranguriose abit: accedit irritatarum partium inflammatio, et ischuria.

Morbi urethræ, utut frequentissimi, tamen nescio, quo infortunio, curatu difficillimi sunt, et maxime discrepantes de medendi methodo opiniones vigent. Sunt, qui omnes candelas medicamentosas rejiciant, et nullas admittant, nisi quæ sola mechanica ratione superius explicata obstaculum reprimant, et urinæ exitum parent. Sunt itidem alii, et forte maxima medentium pars, qui iisdem eo scopo utuntur, ut obstacula absumantur.

Viri, qui multum in hac re experientiæ habent, quique sæpissime hisce candelis apud

ægros

ægros ſuos uſi ſunt, parum aut nihil levaminis, et plurimum incomodi ſuis ægris hac medendi ratione attuliſſe mihi aliquoties fatebantur. Meæ autem obſervationes circa uſum candelarum pauciores adhuc ſunt, quam ut certi quid de illis ſtatuere queam. Id interea verum eſt, in his paucioribus meis caſibus candelas medicamentoſas juviſſe nunquam.

Curationis difficulatem inde ut plurimum provenire opinor, quod mali diagnoſis perdifficilis ſit, et de obſtaculi natura ac indole difficulter conſtet.

Quærendum itaque eſt, an glandularum in urethra ſitarum tumor, morbi, ſive is ſtillicidium, ſive ſtranguria, vel et iſchuria fuerit, cauſa ſit? dein, et quæ tumoris illius ſpecies ſit? aliam enim medelam ſcirrhoſus tumor, aliam is, qui ex inflammatione glandulam prehendente naſcitur, atque aliam glandulæ habitus laxior, tumorque ortus a mocu copioſius collecto, et glandulam diſtendente poſtulat.

Vidi iſchuriam, et mictum teneſmoideum, qui muco albido benigno per urethram fluente caſſabat, verum elapſo ferme dimido die ſenſim denuo naſcebatur, prout muci hujus excretio minuebatur, qua penitus ſublata omni fere horæ quatrante ingens ad matulam tenes-

nesmus redibat, donec maximo adhibito mingendi conatu denuo mucus ille exprimi, emulgerique inciperet cum mali decremento.

Hanc ſcenam morbus vix non quotidie ſemel luſit. Raro factum eſt, ut per duos continuos dies æger absque obſtaculo mingeret. Profuerunt ſolventia ſalina; præcipue aquæ ſelteranæ ſine lacte potæ. Aeger ſenſum rei canalem verſus ipſius radicem obſtruentis toties habuit, quoties urina difficilius pergeret, at fluxu reſtituto nullum alibi dolorem, ardoremque, aut obſtaculi ſenſum querebatur. Interpoſita ſolventibus roborantia ſunt, ſed nullum remedium topicum adhibebatur, quod æger id omnino renueret.

Examinandum præterea, an conſtrictio, coarctatioque urethræ, an vero prominentes carnes, aut cicatrices nodoſæ adſint, ut, ſi facta accuratior diagnoſis ſit, ſcire poſſimus, quid potius *non facere* expediat, quam ut incerti de morbi natura per varias, et ſibi non raro quam maxime oppoſitas methodos absque certa lege vagemur.

Febris inflammatoria ſitit, pulſu forti, pleno, duro, aliisque ſe manifeſtans, et alii quidam non abſimiles caſus nos determinabant, ut omiſſis candelis, educta per catheterem urina,

na, methodum mere antiphlogisticam arripe-remus, et cataplasmate emollientissimo vicinas partes foveremus. Glandulas tumentes illam in transprimendo lotio difficultatem, quam a tot annis experiebatur, attulisse opinor: sed cum tumores hi non assurgerent magis, minus inde mulctabatur, donec tandem phlogosi correpti in majus volumen expanderentur.

Aurigæ officium multum poterat conferre, quo facilius inflammatio hæc tubercula afficeret, cum concutiente carpenti motu, vel et magis adhuc, si quis equo insideat, partes urethræ vicinæ exagitentur, atteranturque.

Accedit, quod hominum genus, uti de hoc nostro ex relatione uxoris constat, vino, et cerevisiæ deditum sit, iisque vilioribus, acidis, diureticis, inflammantibus.

Præterea et illud notandum, quod totius mali origo est, gonorrhœas in ejusmodi hominibus aut negligi omnino, aut prava admodum methodo curari.

Plura male curatarum gonorrhœarum exempla nosco, non a chirurgis solummodo minus expertis, sed aliis, etiam medicis, quos diuturna, et luculentior praxis commendabat. Sæpius mirabar, qui fiat, ut in morbo tam fre-

frequenti tam non exacta medendi methodus ſit, et tot graves quotidie errores committantur. Plures vidi caſus, ubi dato validiori purgante, qui mos quondam etiam inter doctiſſimos viguit, et nondum, ut video, inter omnes eſt abolitus, fluxus virulentæ materiæ ſubſtitit cum delirio paulo poſt ſubſequente, et diriſſimo morbo acuto nulla arte ſanando.

Qui in noſtro Noſocomio ex hac cauſa acute decubuerunt, (contigit enim nonnunquam, ut ex lue occulta, quam perverſa medicatio modo ſuperius recenſito exaſperaverat, validiſſime febrientes, tanquam ſimplici acuta febre affectos cauſæ prægreſſæ ignari, et nec ægri confeſſione, nec alio inſuper ſigno adjuti ſuſciperemus) qui inquam ex hac cauſa acute laborarunt, plerique mortui ſunt.

Cum hi per aliquod dies decumberent apud nos, quædam veneni latentis ſigna vel in ipſo ægro deteximus, vel undecunque demum cauſam mali, et quid ante adventum ad nos actum fuerat, expiſcabamur. Gonorrhœam purgante valido ſuppreſſam, morbumque acutiſſimum inde natum aliquoties deteximus; plerorumque enim animis, eorum præcipue, qui ex plebe ſunt, prava hæc opinio inſidet, poſſe virus venereum ex parte affecta revocari, et per al-

vum

vum eliminari. Hinc ipſi ſibi medicinam perſæpe faciunt, et ſpiritum vini purgantem, ſive reſinam jalappæ ſpiritu vini ſolutam ex pharmacopœis repetunt.

Sed hæc methodus uti perniciosa eſt, ſic alia non quidem mortem tam citam, attamen innumera ália mala, quibus etiam noſter auriga conflictabatur, producere ſolet.

Multi videlicet, gonorrhœa affecti, unice exoptant, ut fluxus virulentæ materiæ quantocius ſiſtatur: hinc aut chirurgorum inexpertorum conſilio, aut proprio marte therebinthinam deglutiunt, vel alia ſtyptica, quæ fluorem ſiſtunt; aut injectiones ex aqua calcis, et aceto lythargirii adhibent.

Hinc illa malorum ilias, hinc aut radicata lues, aut ſi benignius quid ægro accidat, morbi urethræ non raro immedicabiles naſcuntur. Imprimis autem hac methodo fit, ut partes, quas inflammatio venerea corripit, atque in tumores elevat, indurentur, idque maxime, ſi glanduloſæ fuerint: unde difficilis mictus, aut nullus omnino, niſi mediante ſpecillo, atque perpetuus metus, ne tubercula hæc, etſi nunc indolentia, motu humorum quacunque ex cauſa aucto doleant, inflammentur, triſtemque tandem tragœdiam ludant.

Me-

Methodus, qua recentibus gonorrhœis feliciſſime medeor, ſua ſimplicitate, quodve morbi naturæ adcurate reſpondeat, atque idcirco fortunato ſe eventu commendat.

Hujusmodi ægri carnibus, vinoque penitus abſtinent: ſolum jusculis cum oleribus veſcuntur: aſſumunt magnam quantitatem decocti foliorum altheæ, malvæ, quibus ſubinde aliquid ficuum, vel ſiliquarum dulcium incoquitur.

Fuerunt, qui pauxillum lactis addidere, et duodecim, pluresque etiam libras per diem hujus decocti hauſerunt.

Adhibentur continua ferme balnea penis tepida, ubi ſimul glans penis perpetuo abluitur, ne quid materiæ venereæ intra præputium et glandem reſtitans roſiones, et ulcuſcula venerea faciat. Plurimum ſemper ad breviorem curationem facere credidi, ſi æger quam ſæpiſſime pudenda abluat; ſi enim ſanus ex impuro coitu ideo vitium trahat, quod materies venerea ad glandem penis allapſa reſorbeatur, nonne qui infectus jam antea eſt, ſe ipſum continuo de novo coinquinabit, et morbum alet, niſi identidem materiam hanc, ſi qua intra glandem, et præputium hæſerit, eluere conetur? quemadmodum ſcabioſus morbum

prolongat, ſeque ipſum identidem contagio afflat, ſi veſtes ſcabioſa materia infectas non ſæpius purget, neque cum aliis commutet.

Qui gonorrhœam recentem curat, meminiſſe ſemper debet, ſe *inflammatæ parti*, eique *glanduloſæ* mederi, ſemperque benignam phlogoſeos reſolutionem omni modo tentandam eſſe.

Horum memor a therebinthinaceis, aliis ſtypticis ſive injiciendis per urethram, ſive ore aſſumendis, a purgantibus etiam leniſſimis abſtinebit, probe gnarus, nullum revera antiphlogiſticum dari purgans, quod utut parum, ſanguinis motum non incitet, et hoc ipſo phlogoſin non augeat. Horum loco clysmata emollientia adhibebit.

SECTIO QUINTA.

Hoc loco juvat hiſtoriam alterius pariter aurigæ referre, prout illam autumno proxime elapſo in mea adverſaria retuli.

Vir 43 annorum ante quatuor annos a quodam chirurgo ex gonorrhœa curabatur. Suſpicio eſt, eum et ante et poſt hæc illa ſæpius laboraſſe. Ex ſæva pleuritide jam aliquoties convaluit. Jam ab anno dimidio de ardore urinæ ſæpius queritur.

Die

Die 2da octobris anno 1775 disuriam, solitoque majorem stranguriam patitur.

Die 3. 4. 5ta octobris mitius habet: lotium expeditius, et copiosius mittit. Hucusque officio aurigæ impigre adhuc fungitur.

Vesperi die 5ta octobris domum rediens post cerevisiam largius haustam cubitum petit, sed paulo post de ardore, et dolente admodum ad matulam tenesmo conqueritur: ejulatus: jactitatio: dolor in hypogastrio, et ad radicem penis: somnus nullus.

Die sequenti, scilicet 6ta octobris, itemque septima eadem symptomata, sed multum aucta: inquies summa: corporis ad anteriora ob dolores summos incurvatio: nisus mittendi lotium frequentissimi, dolentissimi. Hucusque ferme obambulando ægrotabat.

Vesperi die 7ma octobris prima vice catheter applicatur, sed ad vesicam non pervenitur: in ipso applicandi catheteris conatu, educto filo argenteo pus boni moris ad unciam per canulam effluxit: urina nulla. Catheder sæpius frustra tentabatur.

Die 8va octobris mane omnia, uti pridie. A meridie hujus diei, dum alvum deponit, inter continuos ad matulam tenesmos circa tertiam horam pomeridianam subito exclamat,

ſibi quidpiam in corpore ruptum eſſe: riget, livetque toto corpore. Sudor frigidus, copioſus in guttas collectus. Paulo poſt decumbit quietior: abdomen tumet, doletque ad attactum. Nullus amplius ad mejendum conatus.

Die 9na vocatur medicus, qui, cum chirurgus ipſo præſente denuo catheterem adplicare, ſed fruſtra, conaretur, paracenteſin in perinæo ſuaſit. Facta punctura circiter uncia urinæ ſaltu prodiit, et dein pauxillum ſanguinis. Tandem cum nihil amplius tentatis omnibus efflueret, educta canula eſt.

Die 10ma octobris veſperi advocatus alius medicus paracenteſin veſicæ ſupra os pubis fieri curavit: at nec gutta urinæ prodiit. Circa mediam noctem ejusdem diei lotium ad lb. v. ſponte per urethram fluxit. Abdomen inſigniter detumuit. Nullus amplius ullibi dolor. Circa meridiem diei proximi, cum bene ſperaret ipſemet æger, et adſtantium quidam proxime futuram ſanitatem ſerio prædicerent, vegetis omnino ſenſibus, animoque ſemper præſente cito, et tranquille moritur.

Sectio 12ma octobris mane facta eſt. Urethra primo diſſecta exhibuit circa veſicæ ſphincterem: 1mo ulcera exigua gangrænoſa, 2do proſtatam proximasque eidem glandulas

tu

tumentes, inflammatasque, et magna ex parte gangrænoſas.

Diſſectis herniæ ſcrotalis (nam etiam hac laborabat) integumentis inventus ſaccus eſt ex producto peritonæo natus, partem inteſtinorum tenuium continens. Inteſtina facili negotio per dilatatum abdominis annulum redierunt.

Aperto abdomine urinæ magna quantitas profluxit. Veſica urinaria in fundo disrupta inveniebatur, ruptura duos transverſos digitos facile æquante. Inteſtina tenuia levem hinc inde inflammationem, et incipientem gangrænam exhibuere. In urethræ ſuperiori parte oſſa pubis reſpiciente vulnus ſecundum urethræ ductum ad unum cum dimidio pollicem decurrens, recenterque factum, quodve circa radicem penis paulo ante ſphincterem terminabatur, eſt obſervatum. Punctura in hypogaſtrio facta intra peritonæum, et muſculos abdominis verſus pelvim progreſſa evanuit.

Plura nos docet hæc morbi, et ſectionis hiſtoria.

1mo. vulnus illud in urethra recenter factum catheteri debetur. Quod ſi paulo majori vi inſtrumentum adigatur, ſæpius accidit, ut novæ viæ eidem aberranti parentur. Optime

ſer-

ferviunt catheteres minus curvati, et ex lamina tenui in fpiram contorta confecti.

2do. optimus pro paracenthefi veficæ locus videtur (dummodo nihil peculiare id prohibeat atque aliud fuadeat) is ipfe, quo a recentioribus lithotomia inftitui folet, in perinæo videlicet. Quodfi punctura in hypogaftrio fiat, minus certa operatio erit, licet enim vefica eo usque affurgat, utpote ingenti lotii quantitate turgens, tamen cum fint, qui hypogaftrio præpingui gaudent, puncturæ profunditas admodum erit incerta. Præterea facile fieri poteft, ut, dum vefica, educta jam aliqua urinæ portione, fe denuo in pelvim profundius recipit, canula fubtrahentem fe veficam non amplius contingat, præcipue fi chirurgus eadem acu triangulari utatur, qua hydropicorum abdomen pungit.

3tio. grave monitum hic cafus præbet, fcilicet, auxilia feria in rebus feriis haud quaquam differri debere. Punctura veficæ die feptima, aut octava octobris ante meridiem inftituta procul dubio hominem fervaffet.

4to. eo tempore, quo paracentefis celebrabatur, abdomen lotio inundatum jam erat. Catheter die nona octobris in urethram immiffus, et paulo poft denuo extractus colore plumbeo inficiebatur.

5to.

5to. ratio, cur urina fluxerit ſua ſponte 12 ante mortem horis, haud obſcura eſt; nam præſente jam gangræna tumores urinæ tranſitum prohibentes ſubſidebant, uti omnis inflammatorius tumor aſſolet, ſi cum gangræna jam prehenderit.

6to. doloris abſentia, animus tranquillus, ſuperſtite ſola breviori reſpiratione, mentis continua præſentia, et magna ob ſuperatum, ut credunt, periculum hilaritas, minus attentos perſæpe fallunt, dum inſtante jamjam ob præſentem gangrænam morte ſalutem proxime ſecuturam promittunt.

Mors hæc ſæpius in illis fit, qui ex enteritide, aut hernia incarcerata moriuntur.

7mo. iteratæ gonorrhϾæ, diatheſis ſanguinis phlogiſtica, de qua ex repetita ſæpius pleuritide conſtat, item potus cereviſiæ largior in ipſo morbo ſufficientes nobis rationes ſuppeditant, unde primo tubercula, dein eorum inflammatio explicentur: acceſſit aurigæ munus, quod et ipſum ſuam ſymbolam contulit, cur inflammatio haſce partes præ reliquis occuparit.

SECTIO SEXTA.

Auguria 47 annorum, multis conſequenter annis ſanus, ultimo Bacchi feſto hujus anni

in

in peripneumoniam incidit, cum rigidiſſimum tunc temporis ſæviret gelu, quo plures eo die horas carpento inſidens præter morem urebatur. Domi ſuæ decubuit, ubi ſanguinem binis vicibus miſit, morbum medicatrici naturæ committens. Circa feſtum paſchatis eas primum vires receperat, ut conſuetum aurigæ munus denuo ſubiret.

Die 12ma junii horis pomeridianis valide riguit: veſperi ingeſta evomuit: appetitus dejectus, ſitisque: acceſſit dolor lumborum, et ſiniſtri thoracis pungens cum tuſſi. Nox inſomnis.

Die proximo ſymptomata augebantur. Veſpera illius diei venæ ſectio facta eſt cum aliquo levamine, ſed brevi evanido. Die 14. et 15ta omnia exacerbabantur.

16ta ſuo marte vomitorium ex tartaro emetico ſumpſit, unde ſepties flava, fuſca, amara inter graviſſimos pectoris, præcordiorum, abdominisque dolores vomunt, et fere toties dejecit.

Noctu ſomnus nullus. Jactitatio multa.

Die 17ma junii ſexta morbi ad nos delatus ſequentia exhibuit: dolor a mamma ſiniſtra usque ad os ilei, et ultra, multa tuſſi, inſpiratione, et attactu exacerbatus: ſitis magna:

de-

decubitus in latus affectum impoſſibilis: ſputa ſpumoſa, ſanguine tincta: reſpiratio ſtrepens: pulſus celer, fortis, durus: lingua alba, humida. Larga venæ ſectio facta mox eſt, et cataplasma emolliens dolentibus locis adplicatum: datus potus emolliens, tepidus, copioſus, antiphlogiſticus: ſanguis pleuriticus. Noctu ſomnus perquam turbatus.

Die 18va junii morbi ſeptima dolor lateris nullus: decubitus in omnem partem facilis: reſpiratio cita, ſtrepens, exiguo ac fere nullo thoracis motu, ſed ſolo abdomine peracta. Inſpiratio duplicata: pulſus antea fortis, nunc debilis valde, mollisque ac celerior multo: urina ruffa absque ſedimento: tuſſis non multa: ſputa ſpumoſa, pauca: alvus diarrhœica: lingua alba, humida. Cæterum vigor: animi præſentia: præteritorum exacta recordatio, ad minutias usque adcurata, et, ut hoc hominum genus ſolet, jocoſa, ac potius hilaris narratio: vivacitas magna: aptæ ad interrogata reſponſiones: facilitas magna ſe ſe, quodcunque in latus vellet, convertendi. Faciei habitus ab eo ſanorum non abludens, nullus oppreſſionis, aut difficilis reſpirationis ſenſus.

Hoc rerum ſtatu cum cerebrum impeti animadverteretur, latum veſicans cervici ad-

po-

positum est. Pulsus mox e debili factus est fortis, plenus, durus supramodum, et perquam celer; hinc facta denuo venæ sectio est, sed absque levamine. Cum alvus immoderatius flueret, remota omnia sunt, quæ eam vel levissime sollicitant, nitrum, et oxymel. Emulsa, mucilaginosa, diacodiata nil profecere. Hoc die sputa quædam cocta adparuerunt. Vesperi frequentes pulsuum mutationes. Cætera uti antea. Noctu leve delirium, et ad auroram mors.

Die sequenti facta cadaveris sectio est. Aperto thorace pulmo dexter sanus reperiebatur, sinister vero ex integro inflammatus, attamen sic, ut inflammatio non ex gravissimis fuerit; nam et substantia pulmonis inflammati durior quidem fuit, ac in statu naturali solet, minus tamen, quam in graviori phlogosi consuevit, et resectæ ejusdem particulæ, si aquæ injicerentur, tarde ac ne vix quidem fundum petiere. Quædam omnino infra aquæ superficiem suspensæ manserunt.

Præterea materies quædam, qualis illa sputorum coctorum esse solet, bronchiorum ramos opplevit, et copiose ex pulmonibus leniter pressis profluxit. Inter sinistrum hunc pulmonem, et diaphragma seri subflavi paucæ

unciæ

unciæ repertæ ſunt, quo loco materies lardacea medium fere digitum craſſa cruſtam phlogiſticam et colore, et tennacitate referens pulmonis infimas oras obtexerat, ea ratione, ut primo intuitu rupti abſceſſus parietes mentiretur: ſed laciniæ hæ avellentem digitum facile ſequebantur, et ſubjectam pulmonis, partiumque vicinarum ſubſtantiam integram demonſtrabant.

Mediaſtinum ſubinflammatum: pleura ſana, ad quam plerisque in locis in utroque thoracis cavo pulmones carnoſis, et quaſi ligamentoſis craſſisque nexibus religati fuerunt. Vaſa coronaria ampliora ſolito, ſanguine multo infarcta, et fere varicoſa.

In abdomine omentum inflammatum ex toto. Inteſtina tenuia multis in locis inflammata, et hinc inde incipiente gangræna tentata apparebant.

Diſſectum caput duram meningem ſanguine turgentem, et hinc inde inflammatam, qua vero parte cerebrum a cerebello disjungit, craſſis fibris paralellis intertextam exhibuit. Pia meninx majori, ac fere univerſali phlogoſi tenebatur. Cerebrum aſſulatim ſectum medullarem ſubſtantiam pluribus ac majoribus punctis rubris, quam alias ſolet, diſtinctam monſtrabat.

Viden

Viden effata Hippocratica etiam hic demonftrata: *fpiritus denfus, et parvus inflammationem in locis principalibus fignificat.* L. de coac. prænot. *fpiritus extendens, et urgens, et obfcurus, et dupla intro revocatio velut fuperinfpirantibus lethalis.* Ibidem.

Inde præterea conftat et *ftrepentem* refpirationem, et dolores citra rationem levatos Hippocrati merito damnari.

Hinc prognofin, dictante id etiam Baglivio, non ex hoc utpote infido fymptomatum levamine, fed ex fola fpirandi libertate majori, minorive in morbis pectoris formare convenit.

In hoc cafu illud quóque Celfi obtinuit L. 2. C. 7. ubi mens laborare iis dicitur, quibus caufa doloris neque fenfus ejus eft, et, protinus infaniam timendam effe, ubi expeditior alicujus, quam fani fuerit, fermo eft, fubitaque loquacitas orta, et hæc ipfa folito audacior.

SECTIO SEPTIMA.

Fœmina cœlebs 30 annorum, habitu ftrigofo, biliofoque die 24ta julii ad nos venit, cujus hiftoria morbi hæc eft:

Ab octo diebus extra Nofocomium quotidie paroxysmum febrilem fuftinuit. Febrilis

ac-

acceſſio plerumque a vomitu bilioſo ſpontaneo ordiebatur. Subinde, idque primis morbi diebus præter vomitum etiam alvus movebatur, attamen non præter modum. Obambulando hucusque ægrotabat.

In Noſocomium ſuſcepta linguam habuit bilioſam, os amarum glutine tenaci obductum, appetitum dejectum, reſpirationem difficilem, In paroxysmo febrili apud nos non amplius vomuit. Color leviter flaveſcens totum corpus, faciem præſertim infecit, et paucæ hinc inde petechiæ non latæ, et coloris obſolete rubri viſebantur. Auditus paulo gravior.

Præmiſſis ſolventibus ex oxymelle, roob ſambuci cum ſale quodam medio, vomitum exhibita radice ipecacuanha movimus. Difficulter vomuit, et ter ſolunmodo, pauca, vitellina, craſſa ſupra modum, tenaciaque: ſubjungebatur denuo ſolventium uſus.

Die tertio ab aſſumpto emetico pulſus admodum debilis, intermittens, remittens, ac omni modo inæqualis fieri, ſomnolentia, ac ſomnus fere continuus accedere, frigus extremorum, ſudorque frigidus quaſi mox morituram per intervalla occupare. Ad interrogata expergeſit, et apte reſpondet, et ſolum oris amarorem queritur. Viribus ita vacillantibus

cor-

tibus cortice peruviano, camphora, ſinapismis, et veſicantibus ſuppetias ferre ſtudebamus. Veſicantia nullas veſicas excitarunt.

Die quinto, ex quo ad nos venit, totius morbi decimo tertio moritur.

Sectum cadaver ſequentia monſtrabat:

Reſecto cranio corticalis cerebri ſubſtantia colorem ſolito magis fuscum, et ex leviſſimo rubore lividum exhibuit. In utroque choroideo plexu racemus hydatidum fuit, quarum maxima cicerem magnitudine æquabat. Medulla oblongata prementi digito, et cultro diſſecanti duritiem hepatis oppoſuit.

Aperto thorace pulmo dexter validis nexibus ad coſtam 3. 4. 5tam numero a ſuperioribus ducto religatus inveniebatur.

In abdomine color omnium fere inteſtinorum lividus fuit, multumque a naturali abludens. Omentum fuſcum, putridum. Ventriculi interior membrana maxima ex parte colore fusco erat, præcipue in ejusdem fundo. At verſus pylorum levis inflammatio eandem interiorem membranam prehenderat. In cavo ventriculi materies colorem medicamenti referens, ſed mucoſa plurimum, et ductilis reperiebatur.

Ve-

Veſicula fellea admodum turgida ſaturatiſſimo colore flavo tingebatur, quem et omnes vicinæ jecori partes referebant. E diſſecta veſicula prodiit materies primo aſpectu atra, tenax, oleum pervetuſtum, et amurcoſum referens: charta bibula huic immiſſa profundo colore flavo imbuebatur. Subſtantia hepatis bona, ſed obſcurioris, magisque fusci coloris, ac alias ſolet.

Ex hac ſectione anatomica, aliisque conſimilibus per alios factis morborum malignorum, petechialiumque cauſa, et ſedes, mortisque inde prognatæ ratio conſtare videtur. Non enim crudus, putridusque ſolummodo primarum viarum apparatus hujusmodi morbos generat, ſed et bilis quantitate peccans, peccans itidem prava qualitate: tenax quippe, glutinoſa, amurcoſa, acrisque partim intra veſiculam collecta eandem ſollicitans, diſtendens, partim vero quoad tenuiores ſuas particulas ex ſyſtemate gaſtrico, et bilifero reſorpta ſymptomatum in morbo maligno obſervari ſolitorum explicatus non obſcuros ſuppeditat.

Bilioſa hæc materies occidere videtur diverſa ratione; vel enim, quas allabitur partes, ventriculum, et inteſtina inflammat, vel abs-

absque prægreſſa inflammatione necroſin ac gangrænæ aut ſphaceli ſpeciem quandam iisdem viſceribus infert.

Inflammatio hæc ab acri hac bile generari ſolita alterius ſpeciei videtur, et *maligna* eſſe, ac ab illa multum differre, quam, cum venæ ſectionibus, diluentibus, emollientibus haud difficulter curemus, *benignam* appellare convenit.

Hæc bilioſa, et acris materies abſorpta, et ad alias partes delata idem mali, videlicet vel inflammationem, vel necroſin lethalem producit. Hinc in quibusdam cerebrum, in aliis pulmones, aliaque viſcera male affecta reperta ſunt, prout quis viscus quoddam ante morbum quacunque ex cauſa imbecillum habuit, ad quod materies bilioſa reſorpta decubuit.

Scriptores medici, qui ſectis cadaveribus cauſas, effectusque morborum rimabantur, haud abſimiles viſcerum noxas in iis repererunt, qui ex febre maligna deceſſere.

Spigelius Lib. de ſemitertiana, *inteſtina tenuia partim inflammata partim ſphacelata* in hominibus febre maligna demortuis inventa memorat, etſi de nullis in vita doloribus ventris unquam queſti eſſent. Non raro *lividas*

in-

in ventriculo maculas, tanquam ab haufto veneno viderat.

Cornelius Gemma in cadaveribus hominum hemitritæa peftilenti defunctorum præter dictas partes etiam hepar, et cor cum pulmonibus ex integro aut magnam faltem illorum partem nunc *inftar carbonum nigra*, nunc *tuberculis fuppuratis plena*, obfervavit.

Conftat præterea auctoribus Spigelio, Schenckio, Helmontio, Diemerbröckio etc. eadem, quæ in corporum externa fuperficie proftare alias folent, exanthemata, et anthraces, etiam in ventriculo ac paffim alibi in corpore reperta effe.

Tefte Hieronimo Occone, cum terras brixianas tetra olim lues funeftaret, fecta mortuorum cadavera cerebrum ipfum graviter affectum, *combuftum, nigrum, et arefactum* exhibuere.

De emeticorum ufu in morbis malignis in præfentiarum quædam dicam. Vis radicis ipecacuanhæ ea ratione propinatæ, ut fingulis horis grana decem ejusdem radicis devorentur, donec tertia dofis abfumpta fuerit, dummodo materies fat mobilis fit, et evacuationi apta, multiplici ex caufa convenire hisce morbis præprimis videtur:

1mo. enim evacuat ea via, qua brevior nulla datur, quidquid alieni in ventriculo, et proximo inteſtino hoſpitatur.

2do. ipſe vomendi conatus turgentem pravabile veſiculam emulget.

3tio. radix ipecacuanhæ vi antiſeptica, aromatica, roboranteque hoc in caſu perutili commendatur.

Hinc illa methodus, qua cl. Wagnerus Lubecenſium medicus, Heiſteri diſcipulus adeo fortunate uſus eſt: peculiarem commendationem meretur; cum enim febres exanthematicas, petechiales, purpuram, et conſimiles pro morbis gaſtricis, ſive meſentericis haberet, mixturam propinavit ex unciis tribus, quatuorve aquæ cardui benedicti, et drachma dimidia radicis ipecacuanhæ cum ſale quodam media tritæ concinnatam, unde omni vel dimidio, vel integra hora cochleare ordinarium ſumebatur, donec ipecacuanha effectum ſortiretur. Mixturas poſtea ſolventes, quæ et alias excretiones, diapnöen, et diureſin promoverent, exhibuit. At ſi morbus intra horas circiter duodecim gravius urgeret, ſi vertigo, faucium affectus, et lipothymia nondum remiſiſſent, ſi pulſus, et reſpiratio nondum emendarentur, prædictam potionem evacuantem denuo

nuo ac toties repetiit, donec ſymptomatum remiſſio morbum in meliora tendentem oſtenderet.

Ad reſpirationem præ cæteris attentus fuit, cujus difficultatem in morbis exanthematicis inter ſigna pathognomica jure recenſuit.

Cl. hic vir (ut id modo dicam, cujus gratia hæc præmiſi) pauca grana ipecacuanhæ mixturis morbo convenientibus ſemper addidit, donec ſigna malignitatis evanuerant.

Exiguæ hæ ipecacuanhæ doſes continuas vomitiones, ſubinde et vomitum excitant, majoremque hac ratione humorum ſalivalium lentescentium, glandulas infarcientium, et ipſius bilis veſiculam diſtendentis, irritantis, putrescentis, ac jamjam reſorbendæ affluxum ad cavum ventriculi, et inteſtina conciliant, quin et ſordes bilioſæ jam abſorptæ denuo revocantur, ut excitato ſalutari vomitu, alvoque mota eliminentur.

Hac methodo etiam ego aliquoties exoptato cum eventu uſus ſum: morbi materiem ſolventibus mobilem reddidi, emetico paulo poſt excutiendam. Mota emeſi denuo ſolventia præbui, ut, quod reſtabat ſordium bilioſarum æque aptum efficiatur, quo iterata emeſi eliminari totum queat. Medicamentis hisce

M 2 ſol-

ſolventibus exiguas ipecacuanhæ portiones adjeci, quibus nauſea continua, ſubinde etiam vomitus concitabatur.

Utilem hanc praxin cenſebam, quotiescunque os ſupra modum mucoſum, dentes ſordidi, lingua craſſa, tenacique materie conſpurcata conſimilem et ventriculi, et tubi inteſtinalis ſtatum indicabant, et quotiescunque poſt primos vomitus inſigne levamen non ſequeretur.

Hæc crudæ, tenaciſſimæque materiæ conditio tempore verno rarius apparebat, æſtate vero et autumno frequentiſſime. Inde potiſſimum morborum adulta æſtate, et autumno regnantium pertinacia eſt, etſi et aliæ accedant non nullius momenti cauſæ.

Id præterire in recenſenda hac methodo non poſſum, plurimum ſcilicet intereſſe, ne exhibitis illis refractis ipecacuanhæ doſibus res intra ſolas nauſeas, vomituritionesque conſiſtat. Quid enim utilitatis, aut quid non damni potius ægrum experiri neceſſum eſt, ſi nulla nec emeſi, nec catharſi mota materies præcordia inundet, et denuo vi alterantis, et alexipharmacæ radicis intra humorum circulantium alveum adigatur? hinc nauſeas, vomituritionesque ſubinde vomitus ſalutaris interpellet oportet. Cum

Cum viſcerum noxas in hoc cadavere per me, in aliis vero per alios repertas recenſeo, alterius cujusdam ſectionis recordor, a me, dum inter Hungaros phyſici, ut vocant, officio fungerer, inſtitutæ, quæ etſi alio et tempore, et loco facta ſit, nihilominus ob argumenti ſimilitudinem, aliaque quædam ſcitu non injucunda aprime huc facit. Hanc, quemadmodum tunc fuerat in adverſaria relata, excerptam dabo. Sit ergo

SECTIO OCTAVA.

Die 6ta. auguſti 1772. Anna Maria Kazy annum agens ætatis quintum a nativitate nullo graviori morbo decubuit, morbilis; et variolis nectum defuncta. Verminoſa nihilominus perpetuo fuit. Excrevit non raro lumbricos, et aſcarides, communioraque ac leviora vermium ſymptomata ſæpius patiebatur.

Menſe octobri anni elapſi, cum per ſex fere ſeptimanas tertiana laboraſſet, a medico ſanabatur. Nuper quotidiana corripiebatur: paroxysmi leviores, pommeridiani. Exacto ſecundo paroxysmo a parentibus convocatæ in conſilium vicinæ matronæ ſunt, quarum diſquiſitioni puellæ genitor remedium quoddam propoſuit, illis in terris ad curandas in junio

ribus

ribus febres solenne: balsamum id est ex balsamo peruviano, oleis stilatitiis, et spiritibus quibusdam confectum. Matronæ in id coivere, dandas esse sæpius per diem guttas tres quatuorve penetrantissimi remedii. Habuit puella tres adhuc paroxysmos.

Die 3tia augusti loco paroxysmi, qui omnium universim paroxysmorum sextus fuit, calor solum advertebatur. Puella solum sub ipsis paroxysmis, nec sub his semper decubuit: ita facile ægritudinem tulit.

Die sequenti, quarta scilicet augusti, puella consuetum alias gentaculum nauseat, languet parumber, et alvum ponit paucam pauco floridoque sanguine commixtam. Circa nonam matutinam pauca vitellina vomit: prandium more consueto, et cum appetitu sumit. Circa quartam pommeridianam, quo tempore febrilis accessio fieri consuevit, dolore colico, item ventriculi, hipochondriorumque corripitur. Circa septimam vespertinam somnus: ad mediam noctem evigilat. Dolor acerbus præcordiorum, et totius abdominis, ejusque tensio, ejulatus, jactitatio per reliquum noctis, diem subsequentem, et noctem proximam. Alvus nulla: vomitus nullus.

Die

Die 6ta augusti eadem symptomata. Vesperi vocatus multas maculas petechiales in cruribus reperi: color earum diversus, roseus, intense ruber, profunde ruber, castaneus, livescens, nigrescens, varia magnitudine, aliæ lenticulares, latæ aliæ. Una alterave tantum amplior macula, et livescens in trunco corporis et brachiis. Pulsuum frequentia stupenda, calor ad attactum mordax, jactitatio, et ejulatus continuus.

Die 7ma augusti eadem omnia. Plures interea maculæ petechiales latæ et nigræ per corpus visebantur: in brachio sinistro supra cubitum macula latissima livida. Circa meridiem frigent extrema. Nullus amplius ad carpum pulsus. Ejulatio, et jactatio perstant: a meridie frigus extremorum auctum: nulla mentis præsentia, jactatio, et circa septimam vespertinam mors.

Die 8va augusti cadaver secui. Aperto abdomine omentum leviter inflammatum deprehendebatur; intestina vero tenuia, si tractum duos circiter transversos digitos longum excipias, partim profunde ruba, partim ex rubro livida. Intestina crassa sana.

Per totum intestinorum tenuium partim inflammatorum, partim gangrænosorum tractum

cre-

crebæ petechiæ conſpiciebantur, parvæ, magnæque, et coloris varii, vel læte roſei, vel ex rubro nigricantis, vel atri penitis. Menſenterium, et peritonæum ſimilimis, ac tenuia inteſtina, petechiis large conſpergebantur. Glandulæ meſenterii majores multo, ac in ſanis ſolent, ex rubro nigricabant, et totidem quaſi ſanguinis grumos referebant.

Macula petechialis ſcalpello per medium ſecta humorum fudit *extravaſatum*, ac ſi pars quædam ſugillata diſſecaretur, et ejusdem coloris, quem macula ipſa petechialis, antequam ſecta eſſet, monſtravit.

Ventriculus exacte maculatam tigridis pellem referebat, albidam videlicet, et maculis nigris amplis, crebris que interſtinctam. Pulmones ſani. In ipſa cordis externa ſuperficie petechiæ varia magnitudine, et colore diverſo viſebantur.

Petechias per brachia, et crura diſperſas cum examinarem, eas per totam cutis ſubſtantiam, et quasdam non exiguam ſæpe numero ſubjectæ pinguedinis portionem penetrare, eodemque has partes colore afficere deprehendi, quem petechia viſui exhibuit non diſſecta.

Ma-

Macula illa lata omnium in corpore maxima, ſupra cubitum in externa ſiniſtri brachii parte viſa, cum in eam ſcalpello inquirerem, ad muſculos usque per profundam ſatis pinguedinem penetrabat eo modo, ut conum referret, cujus apex muſculos tangeret, baſis vero in externa brachii ſuperficie formaretur.

Lumbricos aliquod, paucos tamen, in inteſtino colo reperi.

Doleo me in tanta feſtinatione disquirere non potuiſſe, an et in aliis, et quibus in partibus petechiæ reperiantur.

Nota, in tanta ventriculi inflammatione, quam dira necroſis excepit, vomitum non adfuiſſe, niſi levem, et ſemel tantum, cum ad initium hujus ultimi morbi pauca vitellina rejiceret. Etſi ægri gaſtritide correpti *vomitum dolentiſſimum ſtatim ab omni ingeſto, cum ſingultu doloriſico* docente Boerhavio experiantur.

Graviſſima omnium fere tenuium inteſtinorum inflammatio *ileum* non excitavit.

SECTIO NONA.

Juvencula annum vigeſimum ſecundum agens ad Noſocomium venit, et ſequentia queritur.

A ſex annis ulcera crurum habet non ampla quidem, nec profunda, ſed cicatricem recuſantia. Ab aliquod annis in fabrica, ut appellant, conficiendis tæniis ſericis dicata, texendo ſibi victum comparat. Corpore ibi proclivi ſedent, et parte ſterni infima ad machinam fortius adpreſſa laborem exercent. Tempus inter texendum candando fallunt.

Sana cæterum fuit. Menſtrua ordinata. A quinque menſibus ſe catarrho laboraſſe ait. A ſex autem ſeptimanis ſpiritum fieri multo difficiliorum, tuſſim frequentiorem, adventante præprimis veſpera, noctuque: ſputa purulenta reddi, ſitire, levi per intervalla horrore perſtringi, et inſomnes noctes agere. Non multum emaciabatur, et laboribus ſuis ita fungebatur, ut per duos ſolum dies domi ſuæ decubuerit.

Die 2da ſeptembris 1776 nos accedit. Pulſus febrilis, non debilis, attamen nec durus: decubitus difficilis in latus ſiniſtrum: dolor ad infimam ſterni partem: rubor perfrequens genæ ſiniſtræ: ſudores nocturni, et diarrhœa ægram exercent.

Cum usque ad diem ejus menſis 15tam præter ſudores, qui comprimebantur, nil emendaretur, alvusque ſex, octove vicibus intra

nych-

nychthemeron, uti antea, moveretur, et nihil in pejus converſum arbitraremur, ecce, cum ſedens in lecto et cum infirmariis loquitur, penoque decocti vasculo epoto decumbit, et facillime in alterutrum latus ſe convertit, vegetis omnibus ſenſibus, nihilque præſentiens vix non inter loquendum moritur.

Cadaver pro juvenculæ habitu toroſum ſatis, et macie nequaquam confectum apparuit.

Aperto thorace pulmo dexter levioribus membranaceis nexibus cum pleura cohæſit. Pulmo ipſe pondere gravis hepaticam duritiem cultro oppoſuit. Sectus innumeris exiguis abſceſſibus purulentam materiem polorantibus ſcatebat, quorum plerique lentem vix caperent, biſum aliqui, pauci nucem avellanam. Bronchia, bronchiorumque ramos pus inundabat. Reliqua pulmonis ſubſtantia abſceſſibus interpoſita gravi crudaque inflammatione tenebatur. Pulmo ſiniſter ſanus fuit.

Pericardium ſeri uncias fere octo continebat: ſectum abdomen libras ſeri circiter duas, viſcera vero ſana monſtrabat, glandulas meſenterii ſi excipias, grandiores videlicet, ac in ſanis ſolent.

Cum

Cum collo ſtrumoſo eſſet, glandulam *thiroideam* ſecuimus, quæ ſubſtantia gelatinoſa, glutinoſaque hinc inde diſtendebatur.

Vix ullus morbus eſt, in quo tam varia remedia, ac in phthyſi ſananda celebrantur. Verum tamen ni quis exacte morbi cauſam inter tot alias dignoverit, infortunatam medicinam faciet. Ob neglectam hanc in phthyſi disquiſitionem adcuratam, cum etiam obipſam mali licet probe cogniti gravitatem quotidie fit, ut morbus hic tot hominibus exitium afferat.

Phthyſis purulenta ex hæmopthyſi, vel peripneumonia, vel pleuritide ſuppurante orta omnium peſſima eſt, et, ſi juncta febris hectica ſit, ſi ſudores colliquantes, et diarrhœa ſupervenerint, brevi perniciofa.

Multæ rationes ſunt, quæ ulcera pulmonum coire, conſanarique prohibent.

In phthyſis pulmonali a fomite purulento aliud quoque vitium præter abſceſſum in pulmonibus plerumque reperitur, inflammatio videlicet partium abſceſſui vicinarum: hinc nova ſanandæ phthyſeos difficultas.

Qui hæmopthyſi aut laborarunt, aut adhuc laborant, purulenta ſputant, ſanguine ſubinde tincta: per intervalla auctum lateris dolorem

lorem queruntur, omniaque illa ſigna monſtrant, quæ *latentem, et chronicam pulmonum inflammationem* indicant ſuperius deſcriptam.

Phthyſeos ex hac hæmopthyſi natæ, vel cum eadem junctæ ideam exactam habebit, qui *continuam et chronicam pulmonum inflammationem* concipiet, *vel chronicam quandam peripneumoniam cum ſputo cruento ob vaſa pulmonum debiliora ſolito largiori, ubi pars quædam inflammata in ſuppurationem tranſiit, reliqua reliqui pulmonis inflammatione cruda perſiſtente.* Sermo hic eſt de illa hæmopthyſis ſpecie, quam *inflammatoriam* appellare convenit, ab aliis alia ex crigine natis probe diſtinguendam.

Abſceſſus pulmonum ex pleuritide, et peripneumonia acuta (nam et chronicam dari, ſupra oſtenſum eſt) comitatur æque partium ulceri vicinarum inflammatio, minor tamen ut plurimum, quam in *hæmopthyſi inflammatoria.*

His præmiſſis facile patebit, quid in phthyſi pulmonali ex hæmopthyſi, vel peripneumonia, aut pleuritide ſuppurante orta profit, noceatve.

Balſamica, uti balſamum Locatelli, therebinthinam, myrrham, aliaque hujus generis a mul-

multis celebrata remedia Morgagnius, et ipſa toties repetita obſervatio reprobat: calorem augent, febrimque: peripneumoniam comitem, et ſuppurationem promovent.

Salina, aquæ ſalteranæ, aliæque conſimiles, uti in lentore, et infarctu pulmonum frigido, eorundem tuberculis, et ſcrophuloſa diatheſi eximie proſunt, ita certo hic nocent.

Cortex peruvianus phthyſin ab hæmopthyſi inflammatoria natam, ipſamque hanc hæmopthyſin adeo non ſanat, ut illam inſigniter promoveat, et ægros in perniciem præcipites agat. Inde etiam ratio habetur, quare adſtringentia in *hæmopthyſi phlogiſtica*, etſi vulgata praxis iisdem toties utatur, morbum plerumque immedicabilem reddant.

Attamen cum magni viri corticem peruvianum in internis ſuppurationibus laudarint; alii vero haud inferiores reprobarint, diſpiciendum eſt, quibus ſub conditionibus remedium hoc exhiberi cum emolumento queat.

Si a ratione et experientia conſilium petatur, cortex proderit, ſi nulla in ſanguine phlogiſtica diatheſis fuerit, ſi liber puri exitus pateat, ſique penes abſceſſum nulla inſignis inflammatio ſit.

In

In ſuppurationibus externis, atque etiam in iis internis, ubi libere profluere, atque extra corpus ferri purulenta materies poteſt, corticis vis ſanguinem a labe contrahenda præmunit, et tabem averruncat.

Pure alicubi intra corpus concluſo, aut præſente ſanguinis phlogiſtica diatheſi, aut pulmonibus penes abſceſſum graviter inflammatis hic cortex aut inutilis, aut pernicioſus artem ludit.

Decantata ab omni ævo cura lactea fuit. Lac febricitantibus, ad quos noſtri quoque phthyſici pertinent, teſte Hippocrate, et experientia non convenit: in diatheſi plogiſtica ob partem caſeoſam omnino prohibetur. Hinc mirum non eſt, curam lacteam, utut per multa ſæcula vel inter plebem deprædicatam in *hac phthyſi* ſpem medicantium, et ægrorum ſemper fallere.

Lac quadrupla aquæ quantitate dilutum, vel ipſum lactis ſerum poitori jure præſcribitur. Lac alininum humano magis anologum a veteribus celebratum exſpectationi noſtræ in *hac phthyſeos ſpecie* neutiquam ſatisfacit.

Hinc etiam patet, quid a lacte humano ex mammis ſugendo ſperandum, timendumve ſit.

Antihecticum Poterii eviluit.

Ac-

Accubitus corporis juvenilis hoc in casu ægro nihil prodest, et accumbenti nocet.

Sed quid de equitatione ab Sydenhamo summis encomiis celebrata, qua et sudores, et diarrhœam colliquativam vir summus curasse se asserit, sentiendum?

Doleo male intellectam a multis in ægrorum perniciem Sydenhami mentem esse; certe multiplex experientia docuit, hoc remedii genus, utut præstantissimum in plurimis morbis chronicis, phthysicis ex ulcere interno laborantibus æque parum convenire, ac pleuriticis, et peripneumonicis: eosque equitatio, et vectio in curru.

Ad stygias certo limite ducit aquas.

Aptius utique hoc exercitii genus adhibetur in iis, quibus dejecta vis ventriculi, intestinorumque ingesta male assimilat, atque hinc atrophiam, et maciem inducit: aut ubi diu perdurans tussis stomachica eum corporis habitum effecit, qui phthysin mentitur: in tussi *habituali* dicta, a congestione lenta, viscidoque pulmonum infarctu orta: in hypochondriacis, sedentariis: viscerum abdominalium pituitoso infarctu, indeque nata atropia laborantibus: post febres biliosas, intermittentes diuturnas, rebelles quartanas lentas, mesenteri-

tericas, colicam biliosam, dysenteriam: post quoscunque morbos, qui atoniam solidorum, et humorum bonorum penuriam vel suapte, vel longa, et difficili medicatione post se reliquerunt: post nimiam nobiliorum succorum, sanguinis, seminis, liquidi nervei deperditionem, natamque inde pravam, tabidamque corporis diathesin.

Lichen islandicus laxo, imbecillique pulmoni pulchre medetur. Quibus udum corpus est, et pulmo serosa colluvie frequenter inundatur, his catarrhosam hanc diathesin plastica, simulque tonica lichenis virtus corrigit.

Decoctum polygalæ iisdem ac lichen prodest, cui apte non raro jungitur. Hæmoptysi et phthisi inde natæ ob rationes supra narratas æque parum, ac cortex peruvianus, aut alia roborantia, convenit.

Lichen islandicus, et polygala in spuria illa phthisi, quam equitatione sanari supra diximus, vires non contemnendas possidet: veram pleuritidem, aut peripneumoniam nunquam sanat, sæpius vero spuriam, serosam, pituitosam.

Quod si post veram pulmonum inflammationem fracta dudum phlogosi, vis vitæ languens anacatharsi non sufficiat, et materiæ

expectorandæ copia pulmones gravet, virium imbecillitati lichen et polygala robur addent, et *ſpuriam hanc peripneumoniam* auferent. Verum etiam in alio caſu polygalæ decoctum admodum efficax obſervavimus, ubi ſcilicet ſputa inflammationem pulmonum judicantia *diutius*, ac par eſt, ac *copioſius* prodeunt, viresque ægri reſiduas convellunt, eundemque conſumunt.

Qui frequentes parvasque ſanguinis misſiones inſtituerunt, adcuratiorem phthiſeos ex hæmoptyſi inflammatoria natæ notionem habuiſſe videntur, ac ipſorum, a quibus damnabantur, adverſarii.[1] Venæ ſectiones morbo, et viribus ægri reſpondentes, decocta herbarum et radicum emollientium, emulſa, et victus mere vegetabilis in ſananda phthiſi purulenta inſigniori reliqui pulmonis inflammationi juncta omnibus aliis remediis palmam præripiunt.

SECTIO DECIMA.

Vetula habitu corporis ſtrigioſo, et icterico circa finem menſis junii ad nos venit, dolorem ad hepatis regionem verſus ventriculum, et ardorem inſignem inde a coſtis infimis ad criſtam oſſis ilei ab aliquot diebus queſta. Se ante tres ſeptimanas e Noſocomio

Paz-

Pazmaniano discessisse ex ictero sanam, vegetamque ajebat, quo ibidem septem fere septimanis decubuerat. Plura, utut aliquoties interrogata, non retulit.

Adplicatis tum externe, cum interne iis omnibus, quæ ex usu esse arbitrabamur, en repente post paucos dies sanguinem copiosum, nigrum, leviterque grumosum vomit. Cum aqua simplex multo spiritu vitrioli alterata pro potu, omniaque alimenta frigide darentur, ligaturis artuum adhibitis, cruentus hic vomitus brevi quievit, quo compresso exiguæ portiones rhei cum tartari cremore præscriptæ fuere, eductæque fæces multæ, multo sanguini grumoso mixtæ.

At quotidie circa meridiem febris quotidianæ accessio non diuturna, nec vehemens, et paucis diebus elapsis iterum evanida observabatur. Dolor in abdomine inde ab illo sanguinis vomitu pedetentim mitior factus, tandem in delicatiorem tantummodo, et rudioris attactus non omnino patientem sensationem convertebatur, quin tamen reapse contrectata abdominis plaga vere doleret. Pulsus nihilominus exiles, obscurique, et frequentiores, quam tunc fuerant, cum ad nos veniret, continuo observabantur.

 Octo

Octo fere ab ultima febris quotidianæ acceſſione elapſis diebus, cum jam abitum e Noſocomio meditaretur, ſubito moritur.

Cadaver ſectum exhibuit in cavo thoracis ſingulo ſeri uncias fere octo. Pulmones ſani cæteroquin, ſed flaccidiores multo ac alias eſſe ſolent, diſſecti ſerum ſtillabant.

In abdomine ventriculus diſſectus in medio inter utrumque orificium arcui ejusdem majori inſidentem tumorem cancroſum, inæquali ſuperficie, ac tuberis ſolani forma præditum continebat. Tumorem hunc vaſa varicoſa, cæruleaque perreptabant, et preſſus ichorem fudit. Inde a tumore ad pylorum usque ventriculus anguſtius inteſtini potius duodeni, quam ventriculi figuram referebat.

Duodenum longo tractu arctis ſupra modum validisque nexibus, quos cultro ſolvere, quin nexa viſcera læderentur, non licuit, cum hepatis cavo cohæſerat ita, ut veſicula fellea ab utroque viſcere intercepta elideretur penitus, ejusque loco abſceſſus nucem juglandem æquans, ac fœtidiſſima, amurcoſaque materie plenus reperiretur.

Ductum communem choledochum, quo loco is inteſtino duodeno inſeritur, calculus triplici obtuſo angulo præditus obturabat, ita,

ut

ut ibi natus videretur, cum receptaculum, quo continebatur, exacte repleret, et quodam suo angulo ductum, quo is in intestinum aperitur, perfecte clauderet.

Calculus minorem nucem moschatam magnitudine referebat, et circumcirca materia tenaci, flavaque obliniebatur, quæ paulo post exsiccata firmior ac fere lapidea evasit. Cum frustulum ejus calculi vi avelleretur, diversa, strata apparebant, quæ calculum effecere. Quousque ductus supra calculum hepar versus pertingeret, an cum abscessu amurcam continente, an vero recta cum hepate communicarit, non constat.

Substantia hepatis sana, sed tunicæ vasosorum sanguiferorum per hepar dispersorum præter modum crassæ, vasaque ipsa solito ampliora. Totum ileum, et jejuni major portio profundo, ac obsoleto rubro colore tingebantur, quem non a sanguine crumoso transparente, multoque per omnem intestinalem tubum collecto fieri, portio ablati elotique intestini demonstravit. In ileo lumbricorum, viventium adhuc, glomeres reperti sunt.

Robur musculorum, doloris absentia, et animus præsens, salutem promittebant; at vero ευφοριαν hanc infidam esse ictus arteria-

tum

rum per ultimos octo vitæ dies obſcuri, fractique indicabant.

Icterus chronicus in ſeniculis, diuturna cardialgia, dolor vel tumor præcordiorum continuus vitium grave, et *organicum* ſyſtematis vel gaſtrici, vel biliferi plerumque notat. Aliarum quoque ſectionum recordor, quæ hoc aſſertum comprobant.

Medicus medicinam his faciens et famæ ſuæ, et ægris conſulet, ſi a *potentiori ſolvente* remedio caverit; id enim incautius datum noxios, brevique funeſtos motus concitat, mortemque, ſerius alias occupantem, ni intempeſtive ſedula medicatio acceſſiſſet, accelerat. Victus blandus, et decocta radicis graminis, ac taraxaci tutius præſcribuntur.

SECTIO UNDECIMA.

Vidua 74 annorum militis officialis quondam uxor, a multis jam annis ſaniſſima, corpore ευσαρκῳ, ευχρως, cum more conſueto alacris eſſet, et veſperi paulo lautius cœnaret, hauſto inter cœnandum meraciori, et generoſiori vino, ac alias conſueverat, die 12ma auguſti cubitum ſaniſſima conceſſit. Mane cum conſueto tempore ad gentaculum ſumendum non compareret, a domeſticis in lecto aphonos.

nos, et toto latere dextro paralytica reperitur. Hesiernæ cœnæ reliquiæ vomitu per noctem procul dubio rejectæ, et lectum, et penes eundem pavimentum conspurcabant.

Medicus accersitus venam secuit in pede sinistro, et tria vesicantia applicuit.

Die 14ta circa noctem ad Nosocomium defertur, cum non haberet, qui sumptus ferret, atque ipsa penuria pressa iisdem ferendis impar esset. Adplicatis iis, quæ convenire visa sunt, cum nec domi, nec in Nosocomio ulla mentis præsentis indicia daret, aut saltem pauca, et per intervalla solummodo, nocte diem 16tam excipiente moritur.

Cadaver aliquot a morte horis sectum exhibuit intra meninges in utroque latere serum multum. Meninx pia solito durior, crassiorque membranam aponeuroticam æmulabatur. Vasa ejusdem meningis in latere sinistro multo ampliora, ac in altero latere, et admodum infarcta plurimo sanguine turgebant. In ventriculis pauxillum seri continebatur.

Cerebri substantia mollior solito apparebat: arteriæ carotides, ubi cranium subeunt, osseæ ex toto reperiebantur, talesque fuere, quousque illas intra canalem osseum persequi ob penuriam temporis licuit. Rami carotidum

magnam

magnam partem offei, ita tamen, ut portionem offeam alternatim exciperet alia naturalis. Arteriæ in latere cerebri finiftro longiori tractu offeæ erant, quam eæ lateris oppofiti. Quidam ramuli folum lamellas offeas exhibebant.

Sinus falciformis, qua is vertici capitis opponitur, officulum tribus lineis craffum, quatuor latum, et fere pollicem longum, ea parte continebat, qua falx proxime corpus callofum refpicit.

Siniftra carotis in fuo intra cranium introitu amplior multo, pluribus, ac amplioribus donata ramis erat, quam focia lateris dextri.

Vertebrales arteriæ idem omnino vitium exhibuere, atque ita primitus comparatæ videbantur, ut finiftra vertebralis capacior multo effet, et in plures ramulos æque latiores difpefceretur, quam vertebralis dextra.

Cor, et ejus valvulæ juxta morem confuetum fuere. Arcus aortæ folito amplior, et arteria pulmonalis in fuperficie fua interna granulis afperis, offeisque hinc inde obfidebantur. Aorta defcendens usque ad locum, ubi in iliacas dividitur, lamellas offeas exhibuit fat magnas, et quibus hinc inde vix una tertia pars defuit, quin integrum circulum complerent. Iliacæ utriusque initium tubulum offeum

osseum longitudine fere dimidii pollicis referebat.

Alia aut non fuere quæsita, aut juxta naturam se habuere.

En causam apoplexiæ in latere cerebri sinistro maxime repertam, et latus oppositum corporis paralyticum.

Originaria prædispositio aderat in inæquali arteriarum utriusque lateris capacitate. Id etiam præter consuetum morem fuit, quod vasa sinistri lateris præ vasis lateris alterius ampliora fuerint, cum alias plerumque contrarium obtineat.

Apoplexiæ causa prædisponens vasorum videlicet et major capacitas, et ossescentia emendari non poterat.

Ex vomitu ab hesterna ingurgitatione orto, et cerebro dicta ratione prædisposito apoplexia facile explicatur.

Periculosus plane vomitus in senibus est, et quidquid sanguinem validius versus caput urget, prandium lautum, vinum meracius, fæx dura, sternutatio, opium etc.

Neque id ordinarium est, cerebrum fuisse *solito flaccidius*, etsi vetula fuerit, et arteriæ ossescerent.

Ad

Ad ſeroſas apoplexias hanc, de qua loquimur, pertinere non rebamur, etſi multum ſeri intra meninges in utroque latere contineretur. Reſtitante enim, congeſtoque intra calvariam ſanguine tenuiorem partem, ſerum nempe, per lateralia vascula vi transprimi, percolarique neceſſum fuerat. Attamen productam *a ſanguine* apoplexiam *ſerum extravaſatum* auxerat.

In apoplecticorum ſecto cerebro frequenter leguntur *vaſa cerebri ſanguine turgida et ſerum multum effuſum.* Hujus generis apoplexiæ plerumque *ſeroſæ* audiunt: verius *ſanguineæ* appellarentur; accumulatus enim intra caput ſanguis, et ſeri effuſi, et apoplexiæ cauſa eſt: ſerum ipſum effuſum *ad concauſas pertinet ſerius accedentes, quæve morbum ipſum non produxere, attamen productum augent.*

Discrimen non intra ſola vocabula conſiſtit; medendi enim methodus alia eſt, ſi *ſeroſa* apoplexia fuerit, atque alia, ſi *ſanguinea.* Porro diverſitas utriusque methodi tanta eſt, ut, ſi alteram pro altera adhibeas, nil agas indifferens, quodve ſi non proſit, non noceat, ſed ægrum data opera jugules.

Morgagnius apoplexiam, *ubi vaſa encephali ſanguine turgentia, et ſerum intra meninges effuſum deprehenderat,* inter *ſeroſas* retulit.

Verum-

Verumtamen errorem practicum prudens cavit, dum *in quibusdam apoplexiis ſeroſis* neceſſitatem venæ ſectionis ſtabilivit, ibi videlicet, *ubi ſanguis vaſa diſtendit, et turgentia vaſorum cum aqua conjicitur.*

Refert idem cl. auctor, eſſe quosdam, qui aquam nunquam apoplexiæ *cauſam* arbitrentur, ſed *effectum* cauſæ apoplecticæ, ſanguinis nempe in cerebro, et vaſis circa cerebrum reſtitantis; ſed addit, id quidem plerumque ita ſe habere, tamen non ſemper.

Vere et originarie ſeroſas apoplexias dari certo conſtat: ibi venæ ſectio occidit. Succi pravi, et diuturna cacochyma diatheſis præcedens: ſenectus, non cruda illa, vegetaque, quæ actionum integritate ipſam perſæpe juventutem ſuperat, ſed fracta, et imbecilla: acidulæ a debilibus, ſeniculis largius, et inconſulto potæ: ſanata crurum antiqua ulcera, quæ ſerum copioſum fundere diu conſueverant: humida, frigidaque tempeſtas: corpus catarrhoſum longo ante apoplexiam tempore ſigna ſuppeditant, quibus adjutus ſeroſam apoplexiam a ſanguinea non difficulter dignoſcas.

SECTIO DUODECIMA.

Juvencula 26 annorum die 28va augusti ad Nosocomium deferebatur. A multo jam tempore sana fuit, et menstruis stata periodo redeuntibus usa, quorum reditum proxime exspectabat. Die 21ma augusti prægressa artuum lassitudine friguit, caluitque per intervalla, et capite doluit. Eadem die facta venæ sectio est: die altera purgans a chirurgo datum alvum diutius fluentem reddidit. Die sequenti denuo vena secta est, et emeticum exhibitum, unde multa mucosa biliosaque vomuit, continuata diarrhœa.

Cum ad nos veniret, querebatur alternos horrores, caloresque: os amarum, mucosumque fuit: lingua glabra, prærubra, præcalida: pulsus debilis, admodum celer: petechiæ lenticulares coloris obsolete rubri prostabant.

Indicatio a vacillantibus vitæ viribus desumpta est, dataque ea sunt, quæ imminentem compagis dissolutionem præpedirent, cortex peruvianus, camphora etc. aliaque, quæ morbo convenire arbitrabamur. Verum indocilem prorsus, immorigeramque nacti ægram et operam, et medicamenta perdidimus. Remedia enim aut non assumpsit, aut sumpta in faciem custodum exspuit, mentis semper compos,

et

et eorum, quæ faceret, probe confcia: hinc factum eft, ut toto morbi tempore potior medicamentorum pars peffumiret.

Interea pulfus frequentiores, debilioresque fieri, lingua afperari, ficcari, ut affæ potius carnis frufium referret: ardor circa præcordia, et in abdomine, qui attactum non ferebat, fentiri: tandem tuffi validiffima, ficca, vefperi præcipue vexari, noctu demum fubdelirare, etfi morbo multum jam progreffo, et fubinde tantum id fieret, ac adftantes, fi quis ipfam alloqueretur, probe nofceret. Fæces nunquam in lectum mifit, fui, fuarumque neceffitatum nunquam penitus oblita. Cæterum rubor mufculorum ita viguit ad mortem usque, ut ad alvum ponendam ad ultimum usque vitæ tempus vel fola vel unica cuftode adjuta facile furgeret.

Die 23tia feptembris, cum per tres ultimos dies ftupenda pulfuum frequentia, et exilitas effet, moritur.

Cadaver apertum exhibuit omentum corruptum, fphacelatumque magna ex parte: inteftina vero hinc inde partim inflammata, partim vero gangrænofa. Ventriculi interior membranam præcipue verfus pylorum maculis rubris tenticularibus totidem petechias referentibus,

bus, diſtinguebatur, et hinc inde leviter livebat. Veſicula fellea bile multa, quam ex aſpectu laudabilem diceres, turgebat. Glandulæ meſenterii ſolito majores erant, et grumos ſanguinis referebant. Uterus antrorſum verſus oſſa pubis, et ſiniſtrorſum ita inclinabatur, ut cervix ejusdem cum vagina in angulum acutum coiret, et uteri osculum latus dextrum ac retrorſum reſpiceret: ligamentum latum lateris ſiniſtri multo brevius dextro fuit: interna uteri facies lineolas rubras, punctulaque rubra non exſtantia referebat.

Pulmones ſaniſſimos, nullaque in iisdem tuſſis validiſſimæ morbo multum jam provecto vexantis veſtigia reperimus.

Febrim vel continuam, vel remittentem, quam cruda, et *biliformis* materies præcordiis inſidens producit, *bilioſas* alii, alii *putridas* appellitant. *Eandem hanc febrim*, ſi morbi materies altius infixa, et tenacior ſit, ac magna ex parte in ſanguinem traducta, ad nobiliora viſcera deponatur, et gravia hoc ipſo ſymptomata producat, *malignam* nominabimus, quæ varias alias febres *petechialem*, *petechizantem*, *miliarem*, *ſcarlatinam*, *febrim carcerum*, *noſocomiorum*, *caſtrenſem* etc. ſub ſe quaſi totidem ejusdem febris differentias accidentales continet.

Alia

Alia nominum vis, et poteſtas in denominandis febribus apud veteres fuit. Quas nos modo *inflammatorias* dicimus, illi *bilioſas* appellabant ob cruſtam ſanguinis phlogiſticam, et flavescentem, quam ii *bilem*, *ſanguinem bilioſum*, *pituitoſum*, *ωμον αιμα* nominarunt. Ballonius omnes ferme pleuritides *bilioſas* vocat, eas videlicet, quæ nobis *inflammatoriæ* ſunt. Ipſe Hippocrates L. de locis in homine nomine *bilis* pleuritidem notat. *Pleuritis bilioſa* nobis toto genere diverſus morbus eſt.

Qui veterum libris uti cupit, eorum phraſeologiam, et vigentes quavis ætate opiniones, modosque loquendi, quin peculiarem cujuslibet ſcriptoris medici philoſophandi rationem noſſe debet, ni in graves errores abduci velit. Iisdem enim perſæpe vocabulis cum veteribus utimur, ſed quæ alias nobis ideas quam illis exprimunt. Sic cum Galenus in comment. ad aphor. 23. L. 1. in febribus *bilioſis* venæ ſectionem etiam ad lipothymiam usque præcipit, e contrario vero Arabes ſanguinis miſſionem in morbis iisdem reformidant, manifeſto conſtat, non eandem et Arabibus et Galeno bilioſi morbi notionem fuiſſe: et hunc, et illos verum dixiſſe, ſi Galenum de *inflammatoriis* loquentem, quas is *bilioſas*

dixit,

dixit, Arabes vero de *biliosis* nobiscum sentientes accipiamus.

Venæ sectionem in morbis putridis, gastricisque intempestive vel ab ipsomet ægro, vel ab aliis male consulentibus, antequam ad nos venirent, institutam sæpius lugebamus. Dolenda plebeculæ sors est, quæ, ut primum morbo corripitur, plerumque a medicastris cum pecuniarum, et ipsius nonnunquam carissimæ vitæ dispendio opem petit, etsi tot asyla pauperibus pateant, ubi omne auxiliorum genus gratis porrigitur.

Nescio, an morbi ipsi, qui in populum sæviunt, an vero ii, qui artem, quam non addidicere, illotis manibus tractant, numerosiores strages edant.

Præpositorum nostrorum sagaci providentiæ debemus, quod hæc populi pestis indies mitius affligat, et a sacris Aesculapii profani, quantum fieri potest, arceantur.

Emesin cum emolumento in ejusmodi febribus moveri per innumeras observationes constat. Id auxilii medicastri raro negligunt, at nullo sano consilio, nullis observationibus ducti quadratis rotunda miscent, ac purgationes, emeses, venæ sectiones, intra quæ ipsorum tota scientia consistit, nulla habita tem-

poris,

poris, sexus, morbive ratione instituunt, repetunt, quemadmodum cœco impetui, et vanæ ipsorum empiriæ libuerit.

Lingua *glabra*, *prærubra*, *præcalida*, aut *inæqualis* ob papillas ejusdem magis elevatas, tumefactasque, etsi cæteroquin humida sit; aut in medio *sicca*, *asperaque*, quasi lingua bovilla; vel vero *sicca*, *non aspera*, *sed lævis*, multiplici nostra observatione febrim gastricam putridam, eamque difficiliorem curatu, lon gioremque portendit. Quosve hac linguæ diathesi affectos accipimus, præmissis solventibus, emetico vacuamus, ac dein solventibus, sale ammoniaco, juncto persæpe cortice consanamus.

Exhibito primis 24 horis decocto solvente solutionem tartari emetici propinamus. Postea ubi major virium jactura fuerit, vel solum corticem, vel camphoræ maritatum, vel in decocto, vel vero in substantia, ut ajunt, prout ex aliis circumstantiis magis convenire arbitramur, exhibemus. Ipecacuanha apud ejusmodi ægros impar, ut plurimum, tanti mali vindex est.

Linguas albas humidasque, aut virescente materia obductas minus timebamus: his etsi vomitorium antimoniale cum utilitate daba-

tur, nihilominus ipecacuanha per epicrasin data satisfecit.

Purgans vices emetici rarissime subit. Febrim purgans frequentissime incendit, quam emeticum uno quasi ictu jugulat.

Inanis plerumque metus emesin prohibet, eique alvinam purgationem substituit.

Etsi alvus minori in præsentiarum cum molestia moveatur, quam emesis, peracta tamen operatione citius motæ ab emetico turbæ componuntur, quam quas purgans pharmacum concitavit.

In febribus putridis, sive biliosis observatum frequenter est, datis solventibus, motaque emesi, alterutrum ex duobus statum obtinere; vel enim eliminata morbi materie æger insigne omnium symptomatum, cephalalgiæ, temulentiæque præcipue, ac cartialgiæ levamen experitur, ac ferme apyretos est, vel vero rejectis licet copiosis sordibus, caput æque propemodum, ac antea, gravatur: pulsus debiles, exigui, frequentesque perseverant. Quod si prior ægroti conditio obtineat, sufficiet continuatus solventium, salis præcipue ammoniaci usus.

Salem hunc aliis remediis salinis anteferendum ex eo existimo, quod glutinosa, tena-

cia-

biaque potenter incidat, et torpeſcentes ſimul fibras ſtimulet, quo reſtitantes ſaburræ reliquias excutiant.

Verum ſi alter ægroti ſtatus ſit, ubi eliminata licet ingenti materiæ mole, quæ præcordia citra noxam occupare non poterat, levamen evacuationi conveniens non reſpondet, et pulſus molles, humiles, frequentesque ſunt, illico ad corticem peruvianum, camphoram, ſerpentariam virginianam confugere oportet. Hoc rerum ſtatu radicem arnicæ vel ſolam; vel camphoræ junctam una alterave vice perutilem obſervavi.

Fœminæ laxæ imbecilli ventriculo præditæ, chloroticæ, viri debiles, ſanguinis miſſionibus intempeſtive inſtitutis exhauſti, ſi morbo bilioſo teneantur, utut emeſi indigeant, nihilominus raro ſolis ſolventibus, et emetico perſanantur, ſed plerumque in cortice peruviano, et antiſepticis ex claſſe roborantium deſumptis ſalutem inveniunt.

Omnes, qui graviori morbo putrido, ſive maligno laborant, ſi diutius decubuerint, moleſta tuſſi veſpera, noctuque præprimis infeſtante corripiuntur. Hi ſputa aut nulla, aut ſpumoſa reddunt, aut, ut in non paucis eſt obſervare, *puriformia*. Dolorem in thorace nul-

lum, nisi si diutius, et validius tussitent, nullam inter spirandum difficultatem queruntur: at scrobiculum dolet, indeque si attentius observes, irritamentum ad fauces, gutturve et demum ad thoracem prodit. Hinc tussis hæc, si genesin spectes, a gastrico systemate ordiatur, et illæsis pulmonibus fit, nisi forte et hi a sæpius repetita ac validiori succussione, tussique diuturna proprium quoque vitium traxerint, et humores spissi illuc allecti decubuerint.

Tussis hæc *stomachica* reconvalescentibus diu non raro molesta roborantibus, stomachicis, polygala, et lichene islandico tollitur.

De hac tussi illa Ballonii valent dum ait: *in validis tussibus, præsertim cum inanes sunt, dolorem audivimus tantum in ventriculo natum, ut necessario opitulandum ipsi ventriculo fuerit Quemadmodum difficultas respirationis facit, ut vi sympathiæ dolores in partibus ventris inferioribus oriantur, sic difficultas aliqua spirandi oritur ob læsionem, doloremque partium interne contentarum, et tunc est opitulandum partibus ventris inferioris, relicto thorace, et partibus ejus. Causa sæpe latet in hypochondriis.*

Tussis stomachica apud alios ægros nullo alio morbo laborantes frequenter occurrit. Res est subinde difficilioris indaginis, ut *op-*

pressio-

pressionem pectoris, ardorem in thorace, tussim a pastu præcipue affligentem, sputaque puriformia, quod horum causam, genesinque concernit, probe dignoscas. Uti enim hæcce symptomata pectoris originarie affecti esse possunt, sic in hominibus laxis, debili ventriculo donatis, et male digerentibus, in sedentariis, fœminis, pueris etc. frequentius a præcordiis, et ralaxato systematis gastrici tono nascuntur.

Profuere aliquoties purgantia lenia, rhabarbarina, salina, et continuatus postmodum amaricantium polygalæ, lichenis islandici etc. usus.

Quod si curdus apparatus ventriculum gravet, et irritationem ad pulmones propagando, eosdem continuata, validaque tussi concutiat, ut sputa cruenta ruptis pulmonum vasculis appareant, ipecacuanha instar miraculi aliquoties profuit. Sed ea de re alibi erit distinctius differendi opportuna occasio.

Uteri obliquus in hac fœmina situs ea nobis in memoriam reduxit, quæ apud Hippocratem de *uteris transmodis, de utero in lumbis incumbente, ore uteri complicato, uteris sursum progressis, ad vesicæ stomachum, ad lumbos, ad coxas conversis, in inguina, et urinæ meatus incum-*

cumbentibus, ad ſiniſtram partem et coxam inclinatis, uteris commotis, et aliquo allapſis, ad ſedem converſis, et ſeceſſum ſecedere prohibentibus, uteris circumverſis ad dextram partem, puerperii purgamentis non fientibus, uteris obtortis, foras egreſſis, dependentibus etc. diverſis in locis conſignata leguntur.

Hæc de vera uteri aliter, ac in ſtatu naturali ſolet, locati poſitione accipienda omnino eſſe, et hæcce noſtra diſſectio, et aliorum, atque haud infrequens Morgagnii obſervatio probat. Etſi, quæ divus medicinæ parens de uteris ad cor, atque ad caput progreſſis, et ſtrangulantibus etc. habet, ad ſpasmos ex hypogaſtrio oriundos, aut ibi loci ſe primum exerentes, qui et alias corporis partes in conſenſum trahunt, et mutatum uteri ſitum mentiuntur, pertinere, clarum ſit.

In Morgagnii epiſtola anatomico-medica XLVIII. latorum uteri vinculorum laxiati tribuitur, quod is antrorſum concidat: eorundem vero, vel et utrorumque nimia ex alterutro latere aut brevitas, aut laxitas uterorum obliquitatem facit, undecunque hanc vinculorum inæqualitatem ſive a nativa conſtitutione, ſive ab adventitio primum alicujus ligamenti vitio, ſive etiam a gibbo, qui ſpinam dorſi, cum

eaque

eaque partes nexas, vicinasque ad obliquum detorquet situm, derivare libuerit.

Ne vero has de obliquo utero observationes usu carere practico, atque inanes quis arbitretur, idem cl. vir, et frequenter in partu perrumpi uterum ob obliquum infantis positum, et hunc ipsum ob ipsius uteri sæpius, ac vulgo creditur, evenientem obliquitatem fieri, ex aliorum quoque, præter suam, experientia docet.

SECTIO DECIMA TERTIA.

Pistor annos viginti tres natus initio augusti cerevisiam, vinumque promiscue, ac affatim hausit, cum die festo, ut hoc hominum genus solet, genio una cum sodalibus liberius indulgeret. Altero mox die alvo cita, torminibus, ac tenesmo corribitur. Primis morbi diebus vigesies per diem dejecit; at exactis duabus septimanis, cum circa medium augusti nos accederet, sexies intra nychthemeron aquosa purgabatur, quibus quædam quasi albæ laciniæ, aut minutula quasi pastæ farinaceæ frustula innatabant: nullus amplius in abdomine dolor, tenesmus nullus. Os amarum, lingua albescens, pulsus humilis, non febrilis. Data est radix ipecacuanhæ per epicrasin: non

non vomuit, verum alvus frequentiſſima facta eſt, et vires minuebantur. Exhibebatur pulvis ex myrobalanis, ſucco catechu, et opio, unde alvus compreſſa quidem eſt, at circa 24^{tam} auguſti ſine voce, facie hipocratica, et artubus frigidis, pulſu frequentiſſimo, debiliſſimo, tremuloque quaſi jamjam moriturus jacet. Veſicantia, acres ſinabismi, camphora radici arnicæ mixta tenuem vitam reſuſcitarunt.

7ma ſeptembris deglutitio difficilis, vox rauca, tuſſis dein major indies ægrum exercere inceperant. Nil vitioſi in faucibus conſpiciebatur, præterquam leves hinc inde rubores absque tumore.

Hisce remediis etſi morti præſenti ereptus videretur, nihilominus circa nonum ſeptembris, cum reliquam ſanationem iisdem perfici poſſe deſperabamus, ad corticem juncta ſimul camphora acceſſimus.

Excoriari ad os ſacrum, et trochanterem utrumque, ſumma licet adhibita diligentia, cepit. Tuſſi primum ſicca, clamoſa, ſonora, quaſi ex cavo tuſſitaret, ad veſperam, noctuve vexari; demum et ſputa copioſa *puriformia* rejici. Macies indies major. Pulſus repentes, obſcuri, naturalibus celeriores: decubitus in latus dextrum impoſſibilis; hypochandrii ſiniſtri

dolo-

dolores punctorii crebri: noctu nonnunquam copiofus, et fœtidus fudor: horror validus, et offa concutiens aliquoties acceffit. Alvus naturalis.

Die 28va feptembris in auxilium præter corticem et camphoram polygalam, et lichenem islandicum vocabamus. Sputa fubfequentibus diebus minuebantur; vox paulo melior: at ab aliquod jam diebus fœtor peculiaris, qui absque fenfu incipientis deliquii ab adftantibus ferri diutius non poterat. Reliqua fymptomata perftitere.

Die 25ta feptembris a meridie pulfus magis humiles, admodum exigui, et frequentiffimi: dolor per aliquot momenta immanis in hypochondrio finiftro: ejulatus: animus præfens, et die fequenti mors.

Latus thoracis finiftrum lividum in cadavere, lividi, nigrescentesque illius lateris mufculi fuere. Apertum finiftri thoracis cavum duodecim propemodum libras feri turbidi, virescentis, fœtidiffimique continebat. Pulmonis externam faciem, pleuram, pericardium, diaphragma, qua parte fero hoc contegebantur, membrana albescens quafi ex pafta farinacea confecta obveftiit. In pericardio libra ejusdem feri, minus tamen turbidi,

et

et absque ejusmodi pseudo-membrana inveniebatur.

Pulmo illius cavi ita compressus, et in exiguum spatium redactus erat, ut a sua functione diutius jam vacasse visus fuerit, etsi dissectus nil vitiosi monstraret. Cavum thoracis dextrum pulmo sanissimus replevit.

Secto abdomine omentum convolutum, ut intestina non obduceret, exiguum, et putridum reperiebatur. Intestina lividissima, ac ferme nigra fuere, excepto intestino recto, si colorem spectes, sano. Ad initium intestini ilei præternaturalis coarctatio, futuri fors morbi ilei rudimentum. Fæces consistentes per totum intestinum ileum, et vera stercora. Colon per plures prius anfractus in pelvi sitos circumductum tandem inde ascendens in rectum abiverat. Ventriculus externa facie sanus, interna lividus.

Refecto cranio aqua sub arachnoidea contenta gelatinam mentiebatur: reliqua sanorum instar se habuere.

Pistores morbis acutis correpti præ aliis multo facilius sæpiusque perire, tum meis, cum et aliorum, qui per aliquot jam annos ægris in Nosocomio adstitere, observationibus comprobatur. Morosi ut plurimum sunt,

tardi,

tardi, ſtupidi, ſermonis pauci, aſpectu torvo, facie pallida, ejusque coloris, quem græci *χλωρου* dixere. Morbis malignis maxime ſubjacent, ex quibus raro convaleſcunt.

Horum ratio a vivendi, genere, et opificio repetenda eſt. Frequenter, et valide incaleſcunt, æſtuantque. Igne, motuque corporis percalefacti ſubito refrigerantur potu largo, et frigido, atque inſuper ob id, quod rigente etiam gelu ex hypocauſtis ſe foras proripiunt nudi, et non niſi linteo pudenda tecti.

Tuſſis valida, ſonora ad veſperas, et noctu aucta facile explicatur. Sed unde ſputa copioſa, *puriformia* pulmonibus integris? unde ſeri tanta collectio? an ea ante præſentem morbum adfuerat, an eodem inchoante, cum pridie vino, et cereviſia, corpore fors æſtuante, ſe ingurgitaſſet, primum nata? an, cum circa 24. auguſti evacuationibus prægreſſis exhauſtus, micante pulſu tenuiſſimo, et extremis frigidis jamjam moriturus videretur, extrema vascula relaxata ſerum dimiſere, poſthac non amplius reſorbendum, idque in ſiniſtro thoracis cavo potius, quam alibi, ob præexiſtentem fortaſſe pulmonis illius lateries quandam debilitatem?

Colon

Colon ſolito longius, et per gyros, antequam in rectum terminetur, circumductum, fæcum in anfractibus coacervatarum exitum morari neceſſum eſt. Hinc naſci aliquando fors hernia, ad quam inteſtino ita ſe habente prædiſponebatur, a *prolabente colo* potuiſſet, quam *raram* auctores dicunt.

Vomitus ſtercoreus etiam illæſa Tulpii valvula, uti per aliorum quoque obſervationes conſtat, fieri poteſt.

SECTIO DECIMA QUARTA

Sartor 34 annos natus a duodecim propemodum annis ad ſcrobiculum per intervalla dolet, ſanus cæteroquin. Veſperi cubitum concedens horruit, æſtuavitque: mane ſequentis diei dedolatus, æſtuans, difficili reſpiratione, tuſſi, et dolore punctorio utriusque lateris in thorace correptus jacet. Difficilis in utrumque latus decubitus.

Terna venæ ſectio dolorem pungentem minuit: at major poſtmodum pectoris oppreſſio orta.

Die morbi octavo ad nos delatus pulſum frequentem, non durum exhibuit. Calor ad attactum magnus: reſpiratio laborioſa, frequens: tuſſis moderata: ſputa pauca, aquoſa,

mu-

mucosa: lingua humida, modice albescens: mens constans: alvus liquida, septies octiesve per 24 horas sponte mota. Factis compluribus per intervalla venæ sectionibus sanguis semper crusta phlogistica, contracta, margine fimbriato contectus. Levamen a venæ sectionibus nullum omnino, si respirationem spectes, minor tamen utrinque punctorius dolor.

Die totius morbi 17mo. ad finem vergente, cum se vesperi mox suffocandum ob brevissimum, difficillimumque spiritum diceret, denuo sanguis, isque ultima vice detractus est, æque phlogisticus ac antea. Inde levamen exiguum, donec malorum omnium solamen post mediam noctem mors afferret.

Secto cadavare pulmo uterque ita inflammatus deprehendebatur, ut exiguæ solum ejusdem portiones sternum versus a phlogosi immunes essent: sinister, qua is claviculam respicit, exiguis tuberculis ciceris magnitudine intra spatium exiguum interstinguebatur, duris, et nigricantibus. Pulmones ambo arctis nexibus ad pleuram ligabantur, excepta ea eorundem portione, quæ anteriora thoracis spectat, quamve ab inflammatione liberam esse diximus. Firmissima adhæsio, et cultro, nisi

nisi alterutrum lædatur, haud dividenda pulmones diaphragmati utrinque junxit.

Pleura inflammatione caruit. Omentum convolutum in funis speciem intestina non obtegebat, et explicatum perexiguum fuit. Colon ex latere dextro adscendens sub hepate contra se ipsum replicabatur, et flexum fecerat mirum quantum expansum, ac *timpaniticum*; at transversa coli pars cum portione ejus per latus sinistrum descendente angulum rectum, quin tamen contra se ipsum retorqueretur, in regione lienis formabat: utraque instestini coli portio, et quæ ventriculo subtendebatur, quæve per sinistrum decurrebat latus, angusta, contractaque funiculi non crassi speciem referebant Curvatura *sigmoidea* nuncupata denuo justo amplior, et tractu semi-alterum pedem æquante vere *tympanitica* fuit. Ventriculi interna superficies colore plumbeo fœdabatur, versus pylorum maculis, et punctis rubris distincta. Vasa vero ventriculi multo ambliora solito, et, ubi in ramos dispescebantur, varicosa sanguinem multum, nigrumque continebant.

Gravissima ea thoracis inflammatio est, quæ utrumque pulmonem, eumque ferme integrum corripit: priusquam enim noto quodam,

dam, atque omnibus aliis inflammationibus consueto exitu terminetur, *suffocando* occidit, cum auctum visceris volumen intra angustiorem thoracem conclusum spiritum elidat. Sed et totius oceani sanguinei fluxum, et refluxum *sistendo* vitam adimit, cum e contrario, ubi alteruter solum pulmo laborat, sanus alter ægrotantis vices subit.

Quod si quid auxilii contra diram hancce totius pulmonis inflammationem suppeditare ars possit, id erit solummodo sub exordium morbi gravissimi, si sanguinis subita, largave evacuatio ex vena lato vulnere pertusa instituatur, antequam fixa penitus phlogoseos sedes sit. Alterum post hæc subsidium cruenta scarificatio habet, non ubique instituta, sed in dorso, et inter scapulas facta, cujus rei ratio ex nexu vicino affecti visceris patet. Sed et hic meminisse oportet, quod morbo jam adulto, vigenteque omnis medicina plerumque sera sit.

Sartores quam plurimos vidimus pulmonum morbis præ aliis laborantes. Cum enim corpore antrorsum incurvato, inclinatoque capite continuo ferme sedeant, necesse est, sanguinem per corpus inæqualiter dispensari, eumque in pulmonibus plus æquo accumulari,

tum

tum quod compreſſa ob ſitum corporis abdominis viſcera minus ſanguinis admittant, hinc ad ſuperiora major humorum copia urgeatur, cum etiam, quod ob exiguas, quas ſedentarii hi homines faciunt, inſpirationes aggeſtus in pulmonibus ſanguis non æque prompte, ac oportet, promoveatur. Plethora hinc *topica* naſcitur, pulmonum videlicet, multaque alia incommoda ab hac origine fieri conſueta.

Præterea cum hocce hominum genus, præterquam quod ſedentariam agant vitam, nullos inter ſedendum labores peragant, qui exercendis muſculis, firmandoque corpori pares ſint, eos laxos, molles, et carnium eſſe effœminatarum oportet.

At vero pulmo et imbecillus, laxusque, et multo ſanguine turgidus, ſi aërem frigidum forte incautius admiſerit, univerſalem, lethalemque ut plurimum inflammationem ſuſcipit. Sed etiam ſanguinis ſputum, tum in ſartoribus cum aliis quoque, qui veſtibus ſupra abdomen arctius conſtrictis, preſſoque idcirco abdomine multum ſedent, et ſcriptitando occupantur, frequenter occurrit, chronicum plerumque, et απυρετον, quove ad ſeram usque ſenectutem nonnunquam conflictantur. Huc pertinere illa hæmoptöes ſpecies videtur, quam

quam Hippocrates L. 2. prorrh. *periculi expertem* dicit.

Hanc hæmoptöes ſpeciem haud ſatis exacte a recentioribus deſcriptam, utut frequentiorem, ac vulgo æſtimatur, Hippocrati nihilominus cognitam fuiſſe, depictamque ab eo, ex L. 1. de morbis videmus, ubi venarum *varicoſam dilatationem* in pulmonibus adſtruit, quam is *σπαδωνα* appellat, quod venæ pulmonum ob copiam inundantis ſanguinis diſtrahantur, et varices, *κιρσοι*, producantur.

En ipſa Hippocratis verba, rem egregie, ut ubique ſolet, et paucis exprimentia: *ſi vena quidem non omnino rupta fuerit, ſed ea præcipue velut varix diſtenditur, quod etiam confeſtim quidem, ubi factum fuerit, dolorem quemdam tenuem, et tuſſim ſiccam exhibet, ſi vero diutius traxerit, et neglecta fuerit, primum quidem paucum, et ſubatrum ſanguinem transmittit, mox etiam copioſiorem, et maxime ſincerum, deinde pus. His confert, ſi circa exordia curandos ſuſceperis, ut manuum venæ relaxentur, et victus ratione utatur, ex quo ſicciſſimus, et maxime exſanguis evadat.*

Pulſus arteriarum in noſtro homine *non duros*, et progrediente morbo molliores continuo deprehendimus.

Flexus coli hepaticus, quem tympaniticum vidimus, multarum in ſedentariis moleſtiarum fons, et origo eſt, apud illos maxime, qui gulæ liberius, ſimulque otio indulgent. Flatus ibi loci concluſi, a paſtu præcipue, et turgente ventriculo, a longa ſeſſione, anxios, moroſos, capite gravatos, præcordiis dolentes faciunt, quos medici viſceribus infarctis, hepate præprimis obſtructo laborare perperam ſubinde arbitrantur, et ob eam rationem diuturnæ medicationi ſubjiciunt, donec, quam reſtituere ſatagunt, ſanitatem, penitus labefactent. Frugale prandium, matutina abdominis frictio, motus, et uſus frigidæ hypochondriacos noſtros epulones felicius ſanaret, quam quæcunque ſolvente, roborante, nervinoque, ac carminante ſcopo pharmacopœa ſuppeditat.

Vaſa ventriculi dilatata, et ferme varicoſa ea nobis in memoriam revocant, quæ cl. Joan. Kœmpf de infarctu vaſorum ventriculi peculiari, et lectu digniſſima diſſertatione, et poſt eum vere egregius Tiſſotus in ea, quam clar. Zimmermanno inſcripſit, epiſtola de *morbo nigro* ſcripſere. Multa ſeſſio, corporis inclinati ſitus, et impeditior idcirco per gaſtricum ſyſtema ſanguinis circuitus facilem cardialgiæ illius, quam æger a duode-

decim fere annis querebatur, explicationem ſubminiſtrat.

Ruptus ſucceſſu temporis fortaſſe varix *morbum nigrum* Hippocratis, ſeu *atrambilem* exhibuiſſet.

SECTIO DECIMA QUINTA.

Muſicus annorum 32 die 8va octobris ad nos defertur, delirus, pulſibus celerrimis, et exiguis, et, digito vel leviſſime appreſſo, evaneſcentibus. Per eos, qui ægrum huc detulere, id ſolummodo reſcitum eſt, hominem ab integro menſe domi decumbere, uſumque eſſe chirurgi cujusdam opera, qui dolenti teſticulo medebatur. Cum genitalia examinarentur, deprehenſum eſt præputium calloſum, et glandi firmiter ita circumcirca nexum, ut nec retro glandem penitus, neque ex integro antrorſum trahi potuerit, et glans ſemidenudata proſpiceret. Nulla cæteroquin ullibi exulceratio viſa eſt. Siniſter teſticulus aliquantum major dextro apparebat. Orificium urethræ ita arctum, ut cereis noſtris aditus præcluderetur.

Indicatio vitalis urgebat, et, quidquid cauſarum, vitiique ſubeſſe poterat, quod nos latebat, id nihilominus in propatulo erat, tenuiſſime micantem vitæ ſcintillam omni ſtimu-

 lan-

antium, cardiacorumque apparatu, quaſi affuſo oleo animandam eſſe, priusquam ex toto extinguatur. Veſicantia, ſinapismi, infuſum radicum ſerpentariæ, virginianæ, et contrajervæ cum larga camphoræ doſi pleniores, magisque vividos arteriarum ictus effecere, mensque poſt biduum ad exiguum tempus rediit, ut diceret, ſe ob plures gonorrhœas ab octennio difficulter, et filo tenuiſſimo lotium miſiſſe. Plura narrare volentem delirium denuo ſuperveniens prohibuit.

Hoc tempore, quo apud nos fuerat, urinam perpaucam miſit, et difficillime. Tandem tenuiori cathetere impoſito lotium prærubrum, et ſanguine tinctum evocabatur. Die 12ma octobris ad finem vergente moritur.

Diſſecta urethra inſignem circa frænulum coarctationem monſtravit, quæ difficilem in vivente catheteris applicationem fecerat, cum ſuperato hoc anguſtiori urethræ principio nullum amplius nec cereus immiſſus, nec catheter obſtaculum in reliquo ad veſicam itinere offenderet. Sana per reliquum urethræ tractum omnia: nulla cicatrix, nullæque excreſcentiæ, aut alia læſarum quondam partium veſtigia. Sana ſeminalis caruncula, niſi quod utrumque ductuum ejaculatorium orificium

ſo-

solito magis ampliatum hiaret, et sinistrum compressa prostata pus funderet. Ex eadem glandula digitis leviter compressa per omnes ejus excretorios ductus, sanos quidem ipsos pus proliciebatur, sectaque exiguos abscessus, lentis quosdam, ciceris alios magnitudine continuit.

Vesicula seminalis sinistra pure plena fuit, ipsa ex membranis duris, crassisque, et hinc inde inflammatis composita. Sana dextra, et liquore seminali turgens. Cum teste sinistro, quam dextro majorem diximus, tunica vaginalis arctissime cohæsit, isque dissectus abscessum, qui nucem juglandem æquans pure bono, crassoque replebatur, in parte a testiculo accessorio aversa exhibuit.

Sanus uterque funiculus spermaticus. Vesica urinaria urinæ sanguinolentæ paucam quantitatem continebat, et maculas amplas profunde rubras, quasi totidem sugillationes, per omnem ferme internam superficiem monstrabat. Renes solito intensius rubebant: intestina tenuia erant inflammata.

Pulmo dexter labis expers, at sinister tuberculis, lentis, cicerisque magnitudine, per omnem ferme substantiam obsidebatur, duris, albis, solidis, quasi ex molliori cartilagine

factis:

factis: reliqua his interjecta pulmonis ſubſtantia admodum friabilis fuit, digitoque contrectanti, et ipſi oculo minus ſana apparebat: pleuræ præterea ubique firmiſſime nectebatur.

Pleura ipſa tota quanta in latere ſiniſtro admodum craſſa fuit, ita, ut maxima ejus craſſities latum pollicem æquaret: ſubſtantia ejus in quibusdum locis molliorem cartilaginem et ſectione, et ipſo aſpectu, tactuve referebat. Aliæ ejusdem pleuræ plagæ albidæ, tenaces, ac tendineæ erant, et variis ſibi invicem impoſitis ſtratis cultri, aut etiam manuum ope ab ſe invicem dividendis comparatæ. Transverſim ſecta pleuræ fruſtula, digitisque compreſſa ſanguinem per minutula vascula, ipſam ejusdem ſubſtantiam frequentiſſime percurrentia, ubique plorabant.

Reſecto cranio laterales ventriculi ſero flaveſcente turgidi inventi ſunt.

SECTIO DECIMA SEXTA.

Fœmina 30 annorum mane inter pauperes ad nos venit, atque, ut in Noſocomium ſuſcipiatur, petiit. Interrogata, quamdiu, et quo morbo laboraret, reſpondit, ſe per octo dies alvo cruenta, torminoſa, citaque, non tamen ſupra modum exercitatam fuiſſe, at flu-

xu hoc ſubſiſtente in quartanam incidiſſe, cujus binos univerſim paroxysmos pertuliſſet. Ab aliquot diebus, ex quo alvus quieſceret, abdomen intumeſcere querebatur. Cum bajuli ſuſceptam ad cubilia ægrorum deportare juberentur, ipſa ſuis confiſa viribus ſola per gradus aſcendit, ſeque exuit: cum in lectum ſe reclinat, repente moritur.

Caput diſſectum, et ſedulo perquiſitum nil vitioſi obtulit.

In cavo thoracis ſingulo libra ſeri flaveſcentis, et pauxillum aquæ ejusdem intra pericardium inventum. Pulmones ſani. Cor ſolito multo majus: par magnitudini parietum craſſities, et proportionatum utriusque ventriculi cavum. Aortæ principium, ut primum ex corde emergit, paucarum linearum tractu oſſeum fere totum fuit. Valvulæ ejusdem craſſæ, partim cartilagineæ fuere, partim vero ejus naturæ, quæ inter os, et cartilaginem ambigit: parum mobiles, claudere, ſive aperire aortam oporteret, et *ſemi-hiantes* fuere.

In abdomine hepar mole ingens, et ſanum per omnia omnem præcordiorum regionem, hypochondrium ſcilicet utrumque, et quod utrique interjacet, occupabat. Siniſter ejus lobus in hypochondrium ſiniſtrum protenſus

ſus lienem et ipſum ſolito triplo majorem, triangularemque loco movit, detruſitque. Ventriculus exiguus prægrandi hepati ſubſternebatur; ipſe vero inteſtinum craſſum mediocriter amplum potius referebat, ita tamen, ut in medio per dimidii fere pollicis tractum conſtringeretur, et duos exiguos ventriculos exhiberet, quorum alter in alterum orificio vix digitum capiente aperiebatur. Color inteſtinorum non ſaniſſimus, ſed qui aut prægreſſam phlogoſin, aut incipientem indicare videbatur: hinc inde inchoans livor notabatur.

Uterus, uti in nubili puella, exiguus, etſi præterito anno idque prima vice peperiſſet. Ovaria ovulis maximam partem non bonis fœta.

Mortem repentinam ab aucto, dum primo ſcalas; et depoſitis dein veſtibus lectum conſcenderet, humorum ad cor allapſu deduximus, qui ab oſſeo aortæ capite, valvulisque ferme ex toto rigidis expediri, promoverique ulterius nequiverant.

Quibus vaſa ſanguifera obrigeſcere incipiunt, ſeniculis, aut quos gravis duravit labor, aut quibus hoc vaſorum vitium peculiare eſt, ictus arteriarum tardi, durique ſunt, non a ſanguinis phlogiſtica denſitate, copiave, ſed

ab

ab aucta tuborum ſanguiferorum rigiditate repetundi. Sanguis imprudentius miſſus vires convellit, et funeſtam brevi debilitatem accerſit. Minuta enim humorum moles in vaſa rigidiora impotentius agit, et ſanguis poſt venæ ſectionem celerius circumducendus fibras arteriarum frequentioribus contractionibus impares offendit. Hinc læſam, quæ inter fluida, ſolidaque intercedit, rationem ars nulla in integrum reſtituit.

At vero, ut ſanguinis detractionem hi difficilius ferunt, ita auctior ejusdem motus, aut copia ſubito nonnunquam letalis fit: hinc proportio vim motricem inter, et pondus apud eos, quorum arteriæ rigidiores evadunt, intra multo arctiores terminos, ac apud alios hujus vitii expertes ſita eſt.

Hæc eo dicta ſunt, ut, ubi prudens oſſeſcentium vaſorum ſuſpicio eſt, quid agendum, omittendumque ſit, et quæ imponere medico nonnunquam poſſint, eumque ad inſtituendam ſanguinis miſſionem hujusmodi ægro funeſtam perducere, clarius eluceſcat.

SECTIO DECIMA SEPTIMA.

Quadraginta annorum vir ex piſtore, quod opificium admodum juvenis addidicit,

per

per 23 annos miles, atque olim inter Boruſſos levis armaturæ equites ſtipendia meritus die 3tia octobris ad Noſocomium venit, ex quo ſequentia audivimus:

A 20 annis, quo tempore, cum acute laboraret, largis venæ ſectionibus inſtitutis intra tres fere ſeptimanas convaluerat, quotannis quater, ut plurimum, ob frequentes narium hæmorrhagias venam ſibi tundi curavit.

Ante ſex annos, cum præter modum palleret, multumque ſalivæ in fauces confluerct, purgans, neſcio cujus ſuaſu, ſumpſit, quo tæniæ portionem longitudine viginti ulnas æquantem abegit. Ternis vicibus eodem medicamento purgante uſus eſt, ita tamen, ut octo ſemper dies ſingulis purgationibus interponeret. Singula vice portio tæniæ expellebatur, ut, ſi totum accipias, quod excrevit, quadraginta ulnas æquet.

Toto millitiæ tempore multoties æſtuante corpore, ut fit, frigidam hauſit, et ad hanc usque diem largiori ſpirituum ardentium potu delectabatur; inde a multis jam annis doloribus laterum pleuriticorum in morem tentabatur, quos aut neglexit, cum ipſum nunquam lecto affigerent, aut celebrata ſubinde ſanguinis miſſione mitigavit.

Ab

Ab octo annis phthificum fe dicebat. Sputabat pauca, mucofa, difficilia, fubinde puriformia. Refpirabat anxie, cum fibilo, tuffi crebra, diu noctuque molefta. A binis menfibus refpiratio magis laboriofa, fibilofa magis: fputa viridia, fœtida, perpauca: carnes evanidæ; tuffis frequentior: defluvium capillorum: virium jactura manifeftior; vomitus per intervalla, mane præcipue, ac jejuno ventriculo, isque inanis, ut plurimum: diarrhœa: dolor ad fcrobilulum. Ab aliquot diebus vefperi crura tument.

Cum, quæ ufui effe videbantur, adplicarentur, increvere nihilominus ennarata fymptomata; deglutitio fieri tandem difficilis: vox rauca vix percipienda. Die octava novembris moritur.

Aperto thorace pulmo dexter ex toto graviffime inflammatus, fi partem non magnam, quæ diaphragma refpicit, excipias, deprehendebatur. Suprema ejusdem pulmonis pars conclufum abfceffum pure tenui repletum continuit. Cavitas vomicæ tota, quæ ovum anferinum facile cepiffet, particulis albidioribus, et quafi membranam mentientibus intus obducebatur. Circa abfceffum inflammatio gravior erat, quam locis a vomica magis remo-

tis.

tis. Haud procul ab hocce abſceſſu aliam exiguam, quæve nucem moſchatam vix caperet, vomicam pure minus tenui, et ex albo vireſcente turgidam vidimus.

Siniſter pulmo diaphragmati per quandam pſeudo-membranam circum circa ita nectebatur, ut in medio inter diaphragma ſcilicet, et pulmonis infimam ſuperficiem aliquid ſeri, quod elabi ob nexum pulmonis cum diaphragmate non poterat, concluderetur.

Idem pulmo arctius hinc inde ad pleuram religabatur, cæterum et ipſe dire inflammatus, præterquam qua parte ſeptum transverſum contigit: is diſſectus unicam, eamque parvam, ut quæ vix nucem avellanam æquaret, vomicam continuit pure non illaudabili plenam. Cæterum tota pulmonis utriusque ſubſtantia tuberculis obſidebatur, quorum ſingula ex granulis compluribus albis, durisque, et lentem æquantibus componebantur. Rami bronchiorum oſſei. Cartilagines aſperam arteriam, ejusque caput conſtituentes ita induruere, ut potius oſſeæ eſſent. Superficies interna trachææ aſpera absque ulcusculis: rima glottidis ampliſſima.

In pericardio aquæ libra inventa eſt.

Diſſe-

Diſſecto abdomine hepar magnum flavo colore totam ejus ſubſtantiam penetrante reperiebatur: veſicula fellea tenaci, multa, nigricante bile turgebat, et, licet fortiter compreſſa, liquorem tamen contentum in inteſtina ob deletam ductus choledochi cavitatem non effudit. Ventriculus exiguus, et inteſtinum referens tunicas ſolito multum craſſiores habuit. Glandulæ meſenterii confertiſſimæ, conſueto multum majores, duræ, et quæ inter eos maximæ erant, materia ſebacea replebantur. Craſſorum inteſtinorum glandulæ ſolito evidentiores apparebant, duræ pariter, quarum non paucæ, quemadmodum multæ quoque in meſenterio, cartilagineam fere duritiem diſſecanti cultro oppoſuere.

Remedia in ulcere pulmonum, nataque inde conſumptione uſitata cum iis comparari merentur, quæ cadaveris hujus ſectio exhibuit.

Sed cum non abſimilem ſectionis hiſtoriam, et quædam ad curam phthiſeos pertinentia ſupra retulerim, curta eorum, quæ hic obſervavimus, narratio ad ſtabilienda ſuperius prolata ſufficiet.

SE-

SECTIO DECIMA OCTAVA.

Vidua 37 annorum 25. Junii ad nos venit. Per quinque menſes menſtruis caruit, quæ ante octo dies redierunt. Ante 11 dies prægreſſa ira frigidam hauſit, unde dedolatio, et gravitas corporis, et præcipue capitis ſtupor, horripilationes, calores, appetitus dejectus. Per plures dies horrores caloribus mixti continuabant.

Pridie quam ad nos veniret, ſumpſit ſal amarum, a quo per hos dies alvus trigeſies ſepties movebatur. Vena ſecta fuit cum levamine quo ad corporis gravitatem. Hucusque ſemper erecto corpore laboravit, et morbum facile tulit. Cephalalgia: ſomnolentia continua: lingua bilioſa: os mucoſum, amarum: ſpasmodica faucium conſtrictio præcedentibus vomendi conatibus, et tuſſi: ſitis multa: calor jam nullus: petechiæ purpureæ hac nocte eruperunt. Pulſus celerior naturali, mollis: reſpiratio non læſa.

Retulit ægra, ſe cuſtodem adſtitiſſe infanti ex petechiis decumbenti, qui modo denuo convaluerit.

Hæc fœmina, cum poſt paucos dies, ex quo ſuſcepta in Noſocomium eſt, petechiæ ſucceſſive evaneſcerent, manſit tamen ſomnolenta,

ta, tarda, de ſanitate ſua plurimum anxia, querula, immorigera, ſæpius ſecum ipſa interdiu, noctuque muſſitans, varia obſtinate appetens, ſano tamen judicio, et memoria firma.

Pulſus, aut naturalis, aut naturali paulo celerior, debilisque: calor præter naturam nullus. Gravitas perpetua capitis ad tempora, auresque præcipue cum tinnitu valido, continuo. Somnus noctu bonus videbatur: interdiu, cum dormire videretur, ſomnum tamen ſe capere negavit. Vires non valde dejectæ, cum et facile ſe converteret, corpusque erigeret, et in lecto ſederet: quin et extra lectum eſſe poterat. Continuam inappetentiam, oris guſtum non amarum, attamen parvum ſemper queſta eſt. Cæterum de nullo aut pectoris incommodo, aut ventriculi, abdominisque dolore unquam querebatur.

Diarrhœam toto fere tempore, quo apud nos decubuit, patiebatur, quam inde ab aſſumpto extra Noſocomium purgante ortam continuo perſtare ajebat. Alvus quacunque ratione comprimeretur, nihilominus denuo fluere cœpit.

Die 13. junii, cum et præcedentibus diebus, eoque ipſo die paulo melius valere exiſtimaretur, etſi toto tempore, quo apud nos

fuit,

fuit, nil detractum ex viribus, quin potius quædam earum acceſſio facta videretur; cumque ejus diei hora tertia pommeridiana et medicamentum propinatum alacriter hauriret, et apte, prompteque reſponderet, ac erecto ſederet corpore, elapſo horæ quadrante, dum in latus ſe convertit, repente moritur.

Cum ipſemet eo die ob adverſam valetudinem domi detinerer, atque idcirco ſectioni, uti alias ſolebam, intereſſe non poſſem, cl. D. Joannes Philippus Ritter Bambergenſis Franco dignus præclaro genitore filius, qui ſuperato multiplici tædio tempus fere omne penes lectos ægrorum in perdiſcendo morborum diverſiſſimorum genio, modoque medendi exegerat, cadaver cum aſſiſtente chirurgo ſecuit, et ſectionis hiſtoriam, ut ſequitur, mihi tradidit.

Collum, dorſum, et humeri livebant: abdomen tactu molle. Margines locorum veſicantibus tentatorum gangrænoſi. Dura mater cranio ſolito firmius adhæſit: vaſa piæ matris multo ſanguine infarcta: ſubſtantia cerebri valde compacta, ejusque medulla pluribus, quam alias, punctis ſanguineis diſtincta. Plexus choroidei ſanguine turgebant. In dextro ventriculo ſuperiori ſolito plus aquæ

con-

continebatur. Apophyfis clinoidea pofterior finiftra erat fcabra. Pulmo finifter folito flaccidior per membranas cum pleura, et diaphragmate undique cohæfit.

Hepar, lien, pancreas in ftatu naturali inveniebantur. Vafa coronaria ventriculi fanguine multo repleta; inteftinum cœcum, colon incipiens: et mefenterium inflammata deprehendebantur. In mefenterio repertum fuit *ulcus cancrofum* cum initio inteftini coli communicans: et in illud materiem amurcofam, pultaceam, fœtidam effundens. Margines concavi renum erant folito ampliores, profundiores, et laxiores: reliqua fecundum naturam fuere.

Quod ad cohæfiones pulmonum ad partes vicinas attinet, quæ nullum in refpirando impedementum fecere, non eft, quod noftram admirationem mereatur, cum id et aliquoties a nobis, et aliis quam frequentiffime fuerit obfervatum. Notatu dignius eft, quod inteftinorum pars quædam inflammata fuerit reperta, quin de dolore abdominis, de febri, caloreque unquam quereretur. Ulcus menfenterii in colon apertum, quodve, qui diffecuit, *cancrofum* dixit, an morbi petechialis effectus, an ex tumore diu antea ibi latente natum fuerit,

minus conſtat. Colluvies putrida in inteſtinis diu collecta, ni et tempeſtive, et apta via eliminetur, febris petechialis et communiſſima cauſa eſt, et inflammatione, abſceſſu, gangræna inteſtinorum præcipue, ſed etiam vicini meſenterii, cerebri, et pulmonum etc. occidit, ſi ea in ſanguinem recepta ad haſce partes decubuerit.

SECTIO DECIMA NONA.

Vidua 41 annos nata, duodecim prolium mater a ſexennio menſtruis caret. Ab anni quadrante abdomen intumeſcere, atque frequentibus infeſtari flatibus queritur.

Ante decem ſeptimanas prægreſſa per aliquot dies oris mucoſitate, dejectove appetitu; cholera corripitur: quæ vomitu rejiciebantur, biliofa fuere. Dolor eo toto die in abdomine ingens. Die altero cholera nulla, at idem abdominis, qui pridie dolor, minus tamen tumeſcentis, ac unquam alias. Dolor hic ſenſim minutus per aliquod tempus evanuit. Exactis quatuor ſeptimanis bene valere videbatur, niſi quod abdomen per intervalla tumeret, tenſumque adpareret. Elapſo hoc tempore denuo cholera recruduit, qua poſt tres demum dies ceſſante ſanitas rediit, etſi minus integra, quam antea.

Cum

Cum die quarta ſeptembris ad nos dfe erre-tur, præcedentibus ſequentia adhuc addidit; a decem diebus alvum non reddidiſſe: per octo dies ultimos quotidie ter, quaterve biliofa, mucoſaque cum dolore totius abdominis vomuiſſe. Hunc abdominis dolorem per intervalla graviſſimum fuiſſe, exortumque a ſiniſtra regione lumbari extendi ad umbilicum usque.

Cum ad Noſocomium in ſella portatili deferretur, alvus moveri cepit, jamque ſepties intra paucas horas dejecit. Abdomen tumet, doletque cum ſenſu exulcerationis ad attactum aucto. Nulla in abdomine durities, nulla ejus tenſio. Inappetentia: calor nullus præter naturam: ſitis nulla, aut vix ulla. Pulſus molles, naturales, aut naturalibus paulo citatiores.

Dato emulſo eccoprotico, cui pauxillum camphoræ jungebatur, denuo aliquoties dejecit: dolores abdominis aliquantum minuebantur, et per intervalla exacerbabantur, ſic tamen, ut, niſi contrectata, eos facillime perferret. Borborygmi fere continui, et flatus permoleſti ſurſum, deorſumque erumpentes. Uſa eſt deinceps emulſis, oleoſisque, additis lenioribus carminantibus: quibus exiguum levamen obtinebatur. Calor nullus: pulſus fre-

frequentes exigui. Inappetentia, et os insipidum cum levi amarore: facies diluta flavedine tincta. Somnus parcus. Alvus facilis. Fœtidissimæ, et coloris castanei, et aquosæ fæces. Dolor ad attactum auctus in toto abdomine, urinæ difficiles, stranguriosæ, colore laudabiles.

Die 12ma septembris circa vesperam repente ejulat: de acerbo totius abdominis dolore, et suffocante respiratione queritur: pulsus frequentissimi, valde exigui mentis præsentia. Elapso unius horæ spatio quietior facta est, et circa mediam noctem mente constans moritur.

Cutis in hypogastrio pendula, rugosaque fuit, qualis in iis solet, que frequenter pepererere. Abdomen tumidulum, et prominens. Pinguedo multa sub cute pectoris, et abdominis musculos obsedit.

Dissecto abdomine fœtidissima materies profluxit coloris, et consistentiæ ejusdem, quam alvo rediddit. Omnia intestina, et mesenterium inflammata erant. Peritonæum ubique fere inflammatum vasa sanguifera copiosissima exhibuit. Omentum inflammatum, et hinc inde gangrænosum. Intestinum ileum, quo loco in cœcum inseritur, tractu quatuor digi-

digitos transverſos longo anguſtum, ſphacelatum, et foramine ires fere lineas amplo pertuſum. Inteſtini anguſtati cavitas perexigua. Parietes craſſiores ſolito, et hinc inde arroſi.

Veſiculam felleam calculi tres penitus repleverunt, nullaque ibi bilis, niſi perpauca, eaque glutinoſiſſima calculos obliniens reperiebatur.

Hepatis ſubſtantia magis, ac naturaliter ſolet, friabilis dilutum colorem flavum disſecta monſtravit. Reliqua juxta naturam ſe habuerunt.

Sectio hæc compluríum obſervationum ferax demonſtrat denuo, inflammationem inteſtinorum adeſſe poſſe cum *febre vix ulla*, et *dolore exiguo*, idque frequentius fieri, ac communis opinio ferat.

Quod ſi dolores acerbitatem ex querelis, ejulatu, jactatione metiamur, conſtabit, hanc, de qua agimus, fœminam abdomine gravius non doluiſſe, etſi attactum paulo rudiorem non tulerit.

Confirmatur et hac, et aliis cl. Morgagnio recenſitis hiſtoriis, dolorem colicum pulſibus, et urina bonis per aliquot dies valde tolerabilem ſubito letalem fieri poſſe. Ultimis enim die-

diebus, quibus ægra apud nos decubuit, morbum haud gravate pertulit.

Quin et ex eodem cl. auctore, nostrisque nonnullis sectionibus constat, inflammationem intestinis alte insidere posse, etiam *nulla præsente febre*, dummodo eam non ex pulsu solum frequentiori, sed ex auctiori simul carnium calore definiamus, quem nostræ huic ægræ absuisse antea dixi.

Hinc moniti ab hoc auctore prolati (L. III. epist. anat. med. art. 21) veritas novo denuo argumento stabilitur; ita enim is ait: *quando cum aliis inflammatorum intestinorum signis vehementem dolorem, et acutam febrim in ægrotantibus deprehendes, jure quidem, meritoque credes rei medicæ auctoribus hæc duo inter præcipuas notas magnæ intestinorum inflammationis ponentibus; nec tamen, si quando alterum, vel utrumque horum aut abesse, aut vix esse invenies, continuo putabis, aut nullam esse inflammationem, aut leve, neque gangrænam, et spacelum in eorum esse intestinis non posse, in quibus duo illa præcessisse non videris.*

Signa ergo diagnostica inflammationis intestinorum a Boerhavio recensita, videlicet: *febris acuta continua, sitis ingens, calor magnus, pulsus durus, dolor igneus, urina flammea, debilitas*

bititas subitanea ad dignoscendam intestinorum inflammationem non raro parum conferunt, neque in ægra nostra multum conferebant.

Cl. Senertus inter signa intestinorum inflammatorum urinæ suppressionem posuit; ægra nostra eandem parce, stranguriosequè misit.

Inter innumeras ilei, et colici doloris caussas æque frequens intestinorum inflammatio est, aque, ut vidimus, non semper sævis symptomatibus stipata, sed subtola, diu nonnunquam, attamen tolerabiliter affigens, sed quæ nihilominus ægros non opinantes occidit, dum gangrænam, et sphacelum intestinis inducit.

Hanc in rem præclara quædam sæpius laudatus Morgagnius scripsit, et quid Albertinus, et Valsalva hoc in casu factitarint, diligenter exposuit. Uterque, uti initio venæ sectionem non reprobabant, ita morbo vigente, et jam progresso ab eadem abstinebant. Rationem non addidere, sed observationem, citius videlicet ægros mori detracto sanguine, sed et mori non detracto, serius tamen. Hoc in casu ab omni eo sollicite abstinebant, quod inter *magna remedia* numeratur. His stantibus,

bus, uti vanum auxilium in exiguis jusculorum, oleoſorumque doſibus quæreretur, ita inutilia fore quæcunque alia medicamina arbitror, et ignominiam præſtantiſſimis alias remediis affricari.

Dum caute agendum exiſtimo, ubicunque alvus pertinacior nec enematibus, nec mitioribus, et forma liquida exhibitis purgantibus auſcultat, dumque rebus ita ſe habentibus ad oleoſos hauſtus, ad juscula, tenuia, ac plenam ab omnibus tum alimentis, cum remediis abſtinentiam potius confugiendum reor, quam ad quadruplicatas purgantium, etiam validiorum, doſes. Neutiquam improbo, quæ a claris in arte viris et obſervata, et uſu comprobata leguntur, etſi ab hac nobis laudata methodo aliena ſint.

In curando ileo plurimum intereſt, ut mali cauſa detegatur, qua ignorata empiricum eſt, quidquid tentaveris.

Methodus huic morbo medendi vaga plerumque eſt, eaque, quæ variis, iisque perſæpe oppoſitis remediis utitur. Verum ſi in ullo unquam morbo obſervandus is canon eſt, *non eſſe ab medico nocendum, ubi is prodeſſe nequeat*, id profecto in ileo ſanando obtinet, ubi obſcuræ mali cauſæ nullam medico agen-

dorum

dolorum notitiam ſuppediant. Malim ego cum egregio Valſalva præter exiguam olei e dulcibus amygdalis preſſi quantitatem ægro nil quidquam propinare, ubicunque me morbi cauſa fugerit, aut ea talis ſit, quam validius aggredi ſine gravi noxa nequeamus. Imo malim potius in ejusmodi caſu otioſus ſpectator eſſe, quam cauſæ ignarus ea moliri, quorum me poſtea ſecto cadavere pœniteat. Jusculum tenue pulli vel ſolum, vel cum oleo amygdalino exiguis doſibus; atque ita exhibitum, ut æger nil vel ciborum, vel potulentorum vigente ileo accipiat, in plerisque ilei cauſis directe prodeſt, et, ubi nec hoc, nec aliud quidpiam prodeſſe poteſt, non nocet. Aſſerti veritas ex perpenſis frequentioribus ilei cauſis patebit.

Hauſtus oleoſos præ aliis remediis in ileo imminenti perefficaces experti ſumus. Binis hoc anno vicibus alvus pertinaciter clauſa nobis obvenerat, non a vitio quodam organico, et incurabili, ſed a materie, ut videbatur, acri, vellicante, et ſpasmo pertinaci inteſtina alicubi locorum ſtringente. Purgantia varia, acutaque, enemata primo emollientia, dein acria, acerima nil profecere. Imminebat in una (utraque enim ægra juvencula fuit

irrita-

irritabili ſupra modum nervorum ſyſtemate donata) vomitus ſtercoreus, cum aſſumpta pertinaciter vomeret. Carminantia, opiata ne hilum profecere. Soli hauſtus oleoſi cito alvum reſerabant.

Aegra noſtra ſtercorea vomuit, etſi materies vomitu rejecta e tenuibus ſolummodo inteſtinis eſſet. Verum aliunde jam conſtat, vomitum ſtercoreum ligato etiam ileo inteſtino in felibus, et canibus, itemque ob herniam incarceratam conſtricto non raro fieri.

SECTIO VIGESIMA.

Scriniarius 27 annorum a longo tempore ſanus mane per duas fere horas valide riguit, ſubſequente calore intenſo. Circa meridiem dolor pungens partem poſteriorem lateris dextri infra ſcapulum invaſit. Reſpiratio difficilis; oppreſſio circa ſternum. Poſt meridiem hora tertia dolor pungens magis ad anteriora ejusdem lateris proceſſit, ibidemque fixus manſit, inter tuſſitandum auctus. Sitis multa. Ad noctem venæ ſectio ipſi facta cum levamine dolores, et oppreſſionis Nox inſomnis.

Die altero dolor punctorius ut pridie; oppreſſio pectoris magna: reſpiratio difficilior:

lin-

lingua alba, atque in ejus latere dextro ulcusculum aphtham referens. Hoc die in Nosocomium a medico, ut vocant, Aſſiſtente, meas tunc graviter ægrotantis vices obeunte, ſuſceptus eſt. Pulſus plenus, celer, durus. Facta venæ ſectio lb. j. cum levamine aliquo.

Die morbi tertio dolor pungens nullus fere amplius: oppreſſio minor: pulſus fortis, plenus, valde durus: reſpiratio difficilis: facta iterum venæ ſectio unc. x. cruſta phlogiſtica admodum craſſa, tenax: levamen nullum.

Die quarto nulla emendatio: facta venæ ſectio unc. vj. ſanguis ſemper idem.

Die quinto nulla emendatio. Venæ ſectio unc. x. A meridie alvus quinquies ſponte mota eſt.

Die ſexto ſupervenit mane dolor pungens lateris ſiniſtri, totam occupans plagam, quæ tertiæ coſtæ veræ, et primæ ſpuriæ numero a ſuperioribus ducto, interjacet. Hypochondrii ejusdem mollis portio æque dolere cepit, dolore ad attactum aucto. Oppreſſio pectoris ingens: reſpiratio difficillima. Pulſus plenus, durus celer. Venæ ſectio lb. j. Applicatum loco dolenti veſicans eſt.

Die ſeptimo dolor lateris nullus amplius, ſed opreſſio pectoris aucta: anxietas ingens: reſpi-

respiratio solo abdominis motu peracta. Pulsus minus fortis.

Die octava respiratio adhuc difficilior, maxime anhelosa: omnia pessima. Eodem hoc die mors.

Decima octava post mortem hora sectum cadaver est: aperto thorace pulmo uterque ad latera, et versus dorsum, item cum diaphragmate sat firmiter mediante pseudomembrana, eaque crassa, alba, lardacea nectebatur. Membrana hac lamellatim ablata subjacens pleura sana reperta est.

Pulmonis dextri substantia inflammatissima, durissimaque erat, et frustula plura aquæ injecta fundum illico petebant. Sinister vero hinc inde tantum inflammatus eadem, licet minus crassa, pseudomembrana pleuræ cohæsit. Membrana hæc ut plurimum digiti crassitiem æquabat, illi, quam per totum morbi decursum in superficie sanguinis emissi vidimus, simillima. Seri flavi paulo consistentioris circiter libra in cavo dextro thoracis collecta pus, aut potius *puriformem* materiam referebat. Liquor pericardii quantitatem solitam vix non excedebat. Cor magnum: vasa cordis turgida, quasi injecta. Venæ cavæ initium polyposa concretio replevit.

Abdo-

Abdomen diſſectum inteſtina tenuia, ileum præcipue, et jejunium, partim ſumme inflammata, partim gangræneſcentia monſtrabat, hinc inde inteſtina tegebantur materie *purulenta*, aut purulentam potius *mentiente*.

Inteſtinorum quoque craſſorum pars, meſenterium vero totum inflammata fuere. In cavo abdominis *puriformis* pariter materies, ſed pauló conſiſtentior illa, quæ in thorace reperta eſt, ad unc. viij. circiter effuſa erat. Hepar ſanum pſeudomenbrana, multo licet tenuiori, circum veſtiebatur. Lobus hepatis medius ope ejusdem membranæ ſpuriæ ventriculo jungebatur. Lien ſanus. Omentum convolutum, leviter inflammatum. Renes ſani.

Sectio hæc inteſtina inflammata, partim vero jam gangrænoſa, item meſenterium totum dire inflammatum exhibet, licet nulla enteritidis ſigna unquam apparuerint, ſi dolorem hypochondrii ſiniſtri auctum, ſi ea plaga contrectaretur, et die primum ſexto totius morbi ſupervenientem excipias, qui etiam ipſe die ſequenti evanuit.

Tranſitum pleuritidis in peripneumoniam Hippocrates, ſuffragante ipſi experientia, jure damnat. Pleuritidem in peripneumoniam

abiiſſe

abiiſſe die ſeptimo morbi arbitrabamur, ubi *dolor omnis cum pravorum ſymptomatum augmento* diſparuit, reſpirationis præcipue, oppreſſionis, atque anxietatis.

En denuo pleuram in pleuritide vitii expertem!

Materies illa, què pus ex parte ſimulabat, ex parte vero in membranas coivit viſcera aut connectentes: aut obtegentes, ea ipſa videtur eſſe, quam emiſſo ſanguine, atque in patina aſſervato *cruſtam phlogiſticam* appellant; hæc enim mala criſi per ultima exhalantia vaſa in ea corporis cava ſubinde deponitur, unde nullum natura exitum fecit. Neque id absque exemplo eſt, cum in anginis toties contingat, ut tonſilæ inflammate materiem phlogiſticam confertim dimittant, quæ mox in membranam eas partes obveſtientem inſpiſſatur, aut ſuppurationem mentitur; inde eſt, quod, qui frequentius anginoſi fuere, mirentur, ſe poſt tot ſuppurationes tonſillarum his tamen partibus adhuc *integris* gaudere.

EX-

EXCERPTA EX NECROLOGIIS NOSOCOMII AD SS. TRINITATEM.

Cum Medici ordinarii in Noſocomio SS. Trinitatis provinciam ſubiveram, id inter alia operam dedi, ut, quæ de ſtatu Noſocomii præterito me edocerent, evolverem.

Hæc inter necrologia reperi paucis abhinc annis conſcribi cœpta.

In necrologiis his ſumma ſuſceptorum ſingulo menſe, mortuorumque reperitur; inde majorem, minoremque morborum quovis anni tempore copiam collegi, etſi probe ſciam, hac methodo morborum numerum quovis menſe graſſantium non exacte ſtabiliri; manente enim eodem lectorum numero, ſi qua tempeſtate et plures ſimul, et diuturniores graſſentur morbi, pauci dato tempore ægri numer abuntur, cum ob morbos diuturniores, qui ſuſcepti ſunt, diutius retineantur, aliosque interim ab hoc beneficio excludant.

Id præterea ſcire convenit, ægros non paucos rebus jam conclamatis huc deportari, quosdam, ut primum ſuſcepti fuerint, exſpirare. Ea apud nos lex obtinet, ut miſerrimum quemque præ omnibus aliis dignum exiſtimemus, qui in Noſocomium ſuſcipiatur.

Alia

Alia eſt apud alios *malignitatis* notio. Inde non idem apud omnes eorum numerus erit, quos maligna detinuiſſe febris dicetur, aut enecuiſſe. Malignitatem *factitiam* novi. Verum opinari haud decet, virum hujus per tot annos Noſocomii medicum, errorem tam turpem erraviſſe, ut eas febres in claſſem malignarum rejecerit, quas communior praxis a malignitate abſolvit.

Sed quid utilitatis habebunt tam incompletæſectorum cadaverum deſcriptiones, quas hæcce necrologia referunt? mallem ſane accuratas, hæ cum deficiant, incompletis contentemur, modo de earum veritate conſtet, quemadmodum certo conſtat. Nil parvum, nil contemnendum in morborum hiſtoria, dummodo id, utut exiguum, noſtraque attentione minus dignum videatur, ipſius naturæ ſemper veridicæ opus eſſe demonſtretur.

Sagax medicus, et obſervationum amans, quibus ſuam et originem, et incrementa omnis genuina medicina debet, probe ſciet, nullam obſervatiunculam, utut aut prætervifam, aut nullius habitam momenti ita vanam eſſe, ut ſuam ſymbolam ad ampliandos artis limites non conferat. Sciet is minutiſſima quæque, de quibus ipſum naturæ vox edocuerit, ſuos

in

in uſus convertere, optime gnarus, ea non fortuito, cœcove caſu, ſed æque ex immutabili, æternaque lege, qua totum hoc univerſum gubernatur, proficiſci, quam grandia illa naturæ molimina, quæ indoctorum etiam oculos feriunt.

Non poſſum hoc loco, etſi minus fortaſſe ad propoſitum faciat, quid de non paucis obſervationum collectoribus ſentiam, reticere: eſſe videlicet, qui tantummodo inſolita, mirabilia, et rara colligant, quive ea, quæ ſingulo fors ſæculo bis eveniunt, atque merito monſtra audiunt, omni ſollicitudine venentur, dum interim mala illa quotidiana, quibus miſeri affligimur, tanquam attentione curatiori indigna, ſicco, ut ajunt, pede pertranſeunt. Hos, dum inſuetis inhiant, et procul poſitis, obviorum contemptores medicinam fere ſemper inutilem, et haud raro periculoſam in morbis vulgatiſſimis factitare neceſſum eſt.

Quemadmodum igitur hæcce rariora negligere haud convenit, ita omnis danda opera eſt, ut morborum vulgarium genius, et quæ illorum ad ſe invicem ratio, quisque ad diverſa, quibus oriuntur, vigent, emoriuntur, tempora reſpectus ſit, quis unius in alterum tranſitus, complicatio etc. exacte pernoſcatur.

Collectio omnium conſtitutionum epidemicarum hucusque deſcriptarum et emolumentum afferret arti, quo inſignius haud datur, et collectoris nomen faceret immortale. Sed, unde diggreſſi ſumus, redeamus.

Necrologium anni 1761 antiquiora enim non reperi, exhibet ægros per anni decurſum ſuſceptos 1056

Quos inter viri fuere 547

Fœminæ 509

Mortui inde ſunt 120

Hoc anno ver maxime letale fuit; longe minus æſtas, et autumnus, quamvis æſtate plures numero vigerent morbi. Autumnus morbos non ſolummodo minus letales, ſed et pauciores numeravit.

Hyems morborum paucorum, ſed æque propemodum, ac ver letalium ferax.

Proportio mortuorum ad ſuſceptos proxime eſt, ut 1. $8\frac{3}{4}$.

Ad diem quintam februarii ſequentia notantur: *Mortuus eſt in tympanitide, cujus abdomen immenſam in molem extenſum in ſectione monſtrabat ſeri vix libram, inteſtina vero præter omnem modum expanſa, ac ſimul quoad ſtructuram ad digitum usque craſſa, inflammata, et ſphacelata.*

Die

Die 3. martii mortuus eſt ex luxatione vertebrarum lumborum, et paralyſi inferioris partis corporis, quod exenteratio etiam monſtrabat, cum ſphacelo viſcerum abdominis, præſertim veſicæ.

Die 5. ſeptembris fœmina ex febri ſemitertiana, et tandem ſuppurato meſenterio periit. Febres ſemi-tertianæ ex putridarum, malignarum familia a colluvie prava primarum viarum oriundæ tandem viſcerum abdominalium abſceſſus, gangrænam, ſphacelum inducunt.

Die 14, octobris periit ex metaſtaſi ad pectus, poſtquam febrim mali moris remittentem ſuperavit.

Obſervationes meæ complures docent, in febribus bilioſis, malignis, exanthematicis, continuis remittentibus, morbo neglecto, perverſe tractato, multum provecto, emeſi aut neglecta, aut, ubi neceſſe fuerat, non repetita; materiam morbi ex ſyſtemate gaſtrico ad vias ſecundas traductam ad pectus decumbere, tuſſim continuam, et ſibiloſam, difficilem, ſtrepentemque reſpirationem facere; ubi in moventibus, incidentibus, ſtibio, kermete, veſicantibus, radice arnicæ ſpes tota ſalutis reponenda.

Anno 1762 fufcepti funt 1030
Mortui 87
Proportio mortuorum ad fufceptos ferme ut . . . . 1. $11\frac{9}{10}$

Quæ ægrorum quovis menfe copia fuerit, quæve morborum letalitas, ex necrologio hujus anni non conftat. Menfes tamen aprilis, majus, et junius præ reliquis perniciem attulere.

Menfe januario hujus anni periit quidam ex febre maligna, retrogreffa parotide. Menfe ejusdem anni martio duo ex maligna febre, exftante parotide occubuerunt. Ad diem quintam augufti: *periit in fcirrho hepatis admirando cum ingenti tumore cyftico; inftar fteatomatis pleno pinguedine capillis copiofis intertexta, ubi fimul omnes partes abdominis fcirrhofæ erant.*

Menfe decembri plures ex maligna febre periere, ac aliis menfibus.

Anno 1763 fumma fufceptorum non reperitur; mortui funt 95

Inter fufceptos ex febre maligna decubuere 193

Inde mortui 28

Inter mortuos periere ex dyfenteria menfibus augufto, feptembri, et octobri graffante . 9

Pro-

Proportio ex febre maligna mortuorum ad eos, qui eadem laboraverunt fere ut . 1. $6\frac{6}{7}$

Mortui dyfenterici ad fummam omnium mortuorum ut . . . . 1. $10\frac{5}{9}$

Proportio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos fere ut . . . 1. 3

Plura funera per hyemem notantur, quam cæteris anni partibus, eaque potiffimum fuere hominum ex malis chronicis pereuntium.

Ad diem 21. aprilis legitur periiffe quidam, vel quædam *ex febre rheumatica maligna, in qua ad membra diverfa tumores phlogiftici ftatim fphacelati contingebant.*

Ad diem 3. feptembris periit *in ictero nigro chronico cum hydrope. Exenteratus monftrabat hepar ulcerofum, et corruptum, nec non mefenterium totum quoad glandulas fcirrhofum.*

Anno 1762 fumma fufceptorum fuit . 857

Mortuorum 63

Proportio defunctorum ad fufceptos proxime ut . . . . 1. $13\frac{1}{2}$

Inter hos fuere febre maligna affecti. 181

De quibus mortui 24

Proportio febre maligna defunctorum ad omnes ex eadem decumbentes proxime ut . . . . 1. $7\frac{1}{2}$

Pro-

Proportio maligna laborantium ad omnes ægros proxime ut . . . . . 1. $4\frac{1}{5}$

Proportio ex febre maligna mortuorum ad omnes mortuos ut . . . . 1. $2\frac{3}{8}$

Numerus ægrotantium multo minor ac prioribus tribus annis. Autumno morbi paucissimi, et minime letales. Ver paucioribus morbis, quam æstas, pluribus quam autumnus, sed utraque tempestate letalioribus insigniebatur; hyems a vere haud multum abludebat. Omnium mortuorum dimidia fere pars ex febre maligna periit.

Die 6. aprilis æger, vel ægra periisse notatur *ex apoplexia post lethargum; in exenteratione se monstrabat abscessus in cerebello, et alter circa os petrosum, et tertius circa sinus laterales ita, ut os occipitis plenum fuerit purulenta extravasata materie, descendente per foramen occipitale ad medullam oblongatam.*

Ad diem secundam novembris hæc repeririuntur: *periit in hemicrania chronica ex tumore cystico ovum columbinum æquante supra sellam turcicam, et nervum opticum sito, in exenteratione reperto.*

Anno 1765 summa susceptorum	.	903
Mortuorum		87
Inter hos fuere febri maligna affecti	.	162

Inde

Inde mortui . . . . 33.

Proportio omnium mortuorum ad ſuſceptos proxime ut . . . . 1. $10\frac{2}{5}$

Proportio mortuorum ex febre maligna ad eos, qui ex eadem decubuere, proxime ut 1. 5

Proportio maligna laborantium ad omnes ægros proxime ut . . . . . . 1. $5\frac{1}{2}$

Proportio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos ut. . . . . 1. $2\frac{7}{11}$

Vere funera plura, quam æſtate, at morbi multo pauciores. Autumno morbi æque multi, ac æſtate, ſed mortes plures. Hyeme ægrorum copia eadem ac vere, ſed paulo minor mortuorum.

Ad diem octavam januarii leguntur ſequentia: *allata ſtatim mortua eſt, et in exenteratione reperta eſt magna quantitas ſeri purulenti in abdomine ex abſceſſu rupto intra membranas ventriculi ſito, et perforatione totius ſtructuræ ejusdem.*

Ad diem decimam ejusdem menſis: *periit in ictero nigro cum vomitu perpetuo: in exenteratione repertus pylorus cum parte duodeni ſcirrhoſus, et cancroſus. Cyſtis fellea ſemi-cartilaginea loco bilis continens ſerum album.*

Ad

Ad 20. martii: *periit in aſthmate ex dilatatione immenſa cordis, et polypo in dextro ejusdem ventriculo magno, cum extravaſatione ſeri in dextra cavitate pectoris librarum quatuor.*

Ad diem 7. julii: *periit poſt hæmitritæam facta ſuppuratione meſenterii, et colliquatione.*

Ad diem 18. ſeptembris: *in febre mali moris remittente cum ſupervenientibus parotidibus.*

Ad diem 4. novembris: *periit in febre lenta ex ſcirrhoſo tumore cyſtico, magnitudine capitis humani in dextra parte abdominis ſe adnectente ad ovarium, et muſculum pſoam, continente materiam purulentam caſeoſam hinc inde pilos habentem.*

Tum in hoc, cum et in aliis necrologiis non infrequens mentio fit mortuorum in febri maligna *ſuperveniente apoplexia.*

Anno 1766 ſumma ſuſceptorum fuit 1057
Mortuorum 69
Inter hos fuere febri maligna affecti 117
Horum quatuor habuere petechias, quinque vero miliaria alba. Febri maligna periere 14
Proportio mortuorum ad ſuſceptos proxime ut . . . . 1. 15$\frac{7}{23}$

Pro-

Proportio eorum, qui febri maligna laborabant, ad omnes ægros proxime ut . 1. 9

Proportio mortuorum ex febre maligna ad omnes maligna laborantes ut. 1. $8\frac{5}{14}$

Proportio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos proxime ut . 1. 5

Vere morbi pauciores, quam aliis anni partibus, at funera multa: pauciſſimas mortes numeravit æſtas, etſi morbis quam plurimis infeſtaretur. Hyems maxime letalis fuit, etſi morbos haud multo plures, ac ver habuerit. Autumno pauciores, quam æſtate morbi, plures vero, quam hyeme, et vere reperiuntur, non multum letales.

Ad diem 20. jan. habentur ſequentia: *periit in fractura cranii, nimirum in oſſe bregmatis ſiniſtro usque ad ſuturam coronariam, et dextro ad orbitam oculi usque, cum extravaſatione ſanguinis in fundo cerebri ad uncias tres ex lapſu accepta.*

Ad diem 2. julii: *periit in hydrophobia hora poſt ſuſceptionem in noſocomium vigeſima quarta, morſus die* 15. *menſis præteriti.*

Ad diem 12. auguſti: *periit in febre rheumatica, facta depoſitione vehementi ad fauces et linguam intra paucas horas ſuffocante.*

Anno

Anno 1767 fufcepti	1017
Mortui	78
Inter hos fuere febri maligna affecti	
Sine exanthematibus	93
Cum miliaribus albis	12
Cum petechiis	5
Summa	110
Ex his mortui	16

Proportio mortuorum omnium ad fufceptos ut . . . . 1. $13\frac{1}{26}$

Proportio maligne decumbentium ad omnes ægros fere ut . . . . . . 1. $9\frac{3}{11}$

Proportio ex febre maligna mortuorum ad omnes ex eadem decumbentes ut . 1. $6\frac{7}{8}$

Aeftate morbi plurimi, fed parum letales: paulo pauciores autumno, fed maxime funefti: hyeme adhuc pauciores, quam autumno, uti et vere proximo; fed eadem mortuorum ad ægros proportio reperitur, quæ per autumnum obtinuit.

Ad diem 25tam leguntur fequentia: *periit in ictero nigro ex fcirrho fphincteris veficulæ felleæ cum fphacelatione hepatis, et ex lufu inordinato naturæ; vifcera enim tam pectoris quam abdominis in fitu mutata erant, ut hepar in finiftra parte reperiretur, et reliqua etc.*

Ad

Ad diem 26tam: *periit in febre lenta ex obstructione lienis, et omnium glandularum abdominis, simul multis hydatidibus, et hydrope pericardii: exenteratione quoque manifestabatur peritonæum scirrhosum ad digiti majoris crassitiem.*

Ad 12. augusti: *senicula periit in ictero chronico: in exenteratione inveniebatur hepar ulcerosum, calculi in vesicula fellea, mesenterium scirrhosum, vesicula fellea simul scirrhosa, callosa, et cartilaginosa.*

Ad 3. novembris: *apoplexia ex casu: post mortem inventa fractura a sutura lambdoidea usque ad foramen occipitale: extravasatio sanguinis in cerebello, et ruptura duræ matris anterius ad os frontale, ut cerebrum transiret: totum cerebrum simul impletum sanguine extravasato.*

Anno 1768 suscepti	1066
Mortui	83
Ex febre maligna decubuere	
Sine exanthematibus	115
Cum petechiis	1
Cum miliaribus albis	4
Summa omnium maligne ægrotantium fuit	120
Inde mortui	17

Pro-

Proportio mortuorum omnium ad fuſceptos proxime ut . . . . 1, $12\frac{8}{9}$

Ratio maligne ægrotantium ad omnes ægros ferme ut . . . . 1. $8\frac{5}{6}$

Ratio omnium ex febre maligna mortuorum ad omnes univerſim mortuos ut . 1. $4\frac{15}{17}$

Sive proxime ut 1. 5

Ratio mortuorum ex febri maligna ad omnes ex eadem decumbentes proxime ut 1. 7

Vere, et autumno inter ægros non plurimos plurima funera; menſibus julio et junio inter plurimos ægros pauci periere, pauci itidem per hyemem mortui, paucique ægrotarunt.

Ad diem 17. junii hæc notantur: *periit in ictero chronico nigro: in exenteratione inveni hepar, collum veſiculæ felleæ, meſenterium, et receptaculum chyli ſcirrhoſum, et corpus integre emaciatum; atque bilis loco in veſicula fuit ſanguis nigerrimus.*

In ſectione cadaverum una alterave vice reperi bilem profunde flavam, amurcoſam, quæ primo aſpectu, antequam pauxillum bilis charta bibula exciperem, ſanguinem nigerrimum mentiebatur, etſi fors ſanguinem nigerrimum reapſe viderit, qui cadaver ſecuit.

Ad

Ad diem 20^mam: *periit in vomitu chronico ex magno ſcirrho pancreatis, et ejusdem concretione cum ventriculo, atque hepate obſtructo, et copioſis abſceſſibus obſeſſo.*

Anno 1769 ſuſcepti	1133
Mortui	75
Febri maligna laborarunt ſine effloreſcentiis	58
Cum petechiis	6
Cum miliaribus albis	3
Cum variolis confluentibus . .	1
Summa maligne ægrotantium .	68
Inde mortui	21

Ratio mortuorum ad ſuſceptos fere ut 1.15$\frac{1}{5}$

Ratio maligne ægrotantium ad omnes ægros fere ut . . . . 1. 16$\frac{11}{17}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes, qui ex eadem decubuere ut . 1. 3$\frac{5}{21}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes univerſim mortuos ut . . . 1. 3$\frac{4}{7}$

Morbi plurimi per æſtatem: menſe junio vergente febres malignæ ingrediebantur, quæ menſe auguſto ad ακμην pervenerunt: pleraque illius menſis funera ex ea febri contigere. Morbi vere, et autumno ferme æquales numero, et morbis æſtivis pauciores: vere plura funera, quam quocunque alio anni tempore,

eaque

eaque potissimum ex infirmitatibus chronicis, phthisi, hydrope etc. etc. dein autumno. Hyems salubrior ac aliæ anni partes.

Ad diem 12mam habetur: *periit in cachexia icterica. Exenteratio monstrabat hepar valde magnum, durum, flavo-rubrum in substantia, cum extravasatione seri flavi in pectore, et abdomine.*

Anno 1770 suscepti fuere . . .	1233
Mortui	73
Febri acuta laborarunt	92
Cum petechiis	9
Cum miliaribus albis	7
Cum scarlatina	2
Summa omnium maligne laborantium	104
Inde mortui	24

Ratio mortuorum omnium ad omnes susceptos fere ut . . . . 1. $16\frac{9}{10}$

Ratio maligne laborantium ad omnes ægros, fere ut . . . . 1. $11\frac{8}{10}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes, qui ex eadem decubuere ut . 1. $4\frac{1}{3}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos ut . . . . 1. $3\frac{1}{4}$

Plurimi morbi per æstatem, et in principio autumni, sed omnium minime letales.

Mense

Menſe novembri, et decembri pauciores, ſed magis letales: vere pauciores quam æſtate, et autumno, ſed plura funera, eaque tam ex morbis chronicis, quam ex febri maligna.

Ad diem octavam januarii leguntur ſequentia: *periit in aſcite: in exenteratione inventum eſt hepar ſcirrhoſum, vix non cartilaginoſum, et ultra 40 menſuræ aquarum in abdomine.*

Ad diem 17. februarii: *periit in ictero ex inflammatione hepatis: in exenteratione inventum hepar ſcirrhoſum, et ſteatomatoſum immenſæ magnitudinis ultra 20 libras pendens.*

Ad diem 20. martii: *periit in aſthmate ſicco: in exenteratione reperti ſunt pulmones pleuræ adhærentes, et ex integro ſcirrhoſi cum corde præter naturam magno.*

Ad diem 28. *in aſthmate ſicco: reperta pulmonum tuberculis plenorum cohæſio, cum empyremate magno rupto ad cavitatem thoracis.*

Ad diem 12. maji, *periit ex caſu ab alto; paralyſis corporis inferioris ex fractura, et luxatione vertebræ ultimæ thoracis.*

Ad diem 2. junii: *periit in ictero nigro ex ſcirrho hepatis, et calculis veſicæ felleæ: in exenteratione inventum hepar jam putridum et gangrænoſum, et calculi in inteſtino duodeno.*

Anno

Anno 1771 fuere fuſcepti 1216
Mortui 100
Maligne laborarunt absque efflorefcentiis 305
Cum petechiis 35
Cum miliaribus albis 6
Cum fcarlatina 2

Summa 348

Inde mortui 45

Ratio mortuorum omnium ad omnes fuſceptos fere ut . . . . 1. 12$\frac{1}{5}$

Ratio maligne laborantium ad omnes ægros fere ut . . . . 1. 3$\frac{1}{2}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes ex eadem decumbentes ut . . 1. 7$\frac{1}{15}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos ut . . . . 1. 2$\frac{2}{9}$

Ab aprilis initio ad principium novembris morbi plurimi fuere, vere maxime letales, minime æſtate. Hyems minus letalis, quam ver, et magis, quam æſtas. Majus omnium plurima funera numeravit.

Ad diem 27. januarii habentur ſequentia: *ſuſcepta eſt cum pernionibus parum ſphacelatis: mox a ſuſceptione ſpasmo cynico, et motibus convulſivis correpta periit.*

Ad

Ad diem 2. aprilis: *periit in fractura, et luxatione vertebrarum lumborum: paralysis inferiorum partium corporis ex casu ab alto.*

Ad diem 14. aprilis: *periit ex febre maligna, et ingentibus parotidibus suffocatus.*

Ad diem 24. julii: *periit ex sphacelo faciei ex diathesi scorbutica.*

Ad diem 30. julii: *periit ex spasmo cynico et convulsionibus: in exenteratione reperta est extravasatio sanguinis ad unciam in basi cranii.*

Ad 16. septembris: *periit convulsus in tetano ex concussione spinæ dorsi.*

Ad 29. sept.: *post febrim malignam facta remittens perniciosa: in paroxysmo convulsionibus stipato periit.*

Ad diem 10. novembris: *periit in asthmate ex aneurismatica dilatatione cordis cum polyposis cartilagineis concretionibus.*

Ad 29. decembris: *periit in asthmate sicco, convulsivo: in exenteratione pulmones reperti scirrhosi.*

Anno 1772 suscepti 1305
Mortui 79

Febri maligna ſine efflorescentiis laborarunt 352

Cum petechiis 27

Cum miliaribus albis 8

Summa 387

Inde mortui 33

Ratio mortuorum omnium ad ſuſceptos fere ut . . . . 1. $16\frac{1}{2}$

Ratio maligne laborantium ad omnes ægros fere ut . . . . 1. $3\frac{2}{5}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes, qui ex eadem decubuere ut . 1. $11\frac{8}{11}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes univerſim mortuos fere ut . . 1. $2\frac{4}{11}$

A principio anni ad finem usque omnia propemodum funera febris maligna dedit. Morbi plurimi ab initio maji ad finem octobris, pauciſſimi menſibus novembri, et decembri. Hyems adulta, totumque ver maxime letale, minus æſtas, minime autumnus.

Anno 1773 ſuſcepti 1176

Mortui 63

Febri maligna ſine efflorescentiis laborarunt 109

Cum petechiis 5

Cum miliaribus albis 1

Summa 115

Inde

Brevis deſcriptio Conſtitutionis.

Anni 1775.

Morbos populares deſcripturum non ſolum eam tempeſtatum rationem, quæ morbis ipſis comes eſt, ſed etiam illam, quæ paulo ante prægreſſa, et integrum modo effectum ſortita certam in corpus diatheſin induxit, exponere oportet. En cur ea, quæ de conſtitutione temporis anni proxime elapſi, varioque tempeſtatis ad valetudinem habitu ſparſim in adverſaria conjeceram, nunc collecta, contractaque recenſeam.

Menſis januarius anni 1775 *a gelu magno ordiebatur: ſecutæ mox nives copioſiſſimæ, nebulæ multæ, fœtentes, noctu, mane, itemque veſperi. Venti per intervalla fortes. His haud diu ſtantibus repente tepor. Diffluxere nives: pluviæ admodum copioſæ. Poſt medium menſem ſubitum gelu, rigidumque. Altæ nives, venti rari, exigui. Circa finem denuo tepor, nives colliquatæ, cœlum nubibus, nebuliſque triſte, venti tenues.*

Januario ad exitum vergente convulſiva infantum tuſſis caput efferre cepit.

Ineunte februario temporis proxime elapſi tepidi conſtitutio incrementa ſumpſit; nebulæ denſæ,

densæ, pluviæ raræ, interpellante subinde validissimo vento. Post initium tepor, gelu, paucæ nives, rarus sol, pluviæ, venti, nebulæ fœtentes, depluentes, varia ratione per totum mensis decursum sese excipiebant, ita tamen, ut atmosphæræ tepor primas teneret. Finis mensis calore verno incaluit; venti tenues.

Convulsiva infantum tussis maxime viguit, et circa mensis medium serinas adultorum tusses in societatem adscivit.

Martius totus mutabilis, jam veri similis, jam borealis, cælo ad initium sereno, circa finem vero nebuloso, imbrosoque. Tusses serinæ longe, lateque dominabantur.

 Apri-

Aprilis mutabili ſuo genio hoc anno præter morem indulſit. Frequens ſubitaque caloris in frigus commutatio, cœli ſereni in procelloſum, imbroſum, nebuloſum: venti varii, crebri. Ad medium usque aprilem idem tuſſis ferinæ imperium, convulſiva infantum tuſſi adhucdum vigente. Circa finem uterque morbus multum remiſit.

Menſe majo crebra denuo mutatio ex calore in frigus: dies auſtrini, noctes aquilonares. Siccitas ſumma. Cœlum ſerenum, crebro, forti, varioque perflatum vento. Circa finem copioſiſſimæ pluviæ, ventus perfrigidus, quo etiam tempore, ſilentibus et convulſiva, et ferina tuſſi, alia tuſſis ſpecies exorta

Inde mortui 13

Ratio mortuorum omnium ad omnes ſuſceptos ut . . . . 1. $18\frac{2}{3}$

Ratio maligne laborantium ad omnes univerſim ægros ferme ut . . . . . . 1. $10\frac{1}{5}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes, qui eadem laborarunt ut . . 1. $8\frac{11}{13}$

Copia morborum vere, et æſtate par, at diſpar letalitas: maxime enim letale ver fuit, ubi pleræque mortes ex febribus acutis contigere: dein autumnus: demum æſtas: hyeme magna ſalubritas.

Ad diem 9. ſeptembris habentur ſequentia; *poſtquam acutam, et dein remitentem bis ſeparavit, repente moritur. In exenteratione ſumma flacciditas præſertim cordis, et parva ſphacelatio ventriculi reperta eſt.*

Ad diem 10. octobris: *periit in maraſmo, et ictero nigro: in exenteratione repertum eſt meſenterium ſcirrhoſum, et glandulæ ejusdem vix non cartilagineæ, atque veſicula fellea calculis plena.*

Anno 1774 ſuſcepti fuere . . . 992

Mortui 58

Febri maligna ſine efflorescentiis laborarunt 65
Cum petechiis 8
Cum miliaribus albis 3

Summa 76

Inde mortui 11

Ratio mortuorum omnium ad ſuſceptos ut . . . . 1. $17\frac{3}{29}$

Ratio maligne laborantium ad omnes ægros ut . . . . 1. $13\frac{1}{19}$

Ratio mortuorum ex febri maligna ad omnes qui ex eadem decubuere, ut 1. $6\frac{10}{11}$

Ratio mortuorum ex febri maligna ad omnes mortuos ut . . . . 1. $5\frac{4}{11}$

Vere plures morbi, et magis letales: pauciſſimi per æſtatem, ſed letalitate haud inferiores; plures autumno quam æſtate, attamen rarius pernicioſi: hyems ſalubris.

Ad diem 21. februarii habentur ſequentia: *periit in aſthmate convulſivo poſt colicam pictonum.*

Anno 1775 ſuſcepti fuere . . . 1206
Mortui 63

Ratio mortuorum omnium ad ſuſceptos ut . . . . 1. $19\frac{1}{9}$

Ab

Quot ægri febre maligna laboraverint, atque ex ea mortui hoc anno ſint, in catalogo non reperitur.

Ab initio maji ad finem ſeptembris morbi multi, non tamen multum pernicioſi: adulto autumno, hyeme, et veris initio minor morborum copia, ſed inde frequentior pernicies.

Quod ſi numerus omnium per 14 annos in Noſocomio mortuorum comparetur cum numero omnium per eosdem annos ſuſceptorum, erit ratio media mortuorum ad ſuſceptos proxime ut . . . . 1. $14\frac{2}{3}$

Ratio media mortuorum ex febre maligna ſpatio 12 annorum ad omnes per totidem annos maligne laborantes proxime ut . 1. $7\frac{1}{10}$

Ratio media mortuorum per 12 annos ex febre maligna ad omnes univerſim per idem tempus in Noſocomio mortuos proxime ut . . . . 1. $2\frac{19}{20}$

Inter 270 ægros ex febre maligna mortuos quatuordecim fuere, quibus parotides exſtabant, et quinque, quibus orta parotis ante retroceſſit.

Inter 298 fuere viginti et unus, qui *in febre maligna ex decubitu ſphacelato periiſſe* leguntur.

Fre-

Frequens mentio fit asthmatis letalis ex hydrope thoracis, et pericardii.

Gibbosos quam plurimos phthisi, peripneumonia, asthmate, hydrothorace periisse in necrologiis sedulo adnotatum reperitur.

Phthisicos quam plurimos, item hydropicos plerosque, eos præcipue, qui aquis intra thoracem collectis laborabant, mensibus vernis periisse potius, quam alio anni tempore eadem necrologia constanter docent.

Modum insuper additum persæpe reperi, quo febres malignæ ægros jugulaverint: periere *convulsi*, *phrenitici*, *superveniente apoplexia*, *congestione facta ad caput hemiplegiam producente*, *cum parotide exstante*, *ingentibus parotidibus suffocati*, *parotide retrogressa*, *parotidibus interne gangrænosis*, *metastasi facta ad pulmones*, *facta depositione ad abdomen*, *decubitu sphacelato*, *locis vesicantium sphacelatis*.

Observatio constans, et necrologia docent, quasdam anni partes præ aliis perniciosas esse. Sic ver pluribus funestari mortibus solet, ac quæcunque alia anni pars. Intervallo non longo hyems sequitur: utrumque hoc anni tempus longa infirmitate detentis pthisicis, hydropicis etc. etc. letum affert. Ver autem

orta vix ulli pepercit, quam ob signa redundantis in ventriculo bilis, tum etiam ex eo, quod vomitu, aut alvi ductione cito sanaretur, sto-machicam *appellarunt, etsi fuerint, qui* pectoralem *arbitrati, neglecto ventriculo, in ægrorum perniciem pulmonibus medebantur.*

Initio junii frequens caloris frigorisque mutatio, noctibus plerumque solito frigidioribus. Post initium calores magni, constantes, cœlum serenum, siccum, rarissimæ pluviæ. Exeunte mense constitutio nebulosa, humidaque successit: toto hoc mense tussis stomachica grassabatur.

Mense

Menſe julio æſtus fere conſtans, raræque pluviæ: tuſſis ſtamachica circa finem vix non penitus comprimebatur.

Menſe auguſto æſtus magni, ſquallor, rariſſimæ pluviæ, crebra tonitrua. Morbi pauci, ſporades. Sudores nocturni copioſiſſimi.

Ad medium ferme ſeptembris calores magni. Succeſſit dein frigus cœlo ut plurimum ſereno. Febres plures, ac præteritis menſibus, eæque huic anni tempori maxime ſolennes, intermittentes, remittentes, item choleræ, diarrhϾ etc. etc. non tamen præter aliorum annorum morem viſebantur.

Menſis

Menſis october frigidus, humidusque ut plurimum fuit, attamen pauciorum paulo morborum, quam menſis prægreſſus, ferax.

November continuis fere pluviis maduit. Nives exiguæ, citoque diffluentes. Minus, quam pro temporis hujus ratione, frigus, præcipue circa finem.

Rheumatiſmi univerſales, deſtillationes topicæ variæ: aphtæ etiam inter adultos. Fœminæ, debiliores præcipue, crudo primarum viarum apparatu, muco, ſero putri laborabant.

Menſe

Menſe decembri pluviæ crebræ, tempusque humidum, non frigidum, præcipue circa initium, et finem; circa medium vero ſiccum, et frigidum. Defluxiones multæ ad oculos, nares, fauces, pulmones, artus.

Hæc fere prioris anni conſtitutio fuit, qua breviter delineata ſequentis anni 1776 *rationem deſcribemus.*

JANUA-

tem morbos quoque acutos adſciscit, ut et ex longis morbis, et ex acutis per idem tempus exortis multi pereant: hinc alia veris ratio apud nos eſt, quam quæ apud Hyppocratem deſcripta invenitur, qui L. 3. aphor. 6. *Ver omnium anni temporum ſaluberrimum, et minime letale* afferit.

Obſervationes hæ aliorum quoque, Süſsmilchii præprimis obſervationibus reſpondent.

Verum alius temporum ordo ſtabilitur, ſi non letalitatem, ſed numerum morborum diverſis anni partibus regnantium contemplemur. Aeſtas morborum feraciſſima, ſed minime plerumque letalium tunc primas tenet: hanc autumnus excipit. Ver pauciores plerumque morbos numerat, pauciſſimos hyems.

Sed hic de eo ſermo fit, quod ut plurimum obtinet; abnormes enim, hybridasque temporum conſtitutiones ſubinde dari monumenta medica abunde teſtantur.